

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

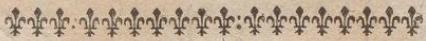
Lvgdvni, 1671

Dispvtatio II. De causis corporis naturalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](#)

rugentibus leonibus teneis, quibus sustentabatur; & accidentibus anibus, quæ ad arboris etiam ænæ ramos erant effictæ, ut narrat Luitprandus lib. 6, rerum in Europa gestarum. Talis est Cosmœ sphæra chrySTALLINA, qua naturæ veluti speculum erat, ut refert Cedrenus. Videtur de huiusmodi mirabilibus Loyerius lib. 1. cap. 8. & 9. Delrio lib. 2. q. 27. De hydraulicis & pneumaticis si dicere tentauero, infinitus ero. De prestigiatrice magia solùm hoc cum Bodino dicam, solcè istis circulatoribus hanc artem esse velamen diabolica magia; solent enim decem magicis præstigiis vnum subtilitatis artificiosa actum miscere, ut persuadeant ea que faciunt, omnia fieri arte, ac dexteritate: vnde illa semper suspecta sunt viris probis, & cordatis.

Et hæc satis sint ad declarandam naturæ præceleritatem supra omnem artem, cuius omnis industria fundatur in naturæ virtibus. Et sanè solùm vnius formicæ corpuseulum superat omnia qua narrantur & iactantur artis mirabilia.

DISPVTATIO II.

De causis corporis naturalis.

Aristoteles 2. Physic. 1. & 5. Metaph.

Post exposita principia corporum & eorum naturalium, progedior cum Philosopho ad explicandas eorum causas, quibus nihil ignotius, nihil mirabilius esse potest. Nata videlicet Philosophia est ex effectuum illorum admiratione, quorum cause ignorarentur. Illarum igitur cognoscendarum cupidio scientias omnes peperit, acut ingenia, industria inflammatu. Eorum autem consideratio tametsi Metaphysici etiam instituti esse videatur, Physica tamen potissimum est, cuius solius proprium munus est considerare materiam & formam, quas scientia illa non attingit, quæ abstracta ab omni materia. De causis igitur corporum vt plena sit disputatio, considero primùm eas generatim, deinde de singulis differo, tum internis, tum externis; tum per se, tum per accidens.

QVÆSTIO I.

De causis in communi.

Communia omnibus causis esse possunt quinque. Definitio causa proprie dictæ, diuisio causarum, conditiones necessariae ad causandum, comparatio causarum cum effectibus, earumdem comparatio inter se.

SECTIO I.

Quenam sit propria definitio & conceptus causa.

Causam hæc sumo propriæ prout distinguitur à principio, quod, ut dixi, significat id omne à quo aliquid aliquo modo est: causa vero pressius sumitur, cuius hæc primùm traditur definitio, deinde conceptus causæ, tum in actu primo, tum in actu secundo.

Dico primò, causam rectè definiri, Principium

A à quo influente aliquid pendet; effectum vero, tā quod pendet ab alio influente.

Dicitur primò principium, quia hoc est genus huius definitionis, cum omnis causa sit principium, tametsi non omne principium sit causa.

Dicitur secundò, à quo per se influente, id est vere concurrente ad eius existentiam, ut exprimatur causalitas, per quam causa distinguitur à principio in communi, quod non exhibit necessariò influxiū realē; causa vero semper verum habet concursum, quia dat esse suo effectui; per hoc etiam causa differt à conditione sine qua non, & à causis per accidens, quæ non influunt.

Dicitur tertio, à quo aliquid pendet, quia Deus Pater Deo Filio dat verum esse, sed non est tamen illius causa, quia non pender à Deo Patre suo,

B cum quo est eiusdem nature. Pendere videlicet ab alio non est tantum accipere ab alio esse, sed est produci secundum essentiam distinctam ab essentia productentis; si enim producens alteri tantum communiceret suam essentiam improductam, res produceta non erit dependens, quia cum habeat essentiam independentem, erit independens. Sed de hoc viderint Theologi; tantum enim addo, alias definitiones causæ minus proprias videri, si vel eis descriptio influxus, vel ratio dependentia. Generatio enim pender à priuatione, qua tamen non est eius causa propter defectum influxus; & Deus Pater producit Filium, cuius non est causa, propter defectum dependentia; id est ad veram causam requiriatur influxus in effectum, & dependentia effectus.

Colliges ex his, quomodo dignosci possit causa provit differt à conditione sine qua non; causa

Discrimini

enim influit, ut dixi; conditio autem non influit, sed est aliquid requisitum ut aliud influat: v. g. ut

causa, &

ignis combatat, approximatio requiritur, quæ tamen non producit ignem. In eo ergo differt conditio à causa, quod effectus sequatur ex vi ipsius causæ, non sequatur autem ex vi ipsius conditionis, sed tantum illa posita sequatur ex vi alterius, ut patet in approximatione. Quod autem effectus non sequatur ex vi alicuius, dignoscitur primò ex generali ratione, & natura rei, de qua quarturum approximatio v. g. relatio est, qua non est actua. Secundò dignoscitur, quia quoties aliquid non est de conceptu essentiali, & definitione alicuius operationis, tunc est solùm conditio, non autem causa, licet ad exercitium operationis huius requiratur: sicut quia in definitione actionis non ponitur approximatio, illa non est causa, sed necessaria conditio.

Dico secundò, causam in actu primo formaliter constitui per relationem transcendentalē ad tera effectum, tum in communi, tum in particulari: causam vero in actu secundo constitui formaliter per causalitatem, & relationem categoricam ad effectum. Ita docent recentiores Philosophi contra eos qui negant relationem realem causæ ad effectum, sed relationem tantum quandam secundum dici. Antequam autem probetur id quod assertio alter constitui per relationem transcendentalē ad tera. Causa conceptus in actu primo & secundo.

E obserua causam omnem posse concepi vel in actu primo, vel in actu secundo. Vicitur esse in actu primo, quando non actu agit, sed quantum est de se habet omnia requisite ad agendum. Dicitur esse in actu secundo, quando agit actu, & producit effectum. Vnde fit ut causa in actu primo constitutur per potentiam causandi, causa vero in actu secundo per ipsam causationem, vel ut communiter vocant, per causalitatem, qui est actus ipse causandi, seu influxus, quo causa dat esse effectui. Quo posito,

128 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

Causa in
actu primo.

Ratio primæ partis est, quia omnis potentia creata est relatio transcendentalis ad aliud; si enim implicaret obiectum potentia, repugnaret etiam potentia; sed causa in actu primo constituitur per potentiam causandi: ergo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Probatur maior; nam sicut repugnaret v. g. visio, lucis, si lux repugnaret, sic repugnaret potentia visiva, si repugnaret visio, inquit potentia visiva tam est ad vindendum, quam accidens ad inherendum: sed si substantia implicaret, implicaret etiam accidens: ergo si visio implicaret, potentia etiam visiva implicaret; quod satis probatum videtur in Logica, ubi relationes transcendentales probatae sunt; & nuper, cum dixi de potentia materie.

Probatio
secunda
partis.

Ratio secundæ partis est, quia relatio quam habet causa in actu secundo ad effectum, aduenit de novo ipsi causa planè immutata, quando illa incipit agere: ergo illa est relatio solum accidentalis, cuius fundamentum est ipsa entitas causæ; ratio vero fundandi est causalitas.

Causalitas.

Dico tertiod, causalitatem necessariò esse aliquid distinctum ab ipsa causa, quod nec est sola relatio causæ ad effectum, nec sola entitas causæ, prout concurrit ad effectum; sed entitas modalis, & distinctionis, per quam causa causat effectum.

Prima obiec-

Ratio est, quia causalitas est aliquid separabile ab ipsa causa; quando enim causa non actu causat, tunc non est causalitas: ergo causalitas est aliquid distinctum à causa. Deinde causalitas est id, quo mediante causa causat: sed causa non causat mediante se ipsa: ergo causalitas est aliquid distinctum à causa. Quod autem non sit relatio, patet, quia relatio non est actio.

Prima obiec-

Obiicitur primò. Causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo, id est per actionem possibilem. Sed actio non est relatio transcendentalis causæ ad effectum: ergo causa in actu primo non constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Maior evidens est, quia sicut causa in actu secundo constituitur per causalitatem in actu secundo; sic causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo: videns in actu secundo constituitur per actualem visionem; videns in actu primo per visionem in actu secundo. Probatur minor, nam actio est respectus transcendentalis ad causam: ergo causa non est respectus transcendentalis ad actionem, aliquo datum circulus, & eadem res referatur ad seipsum.

Secunda obiec-

Respondeo negando iam maiorem, quia cum causare in actu secundo, sit aliquid accidentale, potest causa in actu secundo constitui per actionem libi extrinsecan: at veò causare in actu primo est aliquid essentiale & intrinsecum; unde causa in actu primo non potest constitui per solam actionem in potentia. Fateor potentiam actiuan respicere tum actionem, tum eius terminum; neque sequitur quod potentia propter a referatur ad seipsum, licet actio sit respectus ad ipsam potentiam; quia terminus actionis non est aliquid respectuum, sed absolutum, ut alibi probabam: unde fit vt actio referatur ad potentiam prout absolutam, non prout respectuam.

Secunda obiec-

Obiicitur secundò. Si causa in actu primo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum, sequitur quod causa penderet à suo effectu: consequens illud absurdum est: ergo causa in actu primo non habet relationem ad effectum.

Resp. causam in actu primo non pendere ab effectu tanquam ab aliquo priori, à quo causetur, sed pendere ab eo tanquam à termino sine quo

A nec esse, nec intelligi potest; & in hoc non est nullum absurdum.

Obiicitur tertiod. Si causalitas distinguitur à causa, debet pendere à causa per aliam causalitatem; & ita dabitur infinitus progressus.

Resp. causalitatem esse dependentiam essentialiter, ideoque illam à se ipsa pendere, quia quod essentialiter est tale, seipso est tale, ut saepe dixi.

S E C T I O N .

Quenam sint causarum diuisiones.

E xplicata causa quidditatē, superest, ut in ea membra dividatur, quibus propriè illa conuenit, quod præstabilitur si primò dixerit, quenam sint diuisiones generales causarum; secundò, quomodo recta & adæquata sit diuisio causarum in quatuor genera, materiali, formali, efficientem, & finali; tertiod, quomodo recta etiam sit diuisio causarum in proximam, & remotam.

§. I.

Quenam sint generales diuisiones causarum.

D ico primò, duodecim esse causarum diuisiones, quatuor cognitionis in primis necessaria est. Prima diuisio est in causam *physicam*, & *moralē*. Causa Physica dicitur quæ realiter effectum suo influxu attingit per suam entitatem existentem; ut calor physicus producit calorem. Causa moralis ea est, quæ non agit, sed mouet agens ad agendum, vel merendo, vel imperando, vel suadendo: v.g. qui socio suadet ut alium occidat, dicitur causa moralis illius homicidij: labor suscepitus in hastilio, dicitur causa moralis præmij quod aliquis adipiscitur. Dicitur vero causa moralis, quia in hominum existimatione ac more perinde se habet, ac si physicus influeret; unde illi omnino adscribitur effectus, etiam magis aliquando, quam causa physica.

Secunda diuisio est in *causam in potentia*, & *causam in actu*. Causa in potentia est causa in actu primo, que scilicet potest facere aliquid, quod ram non facit; ut qui currit, quiescere potest, non tamen quiete fit. Causa in actu secundo est illa quæ de facto aliquid actu efficit.

Tertia diuisio est in *causam per se*, & *causam per accidens*. Causa per se illa est, que vero & proprio influxu attingit effectum ad quem est necessaria; ut Architectus est causa per se domus adificare, quia quartus Architectus causa est adificij. Causa per accidens ea est quæ ad effectum illum non est necessaria, ut musicus causa est adificationis, quando vir musicus adificat; ram bene autem adificaret, si non esset musicus. Duplex autem est causa per accidens; prima quæ ad effectum non concurrens, sed est coniuncta cum causa per se, ut si musicus adificat; musica enim non concurrens ad adificium. Secunda causa per accidens est, quando aliquid est quidem causa, sed sortitur aliquem effectum, quem non intendebat: v.g. qui fodit terram est causa per accidens intentionis thesauri.

Quarta diuisio in *causam primam*, quæ in causando non pendet ab alia villa priore causa, & *causam secundam*, quæ in agendo pendet ab alia causa priori, sine qua nihil potest agere. Hoc modo creatura omnes cause sunt secundæ.

Quinta diuisio in *causam uniuersalem*, quæ ad omnes, vel certè ad plures effectus concurrit aliarum.

Causa physi-
ca, & mor-
alis.

Causa in
potentia &
in actu.

Causa per
se, & per
accidens.

Causa pri-
ma & se-
cunda.

Vniuersal-
& particu-
laris.

Quæst. I. Sec. II. de Causis in communi. 129

Vniuoca & rem causarum, vt Deus, sol, &c. & particula-
rem, qua habet certum & determinatum effectum,
vt ignis.

Vniuoca & Sexta diuisio in causam uniuocam, qua producit
effectum sibi similem in specie; & equiuocam, qua
producit effectum sibi dissimilem in specie, vt
quando sol producit aurum.

Necessaria & Septima diuisio in causam necessariam, qua po-
sit omnibus ad agendum prærequisitus in sensu
composito, non potest non agere, vt cum ignis
approximatus est stupor, non potest non agere;
& liberam, qua positis omnibus prærequisitus ad
agendum, in sensu composito potest agere, &
non agere.

Subordi- Octava diuisio in causam subordinatam, & non
nata, & non subordinata. Causa per se subordinata, est qua
ab altera pendet in agendo. Causa non subordinata
est, qua in agendo nullius indiget concursu.
Potest autem duobus modis accidere, vt una causa
pendeat in agendo ab alia. Primo essentialiter est
subordinata, vt creatura pendet essentialiter a con-
cursu primæ cause, sine qua nulla esse potest illius
actio. Secundò est subordinata per accidentem,
quando habet ab alia suum esse, sed ab ea tamen
non pendet eius operatio; sic enim filius patri suo
est subordinatus, sine quo tamen agit.

Totalis & Nona diuisio cause in totalem & partialiem. To-
talisa est, qua totum exhibet influxum necessa-
rium in suo genere ad producendum effectum, vt
quando unus homo trahit nauiculam, dicitur cau-
sa totalis. Causa partialis ea est, qua in suo genere
non exhibet totum concursum aut influxum necessa-
rium ad producendum effectum, sed postulat ad-
iuvari ab alia causa in eodem genere, & ordine; vt
quando sex simul equi trahunt nauim, dicuntur
equi singuli causæ partiales, quia influxus quem
exhibent singuli equi, non sufficit ad motum illi-
um causandum eo modo quo fit, id est cum tanta
velocitate. Causa ergo totalis & partialis non in
eo differunt, quod causa partialis producat tan-
tum partem effectus, causa vero totalis totum pro-
ducat effectum; causa enim partialis totum etiam
producit effectum, sed non confert totum concur-
sum necessarium ad eius productionem, quem tamen
exhibet causa totalis.

Decima diuisio in causam remotam & proximam. Remota est qua per se non attingit effectum, sed
mediante alia causa, vt cum baculo mous lapidem. Causa proxima, qua per se attingit effectum, vt
in casu allato baculus. Causa vero alia dicitur
immediata immediationis suppositi, alia immediatione virtutis. Primo modo est immediata quando
suppositum agentis tangit suppositum passi, vt
cum ignis tangit stuporem. Secundo modo est im-
mediata, quando per suam entitatem non est pro-
xima effectui, sed ab eo localiter distat, sed per
suam tamem virtutem, quam transmisit per me-
dium, attingit effectum, cui dicitur immediata im-
mediatione virtutis, vt cum sol producit ignem in
speculo concoauit per lucem diffusam in aere.

Undecima diuisio in causam internam & exter-
nam. Interna est, qua suam entitatem communi-
cando influit in effectum; & haec est duplex, ma-
teria, & forma. Causa externa illa est, qua dat esse
suo effectui, non communicando illi suam entita-
tem, & illum componendo; & haec iterum est du-
plex, efficiens, & finis; unde habetur

Duodecima diuisio cause in materialem, forma-
lem, efficientem, & finalem. De qua diuisione po-
test esse difficultas.

A

§. II.

An, & quomodo bona sit diuisio cause in
quatuor genera.

D

Ied secundò, diuisiō causarum in mate-
rialē, formālē, efficientē, & finalē, ita bona,
& ad aquatā esse, vt ille sint verā
ac proprie causa, & ppter illas non sit alia vla-
la causa.

B

Ratio cur illæ sint verā causa, est quia illis con-
uenit definitio causa nuper tradita, Principium à bona.
quo influere aliud pendet. Quando producitur
ignis v.g. reperitur necessariò causa effectuā influ-
xus, cùm nihil se ipsum producat. Reperitur etiam
causa finalis, quia nullum agens naturale temet
agit, sed propter finem. Causa materialis exigitur,
quia ex nihilo nihil sit naturaliter. Denique requiri-
tur causa formalis, quia oportet ut fiat nouum
aliud in materia. Sed illa quatuor ita influunt, vt
effectus ab iis per se pendeat: ergo conceptus cau-
sa conuenit illis quatuor. Imò admīla, una causa
necessaria est admitti quatuor, v.g. si detur causa effi-
ciens, illa finem haber propositum, agere debet in
subiecto, & aliud producere: ergo dantur etiam
tres aliae cause.

C

E

Ratio cur diuisio illa sit adæquata, est quia qua-
tuor tantum modis interrogari potest de causis res-
rum: A quo res sit? est causa efficiens; Propter quid
res sit? est finis: Ex quo sit? est materia: Per quid
sit? est forma. Deinde causa vel sunt intrinsecæ,
qua se ipsas communicant effectui, & sunt vel
materia, vel forma; vel sunt extrinsecæ, qua com-
municant effectui esse distinctum à suo, & sunt
vel efficiens, vel finis, à quo sit, & propter
quod sit.

D

Obicitur primo, plures videri esse causas
quam quatuor; nam primo si materia, & forma
sunt causa compositi, quia sunt partes illud com-
ponentes, similiter etiam partes compositi inte-
gralis erunt illius causa, quia sunt partes illud si-
militer componentes. Deinde causa dicitur qua
dat esse suo effectui: materia non dat esse, quia non
est actua; finis recipere non est dare: materia tan-
tum receptiva est: ergo non dat esse, atque adeo
non est causa.

E

Respondeo, partes componentes tunc esse cau-
sas, quando earum una est potentia, & altera est
actus, id est quando una recipit, & altera perficit
aliam; si autem æquilater tantum se habeant, &
una non sit actus, altera vero potentia, certè non
sunt causæ compositi. Partes compositi substantia-
lis, materia scilicet est potentia, & forma est actus;
id est sunt causa compositi: partes vero complicit
integralis non sunt actus & potentia, id est non
dicuntur illius causa. Fator quod materia non ef-
fectuat quidem dat esse suo effectui, sed subiectivæ
tantum. Dare autem esse subiectivæ, & recipere,
non opponuntur.

F

Obicitur secundò. Causa est qua realiter influit
in effectum: causa finalis non influit realiter, sed
ad summum metaphorice, cùm multoties finis
non existat in rerum natura quando producitur ef-
fectus; cùm enim ambulo propter sanitatem, non
existit in me sanitas; quod autem non existit,
non influit.

G

Resp. causam finalē esse verā ac proprię cau-
sa; influit enim vere ac realiter in effectum per
motionem metaphoricam: nego autem quos
propterea finis metaphorice solum influit; ad
influxum

Secunda
objectione:

130 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

influxum enim illum realem non requiritur existentia, ut constabit postea.

Tertia obiectio.

Oblitatur tertio, plures causas esse quam quatuor, quia causa exemplaris est vera causa, quæ distingui debet ab aliis omnibus. Obiectum actus causa est ipsius actus; visibile v. g. concurred ad visionem: non est illa ex causis quatuor. Dispositiones materiae ad formam sunt verae causæ, neque tamen retocantur ad villam ex illis quatuor: sicut neque terminus relationis, qui est eius causa.

Resp. causam exemplarem revocari ad efficientem, cuius complementum est, ut ex dicendis patet. Obiectum potest considerari vel propter imprimis speciem per quam cum potentia producit effectus actum, & sic causa est efficiens; vel præcisè propter terminat & specificat cognitionem, & sic revocatur ad causam formalem; est enim forma veluti extrinseca ipsius actus: quod dicendum etiam est de termino relationis. Dispositiones quæ presupponuntur esse in materia, priusquam forma in eam introducatur, possunt considerari vel in ordine ad formam educendam ex materia, propter sunt dispositiones sine quibus forma non educeretur ex materia, & sic pertinent ad causam materialem cuius sunt complementa; vel considerari possunt in ordine ad materiam quam actuant, & sic illæ sunt causæ formales; vel in ordine ad causam efficiensem, & sic causa sunt efficientes instrumentales, per quas forma proxime producitur.

§. III.

An, & quomodo bona sit diuisio causæ in remotam, & proximam.

Affertio.

Dico tertio, causam remotam, in cuius virtute agit causa proxima, esse veram, & propriè dictam causam; illam vero in cuius virtute non agit, non esse causam.

Explicatio.

Obserua, causam proximam aliquando agere in virtute alterius, aliquando in virtute propria. Tunc dicitur agere in virtute alterius, quando vel assimilat illi effectum, vel certè producit effectum se nobiliorem; vt quando calor producit ignem, agit in virtute ignis; quando lumen producit aurum, agit in virtute solis. Tunc vero non agit in virtute alterius, quando vel assimilat sibi effectum, vel producit effectum se ipsa ignobiliorem. Hoc posito,

Prima parti probatio.

Ratio primæ partis est, quia causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est causa principalis, cui soli tribuitur effectus: sed causa principalis cui soli tribuitur effectus, est vera causa: ergo causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est vera causa. Probatur maior, quia quoties calor producit ignem, quoties virtus semiinis producit plantam, & lumen producit aurum, nulla est causa principalis cui tributatur effectus prater causam remotam: ergo illa est causa principalis, cui soli tribuitur effectus. Secundò illa non est causa per accidens alicuius effectus, cuius loco tantum, & nomine causa proxima operatur: sed causa remota, in cuius solùm virtute agit causa proxima, huiusmodi est: ergo illa est vera causa.

Secunda pars.

Secundam partem probabunt argumenta mox facienda pro aduersariis.

Prima obiectio.

Oblitatur enim primò: Ut aliqua sit propriè dicta causa, debet esse causa per se: sed causa remota est causa solùm per accidens: ergo causa remota non est propriè causa. Probatur minor. Illa dicitur causa per accidens, qua deficiente non deficit

A causalitas ex natura rei: sed deficiente causa remota ex natura rei, non deficit causalitas: ergo causa remota non est causa nisi per accidens. Probatur minor; nam calor separatus à subiecto eodem modo calefacere, sicut etiam calefact in subiecto extraneo, v. g. in aqua: quantitas etiam in Venerabili Sacramento sustentat accidentia eodem modo, ac quando inhæret materia: frustra igitur est causa haec remota.

Resp. causam remotam nullo modo esse causam per accidens. Ad probationem nego, causam per accidens illam esse, quā sublatā non tollitur causalitas, quia ut dicam *quæstionē* 3, instrumentum agere potest in virtute causæ principalis non existentis. Requiritur ergo tantum ut causa proxima agat in virtute causæ remota, sive illa exitat, sive non existat. Non dicitur ergo causa per accidens ex eo, quod eā sublatā maneat eadem causalitas; nam eā sublatā causā, tamen suam exercet causalitatem in virtute causæ remota, vt pater in exemplo caloris, qui separatus ab igne ageret eodem modo, sed semper tamen in virtute ignis, quando produceret ignem.

Oblitatur secundò. Causa materialis debet per Secundā unione immutari: sed causā remotā existente, obiectio.

vno ad causam proximam nihil mutatur: ergo causa materialis remota non est propriè causa materialis. Maior est certa, quia vno est causalitas causæ materialis. Probatur minor, quia dum separatur quantitas à materia, seruat vniōne eandem cum qualitatibus quas sustentat. Confirmatur, quia causa remota eodem modo dicitur causare, quo partes dicitur videri: sed solus color propriè videtur, quia solus est obiectum visus: ergo causa remota non est propriè causa.

Resp. causam materialem proximam debere per vniōne immutari; causam remotam non debere immutari, quia sufficit ut causa proxima vniatur quatenus est vicaria causa remota, quo modo quantitas vniatur accidentibus. Ad confirmationem negatur causam remotam eodem modo causare, quo videtur partes; causa enim proxima causa ut virtus causæ remota; color autem non videtur ut virtus partis, cum ipse color sit obiectum visus.

Oblitatur tertio. Si causa remota esset vera, & *Tertia obiectio.* propriè dicta causa, posset dici Deus esse veram causam, quamvis remotè tantum concurreret ad effectus creatos: hoc autem communiter non admittitur, quia concursus immediatus requiritur.

Resp. verum esse, quod Deus esset verè causa effectuum creatorum, si esset causa solùm remota, in cuius virtute agerent causa creatae. Si autem Deus non ageret immediatè, dici nullo modo posset, quod causa creata ageret in virtute illius, sed ad summum, quia primam causam ipse produxit, idè Deus si non ageret immediatè, non esset causa, ut diceret plenius *quæst. 3.*

S E C T I O III.

Quænam sint conditiones generatim necessariae ad causandum.

Dixi, quid, & quoutplex sit causa: nunc cùm certum sit, requiri vniuersim conditiones alias, sine quibus nulla causa vñquam causare potest, meritè quæritur, quænam illæ sint. Primum autem necesse omnino est ut in ipsa causa sit virtus in actu primo ad causandum: deinde ut sit causalitas aliqua distincta (ut probabam nuper.) Difficultas igitur nunc tantum est potest, vtrum causa quilibet,

Tres conditiones.

Quæst. I. Sect. III. de Causis in communi. 131

quælibet, ut actu causet, esse debet actu existens, sive sit causa physica, sive tantum moralis. Reliquæ conditiones singularum causarum propriæ proprium locum habent in libris de generatione, vbi dicitur de conditionibus actionis & mixtionis.

§. I.

um causa physice influens debeat actu existere.

A statu quæ Causa finalis non necessariò existit actu, quando causat, quia causat, ut dixi, aliciendo ad amorem sui, & mouendo voluntatem ut eam velit obtinere; ad hoc autem non requiritur existentia, imò si esset existens, non causaret; cessat enim causatio finis, quando adest actualis possesso. Causa materialis & formalis non causant nisi existant actus; non enim causant nisi per actualem communicationem sui, & per mutuam unionem. Certum etiam apud omnes est, quod causa effectiva, quæ nunquam habuit existentiam, non potest causare; agere enim supponit esse. Difficultas igitur tantum est, utrum aliqua causa possit physice causare in eo instanti, quo licet dicere, *Non est, sed immediate antea fuit*: hoc enim sufficere plurimi assertur Thomistæ.

Dico primum, nullam causam posse physice causare in eo instanti, quo non est, sive antea fuerit, sive non fuerit. Ita fert communis & certa sententia, de qua videri possunt Suares disq. 14. sect. 3. & alij Theologi tract. de Sacramentis.

Ratio autem est primum, quia omnis actus secundus præsupponit necessariò actu primū: sed actus primus est res existens: ergo actus secundus, sive actio præsupponit necessariò existentiam causæ. Probatur minor, quia omnis actualitas realis & physica, est existentia: ergo causa in actu primo est causa existens actus. Deinde nulla res dare potest existentiam, quam non habet: sed physice causare, est dare existentiam: ergo nulla res physice causare potest si non habeat existentiam. Præterea, si res aliqua posset causare illo primo instanti, quo non existit, posset etiam causare in quolibet tempore sequenti, & in eo etiam instanti antequam sit; & sic latrare posset mortuus canis, & flere puer nondum natus: non enim est maior ratio cur in primo instanti sui non esse aliquid agat, quæ in instanti ultimo illius sui non est, aut in quolibet instanti sequenti: si enim ad causandum non requiritur existentia realis, non est maior ratio cur illa negetur sufficere quando ultimè non est, quæ quando primum non est. Denique quis dicat hominem mortuum posse videre, aut sentire, aut loqui; quod sequitur ex sententia quam reiūcimus.

Obiicitur primum: Ad hoc ut viuens dicatur mori, non exigitur ut actu viuat dum moritur, sed satis est, quod immediate antea vixerit: ergo patet ut aliquid dicatur agere, satis est quod immediate antea fuerit.

R. sp. sensum illius propositionis, *Sola viuentia moriantur*, non esse, quod ea quæ sunt actu viuentia, moriantur; sed quod ea moriantur, quæ habebant antea immediatè vitam, quia mori est habere negationem vita. Tunc igitur viuens moritur, quando definit habere vitam; vbi statim apparet disparitas, quia agere non est negatio existentia, sicut mors est negatio vita; idèo implicat ut aliquid agat tunc quando primum non est.

Obiicitur secundum. Sicut contiguitas duorum corporum sufficit ut unum agat in aliud, ita suffi-

cit ad agendum contiguitas inter existentiam efficiens & existentiam causæ.

Resp. negando paritatem. Corpora contigua servant existentias suas actuales, idèo unum agere potest in aliud: causa vero qua non est, non servat existentiam simul cum actione.

Obiicitur tertium, causam moralē & causam finalē non existere actu, quando causant. **Tertia obiectio.** ergo nec est necesse ut actu existat causa physice influens.

Resp. esse disparitatem, quia causa moralis, & finalis mouent tantum & causant mediante cognitione; tam autem possunt cognosci præterita & futura, quam præsentia. Causa vero physica vera agit independenter à cognitione, quod supponit necessariò existentiam rei quæ agit. Imò si valeret argumentum, probaret, causam physicam posse agere quolibet instanti, quo non est. Sed hoc ut magis constet, videndum ulterius.

§. II.

Verum causa moraliter influens debeat actu existere.

C Duxi §. i. quomodo differant inter se causa moralis, & causa physica: nunc posito quod causa physica causare nequeat, nisi actualem habeat existentiam, metit disputatur, utrum idem etiam debeat asseri de causa morali, quæ non est causa solum finalis, sed est vere ac propriè causa effectiva.

Dico tertium. Ad hoc ut aliqua causa moralis causet, non sufficit ut illa sit possibilis tantum, vel futura sub conditione, vel etiam ut in intentione solum existat; sed requiritur, ut sit existens pro aliqua differentia temporis, vel præsentis, vel præteriti, vel futuri; non exigunt autem ut sit actu existens: causa vero finalis potest actu causare, quamvis sit tantum possibilis, & existens in sola intentione. Quod antequam probem,

Obserua, causam moralē valde differre à causa finali, quamvis neutra causet nisi mouendo agens ad operandum; quia causa moralis, meritum v.g. vel demeritum, est vera causa effectiva, &

Assertio.
Differen-
tia
causa
moralis & cau-
sa finalis.

moet agens non tanquam aliquod bonum asequendum, sed tanquam aliquid iam positum, vicinus ponatur aliquid aliud: v.g. bonum opus est causa meritoria gloria à Deo rependenda, quia illud opus bonum non mouet agens ut aliquid asequendum, sed ut aliquid, quo posito, rependi debet præmium. Furtum Helenæ (inquit Philosophus) causa fuit Troiani belli, quia mouit Graecos ad inferendum bellum; non mouit autem tanquam bonum aliquod asequendum, sed tanquam aliquid positum, quo videlicet posito, ponatur bellum. Finis vero mouet tanquam bonum aliquod asequendum, v.g. merces causa est finalis illius qui recte operatur, quia per sui amorem allicit ad illam obtinendam. Breuius dici posset, quod causa moralis mouet tanquam id à quo est motus; idèo causa est efficiens: causa vero finalis mouet tanquam id propter quod est motus. His positis,

Primum dixi, causam moralē causare non posse si sit tantum possibilis: v.g. esset absurdum dicere illum esse causam mei furti, qui potuit illud miseri suadere: illum mereti coronam, qui potuit pugnare. Ratio est, quia causa omnis effectiva debet existere quando causat; est enim id à quo est motus: causa moralis est causa effectiva, differt enim (ut ostendebam) à causa finali, & est id, quo posito, est

Non potest
est tantum
possibilis.

Affictio.

Probatio.

Prima obiec-
tio.

Secunda obiec-
tio.

132 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

A est effectus, non autem id propter quod obtainendum: ergo causa moralis non debet esse tantum possibilis.

Neque futura tantum sub condicione.

Secundò dixi, non sufficere ut causa moralis sit futura tantum sub conditione: v. g. non potest dici aliquis causa mei furti, quia si adfueret, suafueret furturn: peccata, quæ Petrus committeret, si vivi et diuini, non possunt esse causa damnationis eius; nec bona opera, quæ faceret, remunerari possunt à Deo. Ratio est, quia id quod non est futurum nisi sub aliqua conditione, est in statu solùm possibili priusquam posita sit conditio; res autem in statu solùm possibili non potest causare moraliter. Deinde sequetur puniti posse à Deo peccata conditionate solùm prævisa, v. g. pueros occidi à Deo propter peccata quæ commissuri erant, si diuini vixissent: remunerari hominem à Deo propter opera bona, quæ facturus erat si accepisset à Deo vocationem congruam. Quæ omnia saepè damnata sunt contra Semipelagianos. Et sane sunt absurdissima, quia sequeretur nullum esse hominem, qui non mereretur simul gloriam & damnationem, quia nullus est homo cuius futura peccata Deus non præuideat, si gratias congruas amoueat: nullus, cuius non præuideat multa opera bona, si gratias illi preparat congruas.

Ne existere in sola intentione.

Non requiritur ut sit præsens.

Prima obiectio.

Seconda obiectio.

Tertia obiectio.

Tertò dixi, non posse causam moralem causare si existat solùm in intentione, quia causa efficiens, vt dixi, est id à quo iam posito ponitur effectus; idē debet actu existere pro aliqua differentia temporis, alioquin non est causa efficiens; causa verò moralis causa est efficiens.

Quartò dixi, posse causam moralem causare, quanvis non sit actu existens pro tempore præsenti, modò sit actu existens, vel præterita, vel futura; quia bonum opus præteritum mouere potest ad retributionem præmij & quæ ac præsens; & bonum item opus absolute futurum: nam merita Christi v. g. antequād essent, causas fuerint morales omnium gratiarum, quas ab initio mundi largitus est Deus Patribus antiquis.

Obiicitur primò, causam finalē posse causare quando existit solùm in intentione: ergo causa re quoque potest causa moralis, quia causat mediā cognitione, & quæ ac causa finalis.

Resp. negando paritatem; causa enim finalis causat quidem media cognitione alicuius rei ut consequē, idē sufficit ut existat in intentione. Causa verò moralis causa est efficiens, quia mouet media cognitione alicuius rei iam posita; non enim meror gloriam ut benè operer; sed quia bene operatus sum, vel quia sum bene operatorus. Quæ doctrina est valde vtilis ad soluendas plures difficultates theologicas.

Obiicitur secundò. Causa moralis saepè causat, quanvis non habeat existentiam; potest enim Princeps dare militi arma in præmium victoriae, quam præuidet illum reportaturum.

Resp. posse causam moralem causare quando præuidetur futura, sed non posse tamen Principem dare arma militi ut præmium victoriae, quam arma illa causatura sunt: potest ergo dare arma militi propter victoriā ut causam finalē, sed non propter victoriā ut causam moralem, ut dictetur *sed s.*

Obiicitur tertio. Causa efficiens physicæ influens, debet existere actu, quia est causa efficiens: sed causa moralis est causa efficiens: ergo debet actu existere; si enim cauare potest ut futura, certe cauare potest ut existens in sola intentione.

Resp. allatam esse disparitatem causæ influentis

A moraliter, quæ causat mediā cognitione; & causæ influentis physicæ, quæ causat sine media cognitione. Non sequitur autem, quod causare possit existens in intentione, quamvis causare possit ut futura; quia quando præuidetur futura, causat ut aliud præsum, atque adeò ut existens: quod autem est solū in intentione, non est existens.

SECTIO IV.

Causarum comparatio cum effectu.

Tripliciter video comparari posse causam cum suo effectu. Primo quoad definitionem, vtrum scilicet debet omissis causa distinguiri à suo effectu: secundo quoad prioritatem & nobilitatem: tertio quoad pluralitatem, vtrum videlicet possit idem effectus pendere à pluribus causis totalibus; quod enim ulterius queri poterat, vtrum eadem causa possit habere plures effectus diversæ speciei, non habet difficultatem.

§. I.

Qualis esse debet distinctio inter causam & effectum.

Certum est primò, causam finalē non distinguiri necessariò ab effectu, quia certum est quod lis vnu ex effectibus finis, est ipse finis; quia finis ut existens in intentione, causat seipsum in executione.

Certum est secundò, causam efficientem semper distinguiri ab effectu suo ut primo productō, quia ciens certum est, quod nulla res potest seipsum primò producere; nam esset prior & posterior seipso secundum tandem actionem; atque ita existeret, & non existeret.

Difficultas igitur est, quomodo materia & forma distinguantur ab effectu suo: deinde, vtrum facilis causa efficiens possit saltem diuinitus reproducere seipsum.

Dico primò. Causam materialē naturaliter quidem semper distinguiri à suo effectu, sed non includio. Duplicare tamen ut diuinitus aliquid recipiat seipsum ut reproductive: posset v. g. quantitas ut primò producta sustentare seipsum ut reproductive.

Ratio est, quia causa materialis illa est, quæ Ratio, causæ recipiendo, & suscitando: naturaliter autem nihil sibi ipsi potest vniiri, & à seipso sustentari; nam ad hoc requiretur reproductive, quæ naturaliter est impossibilis: ergo naturaliter est impossibile ut causa materialis non cauter seipsum. Diuinitus autem est possibilis reproductive quantitatis: sed posita reproductive quantitas sustentari à seipso poterit, quia sibi ipsi poterit vniiri, cum ens reproductive pluribus æquivalere: ergo diuinitus potest causa materialis causare seipsum.

Obiicitur. Vnus dicit necessariò distinctionem duorum: ergo causa materialis non potest causare seipsum; non enim causat nisi per unionem. Deinde causa materialis causat ut pars determinabilis, sed nihil potest esse pars determinabilis sui ipsius; ergo nulla causa materialis seipsum causare poterit. Denique totum maius est sua parte: istud autem totum in quo identer esset sibi vniuit, non esset maius sua parte: igitur fieri non potest totum ex rebus producta, & sibi vniuit.

Resp. rem reproductive æquivalere pluribus; unionem autem non necessariò dicere distinctionem realē plurium, sed satis esse distinctionem æquivalentem.

æquivalenter. Verum est, quod materia causat ut pars determinabilis, quando vnitur formæ à se distinctæ; quando autem diuinitus sibi ipsi vniaretur, tunc non causaret ut pars determinabilis, sed causaret tantum sustentando. Denique totum semper est maius sua parte, quia totum istud in quo duas partes essent eadem res bis producta, maius æquivalenter esset sua parte, quia res bis producta est æquivalenter multiplex.

Dico secundo, causam formalem semper distinguiri à suo effectu formalis, non adæquate, sed inadæquate tantum.

Ratio est, quia duo sunt effectus causæ formalis, ut dicetur *qua. p. seq.* alter est unio, quæ sine dubio distinguitur à forma, ut probatum est: alter est compositum, quod appellatur effectus formalis formæ, quia forma in subiecto vocatur effectus formalis, compositum autem est forma in subiecto, seu forma unita subiecto: compositum ergo est effectus formalis formæ; sed compositum cum includat formam & aliquid aliud, non potest ab ea distingui nisi solum inadæquate: ergo forma distinguitur semper inadæquate à suo effectu formalis.

Obiicitur. Materia diuinitus causare potest scipsum: ergo etiam forma causare scipsum potest diuinitus; immo si aliquid recipetur in scipso, est causa formalis sui ipsius. Deinde iudicium consequentia in discursu syllogistico, est causa formalis iudicij consequentis; nam allentior conclusionis, quia sequitur ex premisis; & tamē ab eis non distinguitur: ergo causa formalis non distinguitur à suo effectu formalis.

Resp. materiam esse causam tum formæ, quam recipit; tum compositi: formam vero non esse causam subiecti à quo recipitur, sed solius compositi: unde fit ut materia cauare possit scipsum reproducere, forma vero nunquam scipsum causare possit; quia si forma recipiter scipsum, iam non esset causa formalis sui ipsius, sed causa materialis. Denique in conclusione syllogistica semper verum est quod iudicium consequentia, quod est causa formalis iudicij consequentis, distinguitur inadæquate à iudicio integro, que conclusio est, & includit duo; primum est, conclusionem sequi ex premisis: secundum est, esse veram connexionem prædicati & subiecti.

Tertia conclusio. Dico tertio, causam efficientem posse diuinitus reproducere scipsum, atque ita illam non distingui essentialiter ab effectu. Ita docent Suarez, Valentia, & alij communius in tract. de Eucharistia, vbi docent quod Christus iam existens producere possit scipsum in Sacramento Venerabili. Contrarium autem docent Vasquez, Moncaeus, Albertinus, Hurtanus, Delugo, Gillius: contra quos,

Ratio sit primo, quia non implicat ut aliquid secundum diversos conceptus penderet à scipso, sit prius scipso, supponat scipsum; omnis enim contradictionis est secundum idem: sed si aliqua causa efficiens reproduceret scipsum diuinitus, eadem res secundum diversos conceptus penderet à scipso, & supponeret scipsum, quia eadem res ut reproducta penderet à scipso ut primò producta: ergo non est implicantia in eo quod aliqua res scipsum reproducat. Deinde tunc non potest esse contradictionis secundum idem, quando terminus est æquivalenter multiplex: sed res reproducta est æquivalenter multiplex: ergo non potest esse contradictionis in reproductione rei cuius à scipso. Præterea potest homo reproducere scipsum occidere, & tamen manere viuis; unde argumentor. Tunc non implicaret, ut aliquid efficeret posterius scipso, quia homo produktus æquivalenter duobus: ergo non implicat aliquid esse prius scipso ut reproducere, quia æquivalenter duobus. Mitto rationes alibi adductas ex mysterio Eucharistia.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

Prima ratio.

Tertia conclusio.

Seconda conclusio.

Ratio.

Obiectio.

Prima ratio.

134 Philosophiae Peripat. Lib. II. Disp. II.

sine alio, & est vel illo vniuersalius, vel ratio & radix illius: animal v.g. est prius ratione quam homo, quia potest concepi sine homine, & est illo vniuersalius. Divina intellectio est prior quam volitio, quia licet possit esse ac concepi cognitione sine volitione, nunquam tamen volitio sine cognitione concepi, aut esse potest. His ita positis,

Dico primò, causam non esse necessariò priorem tempore, quam effectum.

Ratio est, quia causa qua libet necessaria eodem ipso instanti agit, quo est: ergo non est prior tempore quam effectus; sed v.g. non est antiquior suo lumine. In dī in causa finali patet, quod sanitas est posterior ambulatione, qua medium est ad illam. Causæ quoque intrinseca nullo instanti sunt, quo non causent compositum.

Dico secundò, causam in actu primo esse priorem tum origine, tum ratione, quam effectum & causalitatem. Causam verò in actu secundo non esse priorem ratione.

Ratio est, quia illud dicitur prius ratione, *quod potest sine alio concepi*: causa in actu primo concipi potest sine suo effectu; prius enim concipiatur esse in actu primo, quam concipiatur esse in actu secundo. Causa verò nunquam concipi potest actu causare, quin concipiatur effectus; si enim causat, aliquid causat.

Dico tertio, causam tum in actu primo, tum in actu secundo esse priorem naturā, quam effectum.

Ratio est, quia prius naturā illud est, *à quo aliud penderet*: sed effectus pendet à causa, tum in actu primo, tum in actu secundo: ergo causa tum in actu primo, tum in actu secundo est prior naturā suo effectu.

Triplex obiectio. Obiicitur primò. Correlativa sunt simul naturā, & tamen unum causa est alterius; pater enim causa est filii: ergo causa & effectus sunt simul naturā.

Resp. correlativa ut correlativa esse simul naturā; pater v.g. & filius, propt̄ inuicem referuntur, sunt simul naturā; propt̄ autem unus est causa alterius, non sunt simul naturā.

Obiicitur secundò, causam in actu secundo non posse concepi, nec esse, quin sit & concipiatur effectus: ergo causa in actu secundo dici non potest prior suo effectu, cùm in nullo instanti sit causa in actu secundo, quin sit effectus.

Resp. eo argumento probari tantum, quod causa in actu secundo non est prior ratione quam effectus; sed non probari, quod non sit prior naturā; cùm enim effectus ab ea pendaat, necesse est ut sit posterior naturā, quam causa.

Obiicitur tertio. Illud non est prius naturā, quod est posterior tempore: finis tempore posterior est, quam media: ergo finis non est prior naturā quam media.

Resp. negando maiorem, quia finis causat propt̄ existens in intentione; unde prior est naturā, quoniam sit posterior tempore quoad exequitionem.

S. III.

Vtrum possit idem effectus pendere à pluribus causis totalibus.

Hæc est tercia cause comparatio cum effectu, in qua multò maior difficultas est, quam in precedentibus: pro cuius clara solutione,

Causæ totales diuersi generis. Certum est primò, eundem effectum pendere posse à pluribus causis totalibus diuersi generis, id est quarum una sit materialis, altera formalis, altera efficiēs, altera finalis: in dī nullum est corpus, in quod non conueniant quatuor illa gessera causarum.

A Certum est secundò, posse eundem effectum pendere à pluribus causis diversi ordinis, etiam totalibus, quarum scilicet una subordinata est alteri, effectus enim idem penderet à Deo, & à creatura: idem effectus pendet ab instrumento, & à causa principali.

Certum est tertio, implicate omnino ut idem effectus penderet à pluribus causis interioris totalibus, id est ut habeat plures materias, vel plures formas totales; quia haec causa cùm cauferet effectum per communicationem sua entitatis, necesse omnino est ut tot sint effectus, quot sunt entitates diuersae, alioquin posset idem esse simul homo & draco.

Certum est quartò, posse eundem effectum pendere à pluribus causis totalibus in actu primo, id est, quarum unaquaque virtutem habeat sufficientem ad producendum effectum se solā; nam duæ candelæ simul producunt ignem, quem earum altera sufficienter posset producere; potest enim aliqua causa esse totalis, vel in actu primo, vel in actu secundo. Totalis in actu primo ea est, *qua de se potest ad præbendum totum influxum necessarium ad productionem totius effectus. Causa totalis in actu secundo est illa, qua dat influxum sufficientem ad productionem totius effectus, etiam si sola esset.*

Certum est quintò, posse eundem effectum pendere à pluribus causis, quarum singula totum producent effectum, quia v.g. si duæ candelæ producant ignem in altera candela, singula totum producunt ignem; causa enim partialis alia dicitur *partialis partialitate effectus*, qua partem duxata effectus producit; alia *partialitate causa*, qua non dat totum influxum sufficientem ad productionem effectus, licet totum producat effectum, & nihil in ea sit quod non ab ea pendaat.

Tota itaque nunc in eo est controversia, *vtrum Status quo possint plures cause finales, aut efficientes, non finis quae subordinate causare unum effectum totaliter in duplex actu secundo, adē ut unaquaque præbeat influxum necessarium hic & nunc, etiam ablato influxu alterius causa. In qua difficultate controversia sunt quatuor: primò vtrum naturaliter pendere possit à pluribus causis efficientibus: secundò, vtrum pendere possit à pluribus finalibus: tertio vtrum supernaturaliter pendere possit à pluribus causis efficientibus simul concurrentibus: quartò, vtrum pendere possit à pluribus concurrentibus, etiam diuisim.*

S. IV.

Vtrum plures cause totales, tum efficientes, tum finales possint naturaliter concurrere ad eundem effectum.

Dico primò, esse impossibile naturaliter, ut assertio nō idem effectus pendaat à pluribus causis efficientibus eiusdem ordinis totaliter concurrentibus. Ita docent cum communi sententia Vasquez 1. part. disp. 29. num. 17. Suarez disp. 26. sct. 4. & sepè alibi, Valentia 3. parte. disp. 3. quest. 3. part. 3. Contra Salam tract. 1. disp. 8. num. 21.

Ratio est primò, quia si concurrente simul plurimes causæ totales efficientes, una esset prorsus superflua; causa enim totalis das se solā totum influxum necessarium ad productionem effectus, adē ut si auferretur omnis alia causa influens, produceretur effectus ex hi huius influxus, quem ista præbet: ergo naturaliter causæ plures efficientes non possunt effectum eundem producere. Consequens est evidens, quia Deus non dat concursum superfluum; concursus autem, quem daret duabus causis totalibus

Prima ratio.

Quæst. I. Sect. IV. de Causis in communī. 135

bus, esset superfluus. Deinde actio vna totalis haberet terminum distinctum à termino alterius actionis totalis; sed quando duas actiones totales agunt, duas sunt actiones totales: ergo sunt necessarii duo termini. Probatur maior. Actio totalis non potest habere terminum nisi cum ad quem determinatur à causa prima: sed non determinatur ad terminum eundem alterius actionis totalis, vt patet inducione: ergo actio vna totalis exigit terminum distinctum à termino alterius. Denique naturalis dependencia effectus à causa est indigentia effectus: sed nullus effectus potest indigere duplii causa totali: ergo neque potest ab ea dependere.

Dico secundū, posse unum & eundem actum externum pendere à pluribus causis finalibus adæquatis, etiam naturaliter: contra Valsquem infra citandum, & paucos alios.

Obserua, quid sit actus externus & finis adæquatus. Dicitur enim actus externus, *Actus aliquis imperatus ab aliquo actu voluntatis: v.g. cum voluntas imperat manū ut scribat, intellectui ut cogiter, sibi p̄t ut exerceat actum virtutis; illi omnes actus vocantur actus externi.* Actus autem internus appellatur, *Actus elicitus immediatè à voluntate, & non imperatus ab illo alio eius actu.* De solo hīc loquor actu externo, quia certum est, actu internum voluntatis non posse pendere à pluribus finibus intrinsecis adæquatis, quia si actus internus haberet plures fines internos adæquatos, haberet plura obiecta formalia adæquata; finis enim est ipsum obiectum actus interni. Hoc autem absurdum est. Finis adæquatus ille vocatur, *quem ita intendit voluntas, ut etiam solus efficiat proprium fieri actu;* vt cū quis Romanum proficendum putat ut obtineat beneficium, & in iuxta loca sancta, ita ut proficeretur omnino etiam solus obtinendum ei esse solum beneficium, vel etiam inuisenda tantum ei essent loca sancta. Finis inadæquatus est is, *quem ita voluntas intendit, ut si solus efficiat, non sufficeret media;* vt si Romam eas ad videndum amicū, & obtinendum beneficium; ita ut si solus tibi efficiat visitandū amicū, Romam non ire, tunc amici visita-
tio non est finis nisi partialis. His positis,

Ratio conclusionis est, quia experimur nos ire sibi in forum ad emendas merces necessarias, & ad videndum & grotum charissimum amicū; aut etiam mater ut videat filium, ita ut dici soleat: *Si mihi eundem dumaxat efficiat in forum ad emendas necessarias vita & subsidia, omnino irem;* & si videndum mihī tantum efficiat amicus morī urus, etiam sanè irem. Similiter sapientissimum consilium est piorum hominum, operis omnia sua ex pluribus virtutib⁹ motu elicer, v.g. qui dat elemosynam, intendit satisfacere pro peccatis ex motivo pœnitentiae; honorare Deum ex motivo charitatis; subuenire proximo ex motivo misericordiae; qui omnes sunt fines totales: ergo potest idem effectus pendere à pluribus finibus totalibus.

Respondeat Valsques, ex illis finibus non concur-
tere actu nisi solum unum, alios vero non concurre-
re nisi potestativè. Dū v.g. dico, *Iren in forum si mihi efficiat tantum inuisenda amicus;* nō significat quod duo illi finis simul concurrat, sed tantum illū con-
cursum, si alter non concurreret; vel certè omnes quidem fines concurrere, sed inadæquata tantum.

Sed contraria, quia sequeretur illum non posse plus mereri, qui opus idem elicit ex pluribus motivis, quā ei qui elicit ex unico motivo totali. Probatur, quia sicut plures causa efficentes partiales nō plus producent, quā vna causa totalis, vim habens ad totum effectum producendum, eo quod non concur-
rant totaliter; ita non plus meretur is qui bonum

R.P. de Rhodes cursus Philosophi.

A opus elicit ex pluribus motu, quā qui elicit tantum ex uno: & hoc manifestum est si vnicus tantum finis concurrat, vel certe si omnes simul sumptu non concurrent, nisi quantum concurreter vnicus.

Obicitur primò contra priorem conclusionem. Prima ob-

Si duo ignes eidem stupra simul applicarentur, iecio.

produceret sine dubio ignem ut causa totales: quod probo. Agens necessarium agit quantum potest; sed uterque ignis est agens necessarium, & supponitur habere vim sufficientem ad producendum totum ignem in stupra: ergo uterque ignis producet ignem totaliter in stupra. Denique causa libera possunt admittere aliquam superfluitatem; possunt duo Angeli v.g. applicare totam suam vim activam ad mouendum lapidem. Denique causa totalis illa vocatur, quae dat totum influxum necessarium ut producatur effectus: sed in casu proposito certum est singulos ignes dare totum influxum necessarium ad effectus productionem; influxus enim ille actio est: sed actio tota est à singulis ignibus: ergo singuli ignes conferunt totum influxum necessarium.

Respondeo distinguendo primum antecedens: si duo ignes eidem stupra applicarentur, producerent simili eundem ignem, ut causa totales in actu primo, concedo; ut causa totales in actu secundo, nego. Id est, singuli haberent quidem virtutem ad praebendum totum concursum necessarium ad productionem ignis, sed non præberent totum concursum necessarium, quia unus impedit alium, ne totam suam activitatem exerat, cum simul producat eundem effectum. Igitur si effectus producendus non sit capax intensionis, & producatur in instanti, tunc duo agentia non exerunt totam suam vim, sed unus impedit aliud, ita ut ambo agentia faciant vnicū concursum similem ei quē daret unum ex agentibus illis, si esset solum: si effectus sit capax intensionis, tunc intensior producitur à pluribus, quā ab uno, & sic ambo agentia suā vim exercent totā; sic enim quando duæ sunt lucernæ, maius in aere lumen prodicitur. Quod si effectus non sit capax intensionis, & nō fiat in instanti, tunc ambae causa concurrent ad eum celerius producendum, quā si vnicā tantum esset.

Ad probationem ergo distinguuntur major: causa necessaria semper agunt quantum possunt, quando nullum est impedimentum, concedo; quando est aliud impedimentum, nego. Hic autem est impedimentum, quia unus ignis ex ipso quod simul agit, & confert aliud concursus necessarij ad effectū, impedit ut alter date possit totum quod est necessarium, sicut ignis producere potest in subiecto calorem ut octo, & est agens necessarium; si tamen inueniat iā quatuor gradus productos in ligno, nō producit nisi quatuor. In casu itaque proposito uterque ignis ager, sed actione solū partiali, quia vel nō exerceat totā suā vim in actu secundo, vel producet celerius.

Deinde nego, causas liberas posse admittere hanc superfluitatem, quia omnis actio totalis habet naturaliter terminum sibi proprium, ad quem determinatur à causa prima, que non determinat duas actiones ad eundem numerum effectuum.

Denique distinguuntur illa maior: causa totalis illa est, quae totum exhibet influxum necessarium, etiam sola efficiat, concedo; quae dat totum influxum necessarium, prout tantum est alteri coniuncta, nego. Ignis ergo iunctus alteri producit totum influxum, id est totam actionem; neque ramus causa est totalis, quia non agit nisi ut coniunctus alteri, & hoc est non exhibere totum influxum necessarium.

Obicitur secundū contra secundam conclusionem. Ideo non potest unus effectus pendere à pluribus causis totalibus efficientibus, quia vna est superflua: sed unus etiam ex finibus istis efficit su-

Secunda ob-

M 2 perficiens:

136 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

perflius : ergo non potest vnuſ effectus pendere à pluribus finibus adæquatis.

Respondeo distinguendo minorem: vnuſ ex istis finibus esſet superflius in ordine ad actionem concedo, id est multiplex ille finis non eſt necessarius, vt eliciatur actus; sed nego illum eſſe superfluum in ordine ad ipsum operantem; quia cūm iſti finis ſint boni operanti, nullo modo dici poſſunt ſuperflui in ordine ad ipsum.

Tertia obiec̄io.

Obiicitur tertio. Si potest voluntas conſtituere ſibi duos fines adæquatos ad vnam & eandem actionem externam, pari modo potest pendere à libertate, vt applicet, vel non applicet vires suas ad trahendam nauim, & ita plures homines trahent nauim ut cauſæ totales.

Resp. negando paritatem; disparitas enim primò eſt, quia duplex actio totalis ſimpliciter eſſet inutileſ, etiam in ordine ad operantem; finis autem illi plures non ſunt omnīn inutiles. Deinde agens liberum impediti non potest in propositione finis, ſicut impediti potest in applicatione virium, ſi timorū effectus ab alia cauſa productus fit. Denique voluntatis libertas exigit, vt quos volet fines, ſibi poſſit conſtituere; non exigit ut ſe determinet ad inviduum auctus, ſed ad illud à Deo determinatum; Deus auctem non determinat ad eundem numero effectum, ad quem determinata eſt altera actio totalis.

Obiicitur quartio. Non potest idem actus internus respicere plures fines adæquatos intrinſecos: ergo neque actus externus potest fieri ex pluribus adæquatis. Probo conſequentiā. Si fieret actus externus ex pluribus finibus adæquatis, penderet à pluribus auctibus internis adæquatis in genere cauſæ efficientis; quod eſt impossibile.

Resp. non eſt absurdum, ut vnuſ, & idem actus externus penderat à pluribus auctibus internis, quia illi non ſunt cauſæ totales physica, ſed ad ſumnum morales, quatenus imperant illum auctum; loquutus autem ſum haec tenus de cauſis physicas.

S. V.

Virum diuinitus plures cauſæ totales efficiētes poſſunt simul influere.

Dico tertio. Potest idem effectus ſupernaturaliter prodiſi à pluribus cauſis ſimil & totaliter concurrentibus. Negat hanc acriter Vasquez tom. 3. in 3. pariem. d. ff. 29. c. 4. pluresque citat Doctores, & ait ſententiam, quam proponuit, eſſe diuinitam Scriptorum authoritate; ſed eam tamen ſequuntur, & latè probant Cafetanus, Suarez, Fonſeca, Hurtadus, Auerſa, & qui eam negauere veteres, de ſola loquuntur potentia naturali ordinaria.

Prima probatio.

Ratio enim primò eſt, quia eadem forma, tum ſubſtantialis, tum accidentalis, ponit à Deo potest in duobus ſubiectis totalibus: ergo potest etiam facere ut penderat à duabus cauſis effectuſ totalibus. Sint enim in cubiculo due candelæ, quarum qualibet poſſit producere quinque gradus luminis in aere: potest Deus utriq[ue] dare totū concurſum neceſſarium ad lumen ut quinque producendū, & tamen efficere ut non producatur niſi lumen ut quinque, ſed amba producāt eſt quinque gradus luminis.

Seconda probatio.

Secundò. Si locus potest determinare duas actiones totales ad eandem individuationem effectus, potest idem effectus prodire à duabus cauſis totalibus; potest autem Deus hoc primum: quod probo, quia cauſa prima potest actionem determinare ad quod volet individuum, tum existens, tum corrumptum: ergo potest determinare duas numero actiones ad effectum omnino eundem. Deinde in ſententia, quæ docet, *Sacramenta physica agere, certum*

A eſt, quod ſi duo Sacerdotes ſimul conſercent, aut ſimul baptiſtent, ſinguli producunt totaliter Christi corpus, & gratiam in anima. Denique in eo quod dua cauſa totaliter producunt eundem effectum, nulla eſt contradic̄io, vt conſtabit ex ſolutione eorum omnium, quæ obiciunt aduerſarij.

Obiicitur enim primò: Nullus effectus pendere Prima obiecitio, quo non indiget: ſed nullus effectus dicitio, indiget pluribus cauſis totalibus, etiam diuinitus, quia non potest eleuari ut fiat indigentior, & imperfectior: ergo nullus effectus potest pendere diuinitus à pluribus cauſis totalibus. Maior certa eſt, quia dependentia effectus eſt ipsius indigentia.

Respondeo distinguendo maiorem: nullus effectus penderat potest naturaliter ab eo, quo non indiget, concedo; pendere potest ſupernaturaliter, nego:

B nā quāmuſ dependentia naturali modo ſe habens, ſit indigentia; dependentia tamen ſe habens modo ſupernaturali, non eſt indigentia. Duplex enim eſt dependentia effectus, altera eſt ut fiat ſecundūm finē extraordinarium, qui eſt potentia Dei manifestatio, aut alicuius rei ſimiſ: altera eſt ut fiat ſecundūm finē ipsius naturæ. Dependentia igit effectus eſt, ut fiat vel ſecundūm finē extraordinarium, vel ſecundūm finē ordinariū: ut fiat ſecundūm finē ordinariū, non indiget pluribus cauſis totalibus, ſed illis indiget ut fiat ſecundūm finē extraordinarium.

Instabis primò. Effectus non potest eleuari ut fiat Prima in imperfectionis; eleuatio enim augmentum eſt perfeſtatio, ſtancia: ſed ſi effectus fieret diuinitus capax dupli- cis dependentiæ, à Deo eleuaretur ad maiorem im- perfectionem, quia maior dependentia eſt maior imperfeſtio: ergo effectus non potest fieri capax maioris dependentiæ totalis.

Resp. negando maiorem, quia per imperium Dei potest creatura reddi capax alicuius imperfectionis, cuius capax non eſt naturaliter, modò per eam non deſtruatur eius natura: v. g. natura ſpiritualis naturaliter non eſt capax combustionis, cuius tamen fit capax diuinitus.

Instabis ſecundò, ut effectus, qui naturaliter non eſt capax dupli- cis dependentiæ, incipiat eſſe illius capax, neceſſe eſt ut recipiat aliiquid, per quod fiat ex incapacitati capax; debet enim in eo qui fit capax, cum antea non eſt capax, fieri aliqua mutatio: ſed effectus nihil omnino noui recipit quod nō haberet ut fit capax diuinarum actionum totalium: ergo non potest effectus fieri capax dupli- cis dependentiæ totalis.

Respondeo ex dictis prima diſputatione de incompoſſibilitate formarum, negando maiorem; nam effectus qui non erat capax dupli- cis actionis, potest fieri eius capax per ſolam connotationem imperii diuini extraordinariorum, & actionis propter producendis à tali imperio & Dei impotencia propter fortiorē in actu primo; quia ſcili- ceter effectus ille ante diuinum imperium totam habet capacitatē ſe- cundūm id quod illa dicit in recto, non autem ſe- cundūm id quod illa dicit in obliquo.

Instabis tertio. Id quod eſt ſuperfluum, non potest aliiquid agere, alioqui non eſt ſuperfluum: ſe- cunda hec cauſa totalis ſuperflua eſt: ergo illa non potest aliiquid agere.

Resp. negando maiorem; nam id quod agit, ſu- perfluum eſt, ſi agat id quod fit, etiam ab alia cauſa: huiusmodi eſt ſe- cunda hec cauſa totalis.

Instabis quartio. Si effectus pendere potest diuinitus à pluribus cauſis totalibus, potest etiam pen- dere naturaliter, quia penderat ab illis per poten- tiam naturalē, quod eſt pendere naturaliter.

Respondeo, effectum illum pendere à pluribus cauſis per vim naturalē diuinitus, & obedientia- liter eleuaretur; ideò non pendere naturaliter.

Obiicitur

Quæst. I. Sect. IV. de Causis in communi. 137

Secunda
obiecitio.

Obiicitur secundò. Implicat ut causa potentior agens secundum totam suam virtutem, non plus operetur quam si operaretur minus potens: hoc autem acciderit si plures cause totales producerent eundem effectum, quia utraque illa causa simul sumpta potentior est quam si esset sola: ergo non possunt plures cause totales eundem effectum producere. Probatur maior, quia implicat ut causa plus agat, & non plus agat: causa potentior agens secundum totam suam virtutem, plus agit; & tamen non plus agit, quia non plus producit: ergo implicat ut causa potentior applicans totam suam virtutem non plus producat, quam causa minus potens. Confirmatur, nam ubi est maior influxus, ibi debet esse maior effectus: sed quando duæ sunt causæ totales, maior est influxus: ergo debet esse maior effectus.

Respondeo, causam duobus modis est posse potentiom alia causâ: primò intensiù, secundò extensiù. Tunc dicitur extensiù potentior, quando adsumt plures influxus numero distincti, ex quibus non fiat una intensior, sed illi determinentur ad unum numero effectum. Causa intensiù dicitur potentior, quando habet influxum unum intensiore. Ideò ad argumentum distinguitur maior: causa potentior a tu applicans totam suam virtutem, plus operatur quam minus potens, si extensiù solum sit potentior, nego; si sit potentior intensiù, concedo, quia licet naturaliter pluribus illis influxibus respondere debet effectus intensior, fieri tamen potest ut illi à Deo determinentur ad unum numero effectum. Quando autem sunt plures causæ totales, illæ sunt extrinsecè potentiores quam una, sed non necessariâ sunt intensiù potentiores. Hinc ad probatiōem responderemus cōdēm modo: non potest causa plus agere intensiù, & non plus agere, concedo; non potest plus agere extensiù, & non plus agere intensiù, nego. Ad confirmationem eadem solutio est; influxus enim est maior extensiù, non autem intensiù.

Tertia obiecitio.

Obiicitur tertio. Effectus qui penderet à pluribus causis totalibus, penderet ab illis, & non penderet; quod omnino implicat. Probo non pendere. Illud non penderet ab alio in suo existere, quod eo destructo maneret: sed destruktâ vna ex his causis, maneret effectus: ergo effectus ab ea non penderet. Deinde non potest unus effectus pendere à pluribus causis, quia illæ fieri per plures actiones: sed non potest unus effectus fieri per plures actiones totales. Quod probo, quia omnis productio est traductio de non esse ad esse: sed non possunt esse duæ traductiones eiusdem rei de non esse ad esse: ergo neque duæ actiones totales. Probo minorem; ubi est duplex traductio de non esse ad esse, ibi est duplex non esse: sed implicat ut eiusdem rei sit duplex non esse: ergo implicat ut sit duplex traductio de non esse ad esse.

Resp. aquitacionem esse in illa voce, dependere; nam illa significare primò potest, quod effectus recipiat esse à causa, etiam si sublatâ recipere illud ab alia causa. Secundò significat, quod ab alia causa effectus aufertur. Si effectus penderet à pluribus causis totalibus, non penderet à singulis in secundo sensu, sed in primo tantum; nam à singulis verè acciperet esse. Unde ad argumentum distinguitur illa maior: illud in suo esse non penderet ab alio, quod manet eo destructo, si penderet ab eo tantum, concedo; si ab alio etiam penderet, nego. Deinde concedo, quod effectus qui à pluribus penderet causis totalibus, fieret per plures actiones totales; sed nego id esse impossibile, quia falsum est quod agere semper sit extrahere rem de non esse ad

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A esse, ut patet in consuetuione; sed significat tantum dare alteri esse, siue illud prius habuerit, siue non habuerit. Dicitur ergo agens extrahere suum effectum de non esse, saltem virtualiter, ad esse; id est ex vi sua actionis ita dat illi esse, ut extraheret illud de non esse, si anteā non accepisset esse. Causa itaque totalis, & actio totalis extraheret rem de non esse saltem virtualiter; non extraheret formaliter.

Obiicitur quartò. Non potest una, & eadem Quarta obiecitio. actio pendere à pluribus causis totalibus: ergo neque idem effectus.

Resp. negando consequentiam; actio enim pendet essentialiter, & immediate ab agente i vnde fieri non potest ut hæc actio ab hoc agente non pendat: non potest pendere actio totaliter à pluribus agentibus, quia deberet manere sublatâ altero agente, sicut sublatâ altero agente totali maneret effectus qui non penderet essentialiter ab hoc agente, ut constabit statim.

S. VI.

Vtrum possit idem effectus pendere à pluribus causis totalibus concurrentibus diuisim.

I Dest, vtrum quilibet ita ex se pendere debeat à sensu que certa causa, ut non potuerit causari ab alia. De stioni, causis autem internis non potest esse controvēsia, quia illis variatis certum est variari effectum, quem causant: mutata v.g. materiâ non est idem compositum. De sola causa efficiente dubitari potest, quia visum est pluribus Theologis nullum esse singularem effectum, qui non determinet sibi certam causam, ita ut non possit ab alia confimili prodire, v.g. debere hunc numero ignem B, fieri ab hoc numero igne A, & non ab alio: dicunt enim quamlibet causam singularem, v.g. hunc ignem; continere in se infinitos alios ignes, quos ipse solus possit efficere.

Dico quartò, posse unum effectum, etiam naturaliter, pendere à pluribus causis totalibus diuisim concurrentibus; atque adeò nullum effectum habere certam, & determinatâ causam, à qua sola produci possit, & non ab alia; sed esse indifferentem ut producatur à qualibet alia causa virtutem habente ad eam speciem effectus: v.g. Petrus quemlibet hominem habere potuit patrem. Ita docent cuius Scoto Suarez, Averroë, & alij Theologi communis. Videntur repugnare S. Thomas & Thomistæ omnes.

E Ratio autem est, quia sine ratione nulla sufficiens videtur alieri, quod singulæ cause certam sibi determinent seriem effectuum, & quod singuli effectus certas etiam causas respiciant; cum omnes cause intra eandem speciem continere possint omnes effectus talis speciei; sunt enim aquæ nobiles ac illi: ergo non debet singi quod illi effectus non possint pendere ab aliis causis. Probo antecedens, quia si effectus quilibet respiceret unam causam potius quam alteram eiusdem speciei, respectus ille essentialis deberet fundari vel in natura eius specifica, vel in differentia individuali: in neutra fundari potest, quia Petrus v.g. tum in natura specifica, tum in differentia individuali, non est magis similis Paulo quam Iacobo: ergo Petrus non respicit Paulum quam Iacobum, ut ab eo producatur.

Obiicitur primò, hinc sequi, quod idem effectus potest seipsum producere, & causas illas à quibus productus est; imò quod sine miraculo potest reproduci res semel corrupta, quia si tota producio

Prima obiecitio.

M 3 huius

138 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

huius individui oriatur à diuina determinatione, per accidens erit quod Deus determinet ad productionem unius magis quam alterius.

Resp. negando hanc sequelam, quia nihil potest sine miraculo seipsum reproducere, vel causas à quibus est productum, vel res simul corruptas; quia Deus sine miraculo non potest determinare ad res illas producendas, ut dicerat infra cum agam de determinatione ad individuum.

Secunda obiectio.

Oblicitur secundū, hinc saltem sequi, quod causa qualibet est causa per accidens, quia cuiuslibet cause per accidens est quod hunc, & non alium effectum producat; neque illa magis necessaria est, quam altera. Deinde omnis effectus determinatus exigit causam determinatam.

Respondeo, causam per accidens esse illam, qua non influit in effectum, vel ad illum non ordinatur; & sic causa licet determinatos non habent effectus, sunt tamen causa per se. Determinati effectus causas habent determinatas, ita ut siant ab hac potius quam ab alia; sed non habent ita causas determinatas ut non possint fieri ab alia.

Tertia obiectio.

Oblicitur tertio. Non potest eadem actio esse nisi ab hoc numero agente: ergo neque hic effectus potest esse nisi ab hac causa.

Resp. verissimum esse, quod omnis causalitas ita pendet ab una causa, ut ne diuinitus quidem possit pendere ab alia: v.g. haec actio, quae est ab hoc agente, non potest esse ab alio agente. Ratio est, quia id quod est essentialiter dependentia ab hoc agente, non potest pendere ab alio: sed haec actio est essentialiter dependentia ab hoc agente: ergo haec actio non potest ab alio agente dependere. Probatur minor, quia id quod immediate per seipsum pendet ab hoc agente, est essentialiter dependentia ab hoc agente: actio immediate per seipsum pendet ab hoc agente: ergo est essentialiter dependentia ab hoc agente. Maior evidens est, quia quod non pendet essentialiter ab hoc agente, sed pendere ab alio potest, debet per aliquid à se distinctum determinari ad hoc agens potius quam ad aliud: ergo quod pendet immediate, pendet essentialiter. Hinc ergo patet disparitas inter causalitatem & effectum, quia causalitas pendet immediate per seipsum, ideoque pendet omnino essentialiter: effectus autem non pendet immediate per seipsum, ideo non pendet essentialiter ab hac causa.

S E C T I O V .

Causarum comparatio inter se.

Prima comparatio.

Multiplex inter causas potest institui comparatio: primò secundū rationem prioritatis in causando, sive inquire potest, cuius causa prior sit causalitas; causam vero efficientem & finalē certum est causare simul, quia eadem actio est causalitas utriusque: causalitas quoque materia prior est quam causalitas formæ, cum existentia formæ presupponat existentiam materiæ, quia ex nihilo nihil fieri potest à causis creatis.

Secunda comparatio.

Secundū comparantur secundū ordinem perfectionis, id est, quænam sit causa reliquis perfectior. Paucis dico, causam efficientem absolute loquendo esse perfectiorem ceteris in ratione causandi, quia illa sola propriè producit, reliqua vel alicuius, vel recipiunt, vel informant; quod non est producere. Forma substantialis est causa nobis-

lior, quam materia, cùm causet per modum actus, sive ordo inter causas erit ut efficiens finalē, finalis formalem, formalis materialem supererit; forma enim dicit in causando esse incompletum, quod finis non dicit.

Tertii comparantur secundū connexionem; dubitatur enim, an una causa possit cauſare sine fine, alii omnibus. Certum vero est, quod efficiens per se cauſare non potest sine fine, quia nihil agit temere: neque finis cauſat sine efficiēti, cùm causatio eius sit actio ad quam excitat. Materia non potest cauſare sine efficiēti, forma & fine; nec forma cauſat sine materia, fine ac efficiēti, quia cauſant per unionem quam sit ab agente proper finem. Denique causa efficiens & finalis cauſare possunt sine materia & forma, quia Deus creat Angulum propter finem.

Quarto comparantur secundū rationem primi & ultimi, quia dubitatur utrum dari possit in causis processus in infinitum, an vero detur necessariò aliqua prima, & aliqua ultima. De qua difficultate diceatur tractatu 2.

Quinto comparantur secundū causalitatem, & Quinta quartū utrum causæ sint sibi mutuò causæ tum in causis processus in infinitum, an vero detur necessariò aliqua prima, & aliqua ultima. De qua difficultate disputare hoc loco placet.

S. I.

Virum cause possit esse sibi mutuò causa in eodem genere.

Certum est, non posse aliquid esse causam formalē sua causa formalis, quia forma est causa formalis compositi; compositum vero non est causa formalis sua forma. De aliis causis controversia esse potest, præsertim de efficientibus. Utrum possit aliqua causa efficiens produci efficienter ab eo effectu, quem producit. Ignis A, v.g. primò produci ab igne B, & eum producere: quantitas una sustentare quantitatem à qua sustentatur.

Dico primò, implicare contradictionem ut causa physice influentes sint sibi mutuò causæ negativa. Ita quod primum esse in eodem genere causæ. Ita cum Aristotele communiter centent Doctores postea citandi: repugnant autem Thomistæ, sed immixtum.

Ratio enim est primò, quia implicat omnino, triplex ut aliqua causa presupponat seipsum, id est sit probatio, prior seipsa, hoc autem sequeretur, si causa sibi essent mutuò causæ in eodem genere. Quod probatur. Omnis effectus presupponit causam suæ causæ: sed si causæ sibi sint iniucem causæ in eodem genere effectus, efficit causa sua causæ: ergo effectus presupponit seipsum. Probatur major. Non potest presupponi causa posita in esse, & non presupponi eius causa: sed effectus presupponit suam causam: ergo presupponit causam suæ causæ, id est seipsum. Deinde quod est causa causa, causa etiam est causati; nam aius v.g. qui est causa sui patris, tui etiam est causa: sed effectus causa efficit sua causa: ergo seipsum etiam cauſaret. Præterea si effectus sit causa sua causæ, illa causa presupponit suam causalitatem, qua constituitur in esse causa: hoc autem absurdum est, quia omnis causa est prior suæ causalitate: ergo causa non possunt esse sibi mutuò causæ. Probatur major. Omnis effectus presupponit causalitatem, quæ facta est sua causa: sed causalitas, quæ facta est sua causa, est ipsa causalitas alterius ut causans, ergo

Quæst. I. Sect. V de Causis in communī. 139

ergo supponit suam causalitatem, cùm supponat suam causam, & consequenter causalitatem quā illa facta est.

Denique implicat ut aliquid prius habeat esse virtuale, in quo continet effectum, quā suum esse formale: sed hoc euenerit. Quod probō. In illo priori natura, quo licet dicere, *causa est prior effectus*, causa hæc habet esse virtuale, in quo continet effectum, & non habet esse formale in se, quia nulla res habet esse formale in se nisi illud acceperit à causa; sed in illo instanti natura non acceptit illud à causa, quia illa nondum est: ergo non habet esse formale in se ipsa.

Prima obie-
ctio.

Obicitur primū. Tunc non est contradicatio, quando aliquid est prius se ipso sub diuerso respectu; omnis enim contradicatio est negatio & affirmatio eiusdem secundū idem: sed si causa se mutuū causat, idem erit prius se ipso sub diuerso respectu; nam erit prius ut causa, & posterius sub ratione effectus: ergo possunt sine ylla contradictione causæ sibi esse mutuū causæ in eodem genere.

Respondeo negando minorem; si enim causa se mutuū causat, idem erit prius se ipso sub eodem respectu. Quod probō. Tunc aliquid prius est se ipso sub eodem respectu, quando sub conceptu effectus est prior se ipso sub conceptu effectus: sed effectus est prior se ipso sub conceptu effectus, quia ut est effectus, presupponit suam causam, & causam sua cause productam, idest se ipsum sub conceptu effectus: ergo idem sub conceptu effectus presupponet se ipsum ut effectum; prius enim est effectus, quā sit causa; hic praesupponit se ipsum ut causam: ergo praesupponit se ipsum ut effectum.

Obicitur secundū. Raritas est causa caloris, & calor est causa raritatis; si duæ manus calidæ sint, mutuū conseruant calorem; in dñ si manus manu fricet, se mutuū calefaciunt.

Resp. raritatem nullo modo esse causam caloris, etiam eius qui fit per motum localem; sed esse tantum conditionem sine qua calor non fieret, vel non conservaretur. Quod si darem, raritatem esse causam caloris, certè causa non esset caloris à quo producitur, sed alterius: sicut actus producit habitum, & producitur ab habitu, sed diuerso. Duo lapides frigidæ collisione calcant, quia licet unus lapis verè in alterum agat, non sunt tamen effectio inuicem causæ; non enim unus alterum producit, in dñ neque calor unius producit in alio calorem, sed calorem in vitroque sola efficit collisio. Similiter duæ manus calidæ se mutuū fouent, quia duo calores coniuncti fortius resistunt frigido circstanti: sed unus calor non producit alium calorem in altera manu. Sic quando duæ manus frigida se mutuū fricant, vna non alteram calcificat, sed illo motu excitantur spiritus in vitroque manu.

Obicitur tertius. Causæ morales sibi sunt mutuū causæ, quamvis causa sint efficientes: ergo possunt etiam causæ physicae se mutuū causare. Ut respondeatur argumento, videndum est paulò accuratiū.

§. II.

Virū possunt causæ morales esse sibi mutuū causæ.

Dico secundū, causas etiam morales non posse sibi esse inuicem causas, atque adeò implicare ut aliquid etiam moraliter causet suam causam.

A Ita communius docent Theologi tum prima secundæ, in tractatu de merito, tum 3 partem, dum agunt de causa meritoria unionis hypothetica, vbi generale hoc eorum axioma est, quod *Principium meriti non cadit sub meritum*. De quo satis accurate dictum est in iis locis cum Vasque, de Lugo, & aliis communibus, quibus repugnat Suarez tom. 1. in 3 partem, disp. 10. sect. 4.

Ratio est primū, quia causa moralis (ut probabam nuper) est vera causa efficientis, quæ necessariò supponit existens absolutè ante suum effectum, nequè satis est ut existat solum in intentione: unde argumentor. Si causa moralis causat suam causam, præsupponeret se ipsum, æquè ac si physice causat; præsupponit enim existere suam causam, & causam sua causa: si ergo ipsa est causa sua causa, præsupponit se ipsum. Causa videlicet physica id est non potest esse causa sua causa, quia præsupponit existens ante suum effectum: sed causa moralis præsupponit existens ante suum effectum: ergo causa moralis non potest causat suam causam.

Secundū. Ideo certum est in fide, quod nemo potest mereri primam gratiam, quia illa est causa meriti, quod non potest esse causa moralis meriti à quo causat: ergo nihil potest esse causa moralis sua causa. Ideo receptissimum apud omnes Theologos est illud axioma de principio meriti, quod non potest cadere sub meritum, quia meritum est causa moralis præmij; id est prius est natura & causalitate, prioritas enim natura prioritas est independentia, quia entitas cause in eo priori iam consideratur independenter à suo effectu, id est habet suum esse sufficienter, quin illud accipiat ab effectu: ergo meritum in eo priori quo præcedit effectum, consideratur ut ab eo independens: ergo non potest realiter pendere à præmio tanquam à causa, cùm concipiatur existere antequam præmium existat: ergo nihil potest esse meritum respectu rei à qua dependet. Sed de hoc plura Theologi.

Obicitur primū, rationes has nihil probare, **Prima obie-**
ctio. quia causa moralis causat exequitionem rei aliqui, à qua propt̄ existente in intentione causat.

Resp. nullo modo sufficere ut causa moralis existat solum in intentione antequam ponatur effectus, ut sèpè dixi, quia est causa effectiva; non enim id quod præmiandum mouet ad dandum præmium, est sola intensio boni operis, sed bonum opus existens in exequitione: ergo non potest causa moralis propt̄ existens in intentione, causat aliquem effectum, à quo causat in exequitione; quia nulla causa moralis causat, si ante ipsum effectum non existat in exequitione.

Obicitur secundū. Potest Princeps aliquis dare arma militi, quia prævidet illum bene futurum armis ad victoriam; tunc autem victoria futura est causa meritoria armorum, arma vero sunt causa effectiva victorie.

Resp. negando victoriam, quæ pendet ab illis armis, posse causat meritorie largitionem illorum armorum, à quibus pendet; sed causat ad summum finaliter: potest videlicet Princeps dare arma militi, quia prævidet illum bene futurum armis ad victoriam; sed ita ut victoria causa si finalis largitionis armorum, non causa meritoria; quia nimis summa ante largitionem armorum bonus eorum futurus & victoria non sunt futura nisi conditionata, id est que non possunt causat meritorie, sed ad summum finaliter.

Conclusio
negans.

§. III.

Verum causa possint esse sibi mutuò cause in diverso genere causa.

Conclusio negans.

Dico tertio, nullam causam, quæ præsupponitur necessariò existens ante suum effectum, posse cauſare suam causam, etiam in diuerso genere: quando autem non necessariò præsupponitur existens ante suum effectum, posse cauſare suam causam in diuerso genere causa. Sic igitur materia, forma, & efficiens, quia præsupponuntur existere priusquam existat effectus, non possunt cauſare id à quo cauſantur in uno ex illis generibus; v.g. nihil esse potest cauſa efficiens sua causa materialis vel formalis. Causa à d finalis, quia non exigit existere ante suos effectus, sed potest cauſare in sola existens intentione, potest cauſare suam causam efficientem, v.g. sanitas causa est finalis medicinæ, quæ medicina causa est efficiens sanitatis. Ita docent Suarez disput. 15. Metaph. scilicet 8. num. 20. & 27. & scilicet 27. num. 2. Molina in concordia, quæf. 14. art. 13. Albertinus, Hurtadus, Aueras, Arriaga. Thomistæ autem omnes repugnant, quibus adhæserunt Vasques 1. 2. disp. 212. num. 8. Valentia 1. 2. disp. 8. q. 3. p. 4. & quæf. 5. p. 4.

Ratio.

Ratio autem est, quia si causa se mutuò cauſent in diuerso genere, etiam illæ quæ ante suos effectus exigunt existere, sequuntur prorsus eadem incommoda quæ sequuntur si causa se mutuò cauſent in eodem genere. Primo enim sequitur, quod idem præsupponit scilicet, & suam causalitatem, quia omnis effectus præsupponit suam causam existentem à suis causis: ergo præsupponit causam suæ causa: sed ipsa est causa suæ causa: & causalitas, quæ fit alia causa, est ipsius causalitas: ergo illa causa præsupponit ante seipsum, & ante suam causalitatem. Deinde sequitur quod aliquid cauſat antequam sit, imo & quod est antequam sit: si enim forma sit causa formalis suæ causa efficiens, in illo priori natura nondum est causa illa efficiens formæ: ergo nec est forma per eam producita; & tamen cauſat, & supponit esse: ergo cauſat antequam sit; imo & supponit esse antequam sit: & contraria si causa efficiens suam producit causalitatem, in priori quo nondum est forma, agit; & tamen non habet suum esse, id est suam formam: ergo cauſat antequam sit.

Quod autem causa quæ non exigunt existere ante suos effectus, mutuò se cauſent, id est possint cauſare id à quo cauſantur, manifestum est, quia finis causa est mediorum, & media cauſant finem; v.g. exercitatio causa est efficiens sanitatis, & sanitas causa finalis exercitatio. De sola ergo causa finali debet intelligi Philosophus, quoties dixit, cauſas esse sibi causas.

Prima obiecitio.

Obiicitur primo. Quando aperitut fenestra per ingressum venti, tunc ingressus aeris causa est effectu apertoris fenestra, & apertio fenestra causa est dispositiva ingressus aeris; non enim aperitut fenestra nisi per ingressum aeris, & aer non potest ingredi nisi aperta fenestra. Idem etiam dico de aere, quem impellimus ambulantes; recessus enim aeris causa est necessariò præcedens meam præsentiam in hoc loco; & mea præsentia cauſat recessum aeris.

Respondeo apertorem fenestra non cauſari per ingressum venti, sed per impulsum quem ventus imprimet fenestra, quam tunc aperit, non ingrediendo, sed imprimendo impetum; si enim non

A ingrediretur, & imprimaret impetum, semper tamen aperiretur fenestra. Idem dico de aere, quem ambulantes impellimus; illud enim quod impellit aetem, non est præsentia corporis in eodem spacio; sed est impetus impressus ab eo qui ambulat.

Obiicitur secundò, generationem nouæ formæ §. cunda esse priorem corruptione formæ veteris ex parte obiectio agentis, quia causat recessum formæ introductio alterius formæ; corruptio vero formæ veteris ex parte materia prior est quam generatio, non enim recipi potest forma noua in materia, nisi prius forma vetus abscederet.

Respondeo ex dicendis tractatu 3. generationem esse simpliciter priorem corruptionem, quia reuera est eius causa; corruptionem autem esse conditionem requiritam in materia in posteriori natura; non enim requiritur ut materia spoliata fuerit prius natura, quam recipiat nouam formam; sed satis est, quod per ingressum nouæ formæ forma illa prior abscedat dependenter ab ingressu formæ prioris. Sed de hoc postea.

Obiicitur tertio, materiam esse causam formæ, Tertia obiectio.

formam vero esse causam materia: sed hoc posterius suprà negatum est. Addunt aduersarij, creatio-

nem esse cauſam sui termini, à quo tamen creatio ipsa cauſatur materialiter. Sed ostendetur tractatu 2.

quod creatio non est in termino ut subiecto sustentante. Dicunt præterea, actum charitatis esse

cauſam effectuam gratia sanctificantis, à qua tam

enim procedit tanquam à causa dispositiva. Ita

C enim censet Vasques, actum contritionis disponere

ad gratiam sanctificantem, & ab ea procedere. Sed

hæc omni falsa esse docet verior Theologia, ut dic

etum est in materia de penitentia, vbi oftensum est

gratiam sanctificantem cauſati per actum chari

tatis & contritionis; sed illos actus per gratiam non cauſari. Et hactenus de causis in genere dic

etum sit.

QVÆSTIO II.

De causis internis corporum.

SECTIO VNICA.

Principium causandi, causalitas, & effectus materia ac forme.

S Vpersunt hæc tria tantum, quæ de materia & forma disputanda esse videantur, post ea quæ de illis disputata sunt nuper. Considero autem nunc illas præcisè ut sunt causa interna, id est, quatenus cauſant compositum communicando illi suam entitatem.

Dico primò, proximum principium causandi Principium materiae & formæ esse ipsammet, illarum entitatem, quæ ad cauſandum tres necessariò, exigit conditio

nones, existentiam, indistantiam, congruas disposi

tiones.

Prima partis ratio est, quia illud dicitur proximum principium causandi materia & formæ, per quod illæ proximè cauſant suos effectus: sed materia & forma proximè cauſant suos effectus per suam entitatem; nam id quod cauſat recipiendo, non cauſat nisi per suam entitatem; sola enim entitas recipit, materia vero cauſat recipiendo. Similiſter illud quod cauſat informando & actuando, cauſat sine dubio per suam entitatem; forma vero cauſat

Quæst. II. Sect. vnic. de Causis internis. 141

causat informantio: ergo materia & forma causant immediate per suam entitatem, quæ illis est principium causandi.

Secundæ partis ratio est, quia illæ causæ, quæ causat communicando suam entitatem, debent necessariò existere, alioquin non communicarent suam entitatem: debent etiam esse indistantes, cùm causent per vniōnem: certas etiam exigunt conditio-nes, quia sine illis agens non potest formam pro-ducere in materia, sed neque forma sine illis conseruari potest, unde tota illa necessitas dispositio-num oritur tum ex parte agentis, tum ex parte for-mæ; nam materia ex se indifferens est ad quidlibet recipiendum. Neque dubium est, quin tertia hæc conditio suppleri à Deo possit, & efficere ut quamlibet materiam forma quælibet informet.

Dico secundò, causalitatem materiae & formæ in compositum quod causat, esse vniōnem vtrius-que; causalitatem materiae in ipsam formam mate-rialem, esse actionem eductivam.

Primæ partis ratio est, quia illud est causalitas alicuius causæ, quo primum posito, & aliis omnibus sublati, intelligitur causa esse actu causans; & quo primum sublatu eriamur alia ponantur, non in-telligitur causans: sed primum posita vniōne, ma-teria & forma intelliguntur actu causantes; & ea sublata, non possunt intelligi causantes; non enim intelligi possunt vniæ, quin intelligantur consti-tuere compositum: illud ergo, per quod illæ dant esse composito per modum principij, eum earum en-titas; illud autem per quod dant esse composito per modum viae, sola est vno.

Secundæ partis ratio est, quia illud est causalitas materiae in formam, per quod forma pendet à ma-teria; per educationem autem forma pendet à ma-teria, pendet enim per ipsam receptionem formæ in materia, quæ educitio est: ergo educitio est causa-litas materiae in formam.

Dico tertio, rectè numerati tres effectus materiae, compositum, formam, & vniōnem; duos autem ef-fectus formæ, compositum & vniōnem, seu infor-mationem; materiam enim causat solum finaliter.

Ratio est, quia materia & forma sunt causæ il-lius, cuius sunt partes; sunt autem partes compo-siti. Deinde materia sustentat formam & vniōnem: ergo illas causat. Forma est causa informationis, quæ non est aliud quām ipsa vno; non est causa formalis ipsius materiae, vt prima disputatione ostensum est, sed ad summum causa est finalis, quia materia est propter formam, vt illam recipiat & sustentet.

Obiicitur primò. Si materia esset causa compo-siti, esset causa sui ipsius; vel enim est causa totius compotiti, & sic causa est sui ipsius; vel est causa tantum partis compotiti, & sic est solum causa for-mæ. Et hoc argumentum multò magis valet pro forma: si enim non est causa materiae, neque sui ipsius, certè non est causa compotiti, sed solum vniōnis.

Resp. materiam causare compotitum, vt totum est, non quidem adæquatè, sed inadæquatè; non sus-tentando compotitum, sed se illi communicando; nam causare hoc modo totum inadæquatè, non est causare aliquam eius partem, sed est esse aliquam eius partem: materia igitur causat totum inadæquatè, quia pars est totius; neque causat pro-perea seipsum, quia non causat adæquatè. Idem di-cendum est de forma.

Obiicitur secundò. Quælibet causa relationem habet ad effectum; si ergo materia causa est totius

A compositi, habet relationem ad compotitum, atque adeò ad seipsum.

Resp. negando, quod causæ internæ relationem habeant ad effectum, in quo continentur essen-tialiter.

Obiicitur tertiod. Si materia est causa formæ, vel est causa interna, vel externa; non interna, quia non est eius pars; non externa, quia non est causa efficiens, vel finalis.

Tertia obie-
ctio.

Resp. materiam esse causam internam formæ, si per caufam internam intelligatur illa qua causat aliquid in se ipsa sibi vnitum; si vero per causam internam intelligatur illa, quæ est pars, materia cau-sa est extrinseca formæ, neque tamen est efficiens, vel finis, quia communis doctrina de causis in-trinsecis & extrinsecis est tantum respectu com-po-siti.

QVÆSTIO III.

De causa efficiente.

IRHODS

N Obilissima causalum omnium est, imò ferè so-la propriè nomen causæ sibi vindicat causa efficiens, de qua vt distinctè dicam, tria primum de illa ponenda sunt: primò quidditas eius, & comple-menta: secundò principium causandi: tertiod causalitas, seu actio. Conditiones vero necessarias ad causandum reiiciunt Authores communiter cum Philosopho ad libros de generatione. Tribus autem illis expositis, declarandus porrissimum erit con-cursus Dei, sine quo nulla potest esse causalitas al-terius vllijs causæ.

SECTIO I.

Existentia, & quidditas causa efficientis.

R Eferrit tres sententias S.Thomas lib. 3. contra Genes, quas meridam damnat fatuitatis. Prima est, quod nihil omnino causa secundæ agant, sed effectus omnes ad earum præsentiam prodeant à Deo; sed etenim tamen illæ agere dicantur, quod ad agendum Deus non determinetur nisi ad earum præsentiam. Secunda est, quod nihil agant corpora, sed singulis tamen corporibus insit virtus aliqua spiritualis substantiæ spiritualis, à qua orientur effec-tus omnes. Hanc tenuisse dicitur Auicembr. lib. de Fonte vita. Tertia est, quod à rebus corporeis sola producantur accidentia, & dispositiones ad formam substantiam, quam sola deinde substantia spiritualis produceret; sic enim censuit Auicenna lib. 1. sufficiencia, c. 10. à Platone (opinor) errore deriuato, qui solas ideas volebat actiwas esse. Contra quos errores,

Dicendum primò est, causas secundas, etiam cor-pores, verè aliquid agere, ac producere, tum intra, tum extra se; neque dici vlo modo posse, quod sola causa prima omnia producat, vel quod à solis substantiis spiritualibus omnes prodeant ef-fectus.

Primò enim sic euincitur ex Scriptura pluribus locis, Genef. 1. Germinet terra herba virentem, & facientem semen in genere suo. Sapient. 18, dicitur, ignem in fornace Babylonica oblitum fuisse suæ naturæ, cùm tres pueros non combureret. Accedit Concilij Tridentini anathema indictum sess. 6. ca-none 4. aduersus eos qui vellent voluntatem huma-nam merè passiū se habere in suis actionibus; hinc enim

causalitas.

Effectus.

Prima ob-
jectio.

Seconda ob-
jectio.

enim sequeretur, quod nec esset meritum, nec peccatum, nec libertas vila, iudicis neque ullus actus vitalis, sed solus Deus & bene ageret, & male; & videberet, & audiret.

Secunda probatio.

Secundò, idem euincit experientia; videmus enim organa diversa in viventibus, que si nihil agerent, essent inutilia. Senticimus etiam non agendo fatigari, & videmus agens naturale inuadere passum, illud alterare, debilitare paulatim qualitates eius contrarias, ac tandem vim eius infringere, aliquando citius, aliquando tardius; quod argumēto est, agere causas naturales, non autem solum Deum; alioquin producerentur æquè velociter effectus omnes, cum nihil sit in rebus creatis, quod possit retardare actiuitatem Dei Creatoris, à quo cerum est accendi æquè posse lignum viride ac siccum. Deinde si non ageret causa creata, manifestum est quod ad quamlibet distantiam effectus produci possent, nihil enim distans est respectu Dei. Deinde qualitates elementorum non cognoscimus, nisi ex eorum actionibus. Idem v.g. nescimus esse calidum, nisi quia calcifacit.

Ratio.

Tertid idem euincit aperta ratio, quia potentia operandi perfectio est primi entis non minus participabilis à creaturis, quām ipsum esse; cui enim non æquè potuit Deus illam tribuere agentibus creatis? præfertim cùm uniuersumque non sit nisi operationis sua gratia: omnia igitur frustra essent, si nihil operarentur. Denique cùm viuentia non constituantur nisi per facultatem immanenter operandi, certè sublata illa facultate, sequitur, nulla in creatis esse viuentia. Vnde recte concluditur, causas secundas esse verè causas effectivas, tum æquivalentias, tum viuencias, à quibus prodit mirabilis illa varietas effectuum, quæ tametsi non est à solo creatore, mirabiliter potentiam eius declarat.

Dico secundò, causam efficientem recte definiti ab Aristotele textu 29. *Est id unde est principium primum motu & quieti*: id est, primum principium à quo procedit actio & effectus.

Ratio est, quia sicut propria causatio materia est ut sit subiectum primum; & propria ratio formæ, ut sit actus constitutus; & finis, ut sit ultimum & optimum propter quod fit aliquid; ita proprium efficientis munus est ut sit principium operandi; non agunt autem res nisi mutando: & quia motus omnis ad quietem ordinatur, nulla res esse potest principium motus, quin principium etiam sit quietis. Dicitur ergo causa efficientis, *principium primum*, quia conuenit causa efficientis est ordine naturæ prior, quām conuenit causa materialis & formalis, cūm vera sit hæc causalis. Ideo *materia & forma causant, quia causa efficientis agit*. Finis autem est prima in ordine intentionis, sed in ordine executionis prima est causa efficientis, à qua est actio; & sic optimè potest explicari, quomodo causa subordinata aliis causis, quomodo causa instrumentalis, quomodo is qui ex alterius agit consilio aut imperio, sint causa reuerbae efficientes, & prima principia motus, non per comparationem ad alias causas efficientes, sed per comparationem ad materiam formam & finem. Denique dicitur principium, à quo motus est, & quietis, ut distinguatur à materia, quæ illud est ex quo procedit motus; à forma, quæ id est, ad quod; à fine, propter quem fit motus: sola vero efficientis est id à quo procedit actio. In quo etiam distinguuntur à natura, quam definiebam cum Philosopho, primum principium, vel actuum, vel passuum, motus eius tantum in quo est; causa vero efficientis principium est actuum tantum, tum in eo in quo est, tum in alio.

Definitio
causæ effi-
cientiæ.

A Superestant hic divisiones causa efficientis, quæ ferè tradebam quæs. I. Sola restat diuisio causæ in principalem & instrumentalem, de qua dicam s. et. 3. nunc duo explicare proposui complementa effectiva causæ, causam videlicet ideam & instrumentalem.

S E C T I O N I I .

De causa exemplificari prout complementum est causa efficientis.

Tota Platonis Philosophia in sola ferè versabatur contemplatione causa idealis, & in eius cognitione omnia ponebant eius discipuli; adeò ut asserat Clemens Alexandr. lib. 4. Stromatum, *dixisse sapientissime Platonem, eum, qui contemplatur ideas, vixit ut esse Deum inter homines. Et Augustinus lib. 8. q. quæstione 46. Tanta (inquit) in illo vis constitutur, ut nisi illis intellectis sepius esse ne mo posset. De illa igitur causa, ut plene dicam, tria mihi video necessaria. Primo cius definitio, diuisio & necessitas: secundò propria eius quidditas, sive utrum sit conceptus formalis, an obiectus: tertid ad quod genus causa idea pertineat.*

S. I.

Causa idealis definitio, diuisio, necessitas.

C Ertum est primo, ideam in genere recte definiti. Ideo nomen cunivit. *Est imag. rei facienda, que dirigit actionem & definitio. intellectu. agens, seu quam agens operando imitatur.* Idea enim generatim appellatur *imago aliqua rei facienda*, & hoc vnum sonor nomen exemplarum, atque idea, quod significat formam & simulacrum rei facienda per opificem; quod enim Græcè, *idea*; latine *forma*, dicitur, ut exponit saepe Cicero, & Augustinus appellat eam, *speciem, rationem, formam*; Dionysius, *exemplaria, & effectrices rationes, id est imagines non emortuas, sed opera iuvas* (vt explicat Damascenus lib. 1. de imaginibus.) Anselmus autem in Monologio c. 8. *Præcedens aliquod in ratione facientis exemplum rei facienda, speciem similitudinem, regulam*. Nec male Ludouicus. *Vives notat in lib. 7. ciuitatis, à spectando, dictis esse ideas, quia dum artifex operatur, ideam respicit. Idea ergo forma est, & exemplum rei formandi; forma (inquam) non intrinsecus rei, & eius constituens essentiam; sed forma distincta realiter, & à rebus separata, quarum est forma, *imago* videlicet illarum: inquit nec quelibet *imago* idea est, sed illa solum, quæ opificem dirigit.*

D Certum est secundò, ideam aliam esse externam, quæ complexum internam: externa est externum aliquid, idea, quod imitandum proponitur, ut Cæsar idea est externa imaginis, quæ Cæsar reperitur; prototypum, & exemplar, quām idea, neque in omnibus reperitur artefactis, neque semper dirigit agens. Idea interna, simulacrum est, & imago in mente formata, quæ dirigit ipsum agens. Et hæc iterum est duplex: primaria, quæ immediate dirigit agens: secundaria, quæ dirigit mediante alio. Vnde sequitur, rectam esse definitionem idea super traditam, quia conuenit omnibus ideis, tum internis, tum externis; alia vero vel soli conuenient idea externa, vel soli interna secundaria, ut cùm dicitur, idea est id quod artifex intuens, aliquid aliud, ad eius similitudinem facit: vel idea est, quod artifex imitatur operando; melius tamen,

vñ

Quæst. III. Sect. II. de Causa exemplari. 143

ut patet, idea vocatur imago; quæ dirigit actionem operantis.

Necessitas causæ ideae. Certum est tertio, ideam non esse aliquid fitum, sed eam in omni agente intellectuali reperiri; sic enim asserunt Philosophi omnes, & Theologi. Primo enim probat S. Thomas, optima ratione, quia est necesse ut in omni agente forma praexistat rei facienda; in intellectuibus autem agentibus illa non potest praexistere nisi secundum esse intelligibile; forma enim dominus facienda non potest esse in architecto, nisi secundum esse intellectual; que forma vocatur idea, & tota ratio artis; ars enim idea est, seu regula rei facienda. Secundum haec est ratio, cur in Deo non possint ideas negari, quia scilicet illis sublati Deus non esset artifex sapiens, nec ex ratione operaretur, inquit sequeretur illum cum operaretur, vel antequam operaretur, nesciisse quid faceret, si apud eum ratio facienda non erat, ut bene dicit Augustinus lib. I. retract. c. 3, quia, ut docet Anselmus in Monol. Non potest ullus pæcto rationabiliter aliquid fieri ab aliquo, nisi praexistat in mente operantis aliquid exemplum rei facienda. Ideo vocat S. Dionysius ideas rationes effectrices effectuarum. August. principales formas, quæ circa ipsa formata non sunt, neque oriantur, neque intereantur, secundum has tamen formari dicatur omne quod oritur, vel imerit. Et lib. 7. ciuitatis, refert Varronem interpretari ideas Mineruam, ex mente Platonis, qui dixit in Timo, adfuisse Deo condenti mundum exemplar quod inspicteret, id est rationem, ideam, mentem. Neque sane aliud significat mundus ille intelligibilis, ex quo ait Plato, Clemens Alex. Philo, & alii, natum esse mundum visibiliem, quam diuinæ ideas sive, ut ait Philo, rationem creatoris creare cogitamus: & aliæ, primitiæ sigilla mundi visibiliæ, iuxta illud Apostoli Hebr. 11. Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. Sic enim explicat Anselmus, & notum est illud Boët. Tu cuncta superno ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimum ipse, mundum mente gerens. Potest autem pulcher hic mundus intelligi esse diuinum Verbum, primitiæ idea idearum omnium, quia ex propria notione sua est ratio, & sapientia per quam omnia sunt, & si nequa factum est nihil. Sed de diuinis ideis plura tradunt Theologi 1. parte.

S. II.

Quoniam sit causa idealis propria quidditas: sive, utrum illa sit conceptus formalis, an obiectivus.

Conceptus formalis & obiectivus.

Tria hæc, quæ dixi hæc tenus de idea, difficultatem non habent, & comperta sunt apud omnes: nam difficilius contouertitur, utrum imago illa, quæ operationem dirigit agentis per intellectum, sit conceptus ipse formalis, seu cognitionis artificis; an vero conceptus obiectivus. Appellatur videlicet conceptus formalis cognitionis ipsa rei, quæ imago est & forma rei cognitionis in mente conceptræ; conceptus autem obiectivus est ipsam res, propter obiectum cognitionis, seu ipsa res in esse cognito: nam quoties res aliqua cognoscitur, seu obiectum intellectui, dicitur mente concipi, & accipere quoddam esse, quod appellant obiectivum. Difficultas igitur est, utrum idea sit cognitionis ipsa rei facienda, an vero res ipsa facienda propter cognitionis.

Conclusio.

Dico primo, ideam primariam, & internam esse

A conceptum formalem; conceptum autem obiectuum esse ideam solum secundariam. Ita docent Suarez disp. 24. s. 5. Vasques 1. parte, disp. 72. cap. 1. & 2. Valent. 1. parte, quæst. 15. punto 1. & alij, quos citant. Contrarium vero confent Molina, Grana- dus, Albertinus, Scotus; & videtur tenere S. Thomas 1. p. quæst. 15. art. 2. & quæst. 3. de veritate.

B Ratio est primo, quia ideae diuinæ sunt conceptus ipse formalis diuinus, seu cognitionis Dei de creaturis faciendis; non autem creaturæ ipsæ, propter cognitionis; nam idea illæ, ut ex Patribus nuper rei, sunt imagines & exemplaria rerum, quæ à Deo facienda sunt; res autem ipsæ non sunt imagines rerum. Deinde ideae formæ sunt in Deo ipso praexistentes, ut dixi ex S. Dionysio, internæ, immutabiles, substantiæ, ad quarum similitudinem omnia facta, & formata sunt. Inmodum ideae sunt mundus intelligibilis, rationes rerum creandarum, & causæ primordiales illarum: quæ omnia soli conuenire possunt diuinæ cognitioni, non autem creaturis ipsis. Sola ergo cognitionis est idea, non autem res ipsa in esse cognitione.

C Secundum. Illud solum idea est proxima & prima, quod solum proximè dirigit & determinat probatio, agens intellectuale ad operandum: sed illud est conceptus formalis, non obiectivus: ergo conceptus formalis est idea prima, non conceptus obiectivus. Probat minor: nam illud non immediatè dirigit operandum, quod dirigit medianè alio; sed conceptus obiectivus dirigit operandum mediante conceptu formalis: ergo conceptus obiectivus non immediatè dirigit. Et confirmatur, quia idea in artifice est ipsam artis; artem autem certum est esse conceptum formalem intra ipsum artificem, non autem conceptum obiectivum: ergo idea est conceptus formalis, non obiectivus.

D Obiectetur primo. Illud est propriæ idea, quod artifex operando imitatur: sed artifex in operando imitatur conceptum obiectivum potius quam conceptum suum formalem; artifex enim non imitatur nisi quod cognoscit; non cognoscit autem, neque considerat conceptum suum formalem, sed conceptum obiectivum, quem propteræ solum imitatur: ergo conceptus obiectivus idea est, non conceptus formalis. Confirmatur, quia sicut exemplar externum, est illud externum simulacrum, quod artifex imitatur; ita etiam exemplar internum, illud est, quod imitatur artifex operando.

E Respondeo ideam remotam, & secundariam esse id, quod agens intellectuale propriæ imitatur; ideam autem proximam & primariam non esse id, quod propriæ imitatur artifex, sed quod dirigit agens proximè & primariò. Dupliciter enim potest agens aliquid imitari: Primo formaliter, secundùm repræsentatiæ. Formaliter imitatur id, ad cuius similitudinem facit aliud, ut cum dominum unum facit alteri similem; cum pingit imaginem Cæsaris, & Cæarem ipsum exprimit. Repræsentatiæ imitatur, quando facit opus, quod modo faciendum esse repræsentatur conceptui; & hoc modo agens imitatur suum conceptum formalem, format enim opus eo modo, quo dicitur conceptus formalis; conceptum autem obiectivum non imitatur ullo modo, quia non facit opus simile ipsi operi, sed solam ideam externam propriæ imitatur.

F Obiectetur secundum. Idea est id, quo artifex in- Secunda tuens obiectio.

144 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

enēas aliquid, aliud ad eius similitudinem facit: sed artifex non intuetur conceptum suum formalem; architectus v.g. intuetur domum faciendam, non conceptum domus.

Resp. illam esse solum definitionem idēa remota ac externa, quia illam formaliter intuetur, & immitatur artifex; idem vero internam & proximan non intuetur artifex formaliter & in actu signato, sed virtualiter tantum, & in actu exercitō, quatenus scilicet per illam dirigitur operando, atque aded intuetur illam saltem aequivalenter.

Tertia obie-
ctio. Obiicitur tertio, dici communiter à Patribus, quod plures in Deo sunt idēa: v.g. dicit Augustinus lib. 83, q. 46. quod *alia ratione conditus est homo, alia equus*. Sed conceptus non sunt in Deo plures: ergo conceptus formalis non est idea.

Resp. non esse in Deo plures ideas primarias, dici posse esse plures ideas secundarias. Idea diuina primaria est ipsa cognitio diuina rerum omnium faciendarum, in qua proxime fundatur scientia Dei practica; et quae, vt sapè dicit Augustinus, *ars omnia scientis, & omnia potens Dei*. Creatura vero facienda, prout cognitae, sunt idea secundaria, quae dirigit mediante cognitione. Idea ista est in Deo multiplex, ars vero & idea primaria non est nisi una. Essentia vero diuina non est idea proxima, sed est idea remota, & prototypon aequivalens ideis externis, quibus vntunt artifices creati.

§. III.

Ad quod genus causa pertineat causa idealis.

Conclusio. **D**ico secundo, causam idealēm pertinere ad causam efficientem, non autem ad causam formalem. Ita communiter censem omnes, contra Fonsecam, & Conimbricenses, qui reuocant ideam ad causam formalem.

Probatio. Ratio est, quia illud quod causam efficientem in actu primo compleat ad producendum effectum, pertinet ad causam efficientem: causa idealis compleat eo modo causam efficientem in actu primo; sicut enim agens naturale compleat ad agendum per formam naturalem, & constituit per eam in actu primo, sic agens artificiale compleat ad agendum per formam artificialem, seu per ideam; & sicut agens naturale determinatur per suam formam ad producendum effectum sibi similem, ita determinatur agens artificiale per suam ideam ad producendum opus simile formæ praconceptum.

Prima obie-
ctio. Obiicitur primo. Causalitas idēa consistit in quadam passiuā imitatione alicuius formæ obiectæ intellectui: ergo idea est causa formalis; vnde à Philosopho etiam sapè vocatur forma.

Resp. negando antecedens; causalitas enim idēa non est passiuā illa imitatio, sed actio ipsa efficientis; non enim alio modo idea concurrit, quam ut causa efficiens, quatenus pertinet ad constitutionem eius in actu primo: imitatio ergo illa passiuā, seu representatio, est potius principium causandi causæ idealis, quam eius causalitas; & propterea vocat eam Aristoteles *formam*. Vel etiam quia idea duplē dicit respectū, primò ad artificem, cuius intellectui inhæret more aliorum accidentium, & sic est causa formalis: secundò, ad effectum, seu exemplatum; & sic forma non est, sed causa efficiens.

Obiicitur secundo. Finis non minus determinat causam efficientem quam idea: ergo si propter

A hanc causam idea pertinet ad causam efficientem, pertinebit etiam ad eam causa finalis, sine qua incompletum etiam in actu primo est agens.

Resp. disparem esse rationem idēa, & finis, quia finis supponit agens completum in actu primo, & illud non determinat nisi metaphorice, alliendo per sui desiderium: idea vero compleat agens intellectuale in actu primo, & illud perficit in ratione causa efficientis, ad quam etiam propterā pertinet.

SECTIO III.

De causa instrumentalis.

B A lterum causæ efficientis complementum est causa instrumentalis, cuius quidditas ut intelligatur, dicendum est primò, quid, & quotuplex sit causa instrumentalis; secundò, quænam requirantur ad rationem instrumenti; quomodo scilicet illud sit ignobilis effectu; quomodo illud contineat, & quomodo debet pendere à causa principali.

Certum est primò, causam instrumentalem in genere, *illam esse que agit tanquam virtus alterius*; tunc vero causam agere ut virtutem alterius, quando producit effectum sibi non proportionatum, & alteri debitum. Primò enim ita videtur sonare nomen ipsum instrumenti, quo nihil significatur, nisi quod producit operationes, non sibi, sed alteri debitas; seu esse principium quo aliud operatur hoc autem est virtutem alterius. Deinde non aliter explicari commodè potest ratio instrumenti; non enim rectè instrumentum illi definitum, cui effectus non tribuitur nisi cum additamento; multa enim sine dubio instrumenta sunt, quibus tribuitur effectus; nam Sacra menta v.g. producent sanitatem. Cur autem cum additamento tributatur, id ipsa est quod queritur. Secundò etiam non rectè definitum instrumentum, qui dicunt illud non mouere nisi ab alio motu; instrumenta enim separata, ut lenem, non mouentur à causa principali; & eas locis cum producit ignem, nullum accipit motum ab igne, cuius instrumentum est. Tertiò male alij negant, effectum ipsum produci ab instrumento, sed præviis duntaxat dispositiones, quia in arte factis hoc manifeste falso est: serra v.g. lignum scindit, & in naturalibus statim probabitur, quod accidentis producit substantiam. Denique non est satid dicere cum aliis, quod instrumentum non agit nisi eleuatum à causa principali; non enim explicari potest, quod sit illa eleuatio, cum causa principalis sapè sit distans quando instrumentum agit. Sola igitur valer allata definitio instrumenti; quod nimirum agat tanquam virtus alterius, producendo effectus non sibi debitos, sed alteri.

E Cerrum est secundo, instrumentum multipliciter solere dividiri: primò enim aliud est instrumentum *coniunctum*, aliud separatum. Coniunctum est, quod non agit nisi coniungatur agenti principali; huiusmodi sunt omnia instrumenta artis. Instrumentum separatum illud est, quod agit sine causa principali, ut lenem producens arborem. Secundo dividitur in instrumentum naturale, artificiale, & obedientiale. Naturale illud est, quod à natura ipsa institutum est pro effectu aliquo naturali producendo, ut calor instrumentum est naturale animæ ad opera vite. Artificiale, quod assumitur ab artifice ad opus aliquod perficiendum, ut penicillus ad pingendum, calamus ad scribendum. Obedientiale, quod à Deo assumitur ad effectus supernaturales, ut aqua

Dependen-
tia non re-
quiritur.

aqua in Sacramento ad gratiam producendam. His A positis tota difficultas est, ut exponatur quid exigitur ut aliquid agere dicatur tanquam virtus alterius, & effectus producere non sibi, sed alteri debitos.

Dico primò. Ut aliquod instrumentum agat tanquam virtus alterius, non requiritur ut dependent ab agente principalis quoad suum esse, neque ut ab eo accipiat actualē aliquem influxum, per quem eleveretur, ut possit operari.

Ratio est, quia instrumentum naturale separatum non actu pendet ab agente principalis, neque ullum ab eo accipit influxum; v. g. scimen, dum producit viuens, non pendet ab agente principalis, quod saepè mortuum est. Solum ergo est ferre instrumentum artis, quod pendet ab artifice, recipique actualē influxum ab eo, alioqui esset omnino incis & ineficax. In naturalibus instrumentis nulla reperitur ferre dependencia huiusmodi, sed ipsa entitas est per se virtus agentis principalis, & illa sola satis est ad totam rationem instrumenti.

Nobilitas.

Dico secundò. Ad rationem instrumenti, quod agit ut virtus alterius, non etiam requiri ut illud sit ignobilius sive effectu.

Ratio est, quia licet omnis causa imperfectior effectus, quem producit, sit instrumentalis, non omnis tamē causa instrumentalis est ignobilior suo effectu. Dixi, omnem causam imperfectiorem effectus producto, esse instrumentalē, quia omnis causa principalis continet effectum formaliter, vel eminenter: si autem sit imperfectior, neutro modo continet effectum. Sed neque potest effectus esse debitus cause quam perfectione superat, cum non sit illi proportionatus. Quoties igitur causa erit imperfectior effectu, erit sine dubio instrumentalis; sed non quoties est instrumentalis, est tamen propterea imperfectior: nam v. g. si eleveretur Angelus ad creandam formicam, producet illam instrumentaliter, & tamen superat formicam nobilitatem. Artis instrumenta nobiliora plerumque sunt quam effectus, ut si aurea lamina varis, ut formetur lamina ferrea. Cum igitur fieri possit, ut aliquid producat effectum ignobiliorum in virtute alterius agentis, cui soli debitus est, propterea potest causa nobilior effectu agere tanquam instrumentum.

Continen-
ta effectus.

Dico tertio, ad rationem instrumenti, quod agit ut virtus alterius, non requiri ut illud continet effectum ut quod, formaliter, aut eminenter; sed satis omnino esse, ut continet illud ut quo, tamē ab eo verē, ac directē actio egreditur. Quod ut declarerem,

Obserua, commune hoc apud omnes esse axioma, quod omnis causa, quaunque illa sit, debet continere suum effectum; quia cū effectus egrediatur quodammodo ab ipsa, certe necesse est illum contineri ab ea, ex qua quodammodo extrahitur. Duobus autem modis contineri potest effectus in causa: primò ut quod, secundò ut quo. Continere ipsum effectum ut quod, est continere illum per se formaliter, aut sine ordine ad aliud, tanquam primarium illius principium. Continere ut quo, est continere per ordinem ad aliud, tanquam via, & secundarium principium tenens locum alterius. Quidquid continet aliud ut quod, debet habere totam eius nobilitatem; quod autem continet ut quo, non debet habere totam eius nobilitatem, sed tantum posse producere loco alterius. Instrumentum, cū non sit nisi virtus alterius, non potest continere ipsum effectum tanquam id quod, sed duntaxat tanquam id quo, quia non continet illum per se, sed tantum per ordinem ad causam principalem, & tanquam principium secundarium; nam hoc est esse virtutem alterius.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A Ratio itaque conclusionis est, quia instrumentum debet effectum aliquo modo continere, alioqui non illum producere: non continet ut quod, quia loco alterius agit, & tanquam principium secundarium, cū producat aliquid improprietatum, & alteri debitum: ergo instrumentum continet effectum ut quo. Neque necesse est ut continet totam eius nobilitatem, sed tantum ut producat id quod non ipsi tribui debet, sed alteri.

B Dico quartò, instrumentum coniunctum agere Agere in semper in virtute illius causæ, per quam actu mo- virtute alterius. separatum agere in virtute illius causæ, à qua producuntur effectus productus: scimen v. g. productum viventis, si instrumentum illius à quo est decimum: quoties autem causa, per quam instrumentum est productum, ignobilior est effectu producto per ipsum instrumentum, tunc illud instrumentum agit in virtute causa, cui assimilat effectum. Quod constabat ex dicendis de causa eorum animalium, quæ generantur ex materia putri; proxima enim eorum causa, & instrumentalis, sunt accidentia producta per solem v. g. vel aliud agens inanimatum; causa verē principalis est sine dubio aliquod viuens, in cuius similitudinem gignitur animal, ut constabit statim.

S E C T I O IV.

Principium proximum causandi efficienter.

C **S**upposita existentiā, quidditatē, ac complementis causae efficientis, sequitur id per quod illa constituitur causans in actu primo, soletque vocari principium proximum causandi effectū. Quartū ergo primò, quodnam sit principium immediatē causatiū accidentium: secundò, quodnam sit principium causatiū substantiæ: denique, quodnam sit principium remotē ac principaliter causatiū eorum quæ sunt genita ex putri materia.

§. I.

Principium à quo immediatē fuit accidentia.

D **I**co primò, Accidentia, quæ nec vitaliter producuntur, nec per emanationem producuntur ab aliis accidentibus; ea verē quæ producuntur per emanationem, saltem aliqua, producuntur immediatē à substantia. Ita docent cum S. Thoma Thomista omnes contra Scotum & Scotistas.

E **O**bserua, duobus modis posse aliquid produci: primò per emanationem, secundò per propriam actionem. Per emanationem produci dicuntur ea, quæ sunt proprietates completes essentiae rei in qua producuntur, ut productio frigoris in aqua est emanatio. Per actionem producuntur ea, quæ supponunt subiectum suum iam completum in suo esse.

F **R**atio ergo cur solum accidentis producat aliud accidentis, est quia primò calor v. g. positus extra subiectum, v. g. in speciebus venerabilis Sacramenti, vel etiam politus in subiecto extraneo, v. g. in aqua, produc calorem: sed tunc substantia nihil agit, ut parer: ergo solum accidentis agit. Deinde accidentis producitur aliquando intensius, aliquando remissius ab eodem corpore; nam aqua v. g. magis aliquando calcifacit, aliquando ministrat. Imò cum tempore marcescit aliquando vis actiua illorum corporum,

146 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II:

rum, remanente substantia eadem : ergo id, quod in immediate agit, non est substantia, sed accidens.

Ratio, cur accidens producat aliud ut causa principis, patet, quia est àequum nobile, neque agit ut virtus substantiae, nisi quando producit effectum proportionatum.

Ratio denique, cur substantia per emanationem producat suas proprietates, est quia dum aqua calfacta redit ad pristinum frigus, nulla potest esse causa illius frigoris prater formam substantiam aquæ, alioquin daretur processus in infinitum : ergo certum est, quod aliquod accidens necessariò debet produci à forma.

Prima obiectio.

Obiicitur primò, accidentia sèpè non distinguuntur ab essentia rei : ergo ab illa non possunt emanare.

Respondeo accidentia quæ ab essentia rei solo conceptu differunt, non emanare realiter ab essentia, sed per conceptum duntaxat cum fundamento in re, quia illa non sunt primus conceptus rei, sed ex conceptu posito, debent ponni tanquam conceptus secundarius; idè dicuntur emanare ab essentia, quia primus est rei conceptus; non quid emanatio illa huiusmodi accidentium sit actio aliqua, sed tantum consequitio aliqua necessaria conceptum; emanatio vero accidentium distinctorum vera est actio.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Substantia non est actua per veram, & propriam actionem immediatè: sed emanatio est actio vera: ergo substantia non est actua per emanationem immediatè.

Resp. emanationem esse quidem actionem, qua compleetur esse agentis; sed eam tamen minus propriè actionem appellari, quia propriè dicta actio vocatur ea, quae procedit ab agente penitus completo. Accidentia non sunt instrumenta substantiarum in ordine ad actiones emanativas, alioquin daretur processus in infinitum, vt dixi.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Si accidentia emanant à substantiis, sequitur quod homo nunquam debet mori, quia quantum detrimenti affert corpori calor, & agentia extrinseca, tantum reparare anima poterit per emanationem.

Resp. negando, id sequi; nam idè necesse omnino est emori hominem, quia per alimentum, & agentia extrinseca impeditur anima reparare in integrum damna, que calor naturalis, & agentia extrinseca intulerunt, vt dicetur alibi.

§. II.

Principium à quo immediatè producitur substantia.

Conclusio.

Dico secundò, solum accidens immediatè producere substantiam tanquam instrumentum, & virtutem substantiae, à qua producitur illa principaliter, & remotè tantum attingitur. Ita docent S. Thomas 1. parte, q. 46. art. 5. & 8. & cum eo Thomistæ omnes, Vasques 1. parte, disp. 189. c. 3. Valentia, Bubalus q. 5. art. 1. quæ sitio 1. Alexander de Angelis lib. 1. contra Astronomos, c. 151. Gillius lib. 2. tract. 9. c. 5. m. 4. & c. 7. n. 2. Albertinus tom. 1. q. 2. Philosophica, dubit. 1. Auersa, Conimbricenses. Repugnant autem Scotus in primum dis. 37. & in secundum dis. 17. Ochamus in secundum dis. 2. Durandus in primum dis. 12. q. 2. Hurtadus dis. 9. physica, scilicet. 3. & 5. qui omnes asserunt, solam esse substantiam, quæ immediatè producitur est alterius substantiae. Suarez autem dis. 18. & recentiores nunc communius volunt, substantiam simul cum accidente concurrens immediatè ad productionem substantiae. Contra quas omnes sententias,

A Ratio primò sit, quia certum est, animalia perfecta, quæ generantur intra oua, & ex semine deciso. Prima probatio.

non posse producī à substantia immediate, sed à solidis accidentibus: ergo substantia neque sola, neque cum accidentibus producī immediate substantiam, sed accidentia sola illam producunt. Probat antecedens; nam quoties ex ovo pullus generatur, non necessariò adest mas, neque feminina, quæ ouum hoc produixerunt; imò sèpè contingit ut obierit uterque: tunc solum accidens ab illis orrum producere potest substantiam, virtus nimur seminalis: ergo accidens solum immediate produc substantiam. Maior probatur, quia mas & feminina supponuntur inter se: ergo agere non possunt immediate. Idem probatur de reliquis animalibus, quæ generantur ex semine deciso; nam quoties leo generatur ex semine alterius leonis, procul sèpè adest, aut etiam mortuus est leo generans: ergo solum accidentis est proprium producere tunc immediate leonem, qui generatur.

B Ad hoc argumentum respondent primò aduersarij cum Suarez, in iis casibus, in quibus substantia sio. Prima evasione.

creata non potest immediate agere, recurrendum est ad primam causam, quæ in generatione viventium causa sit tum universalis, tum particularis, sup plendo defectum cause secundæ.

C Sed contra, quia hinc sequitur, nullum animal generari ab altero animali; & falsò vnum hominem dici patrem alterius hominis, quia esse patrem, est esse causam generantem; solus autem Deus causa erit generans omnium viventium: unde falsò etiam dicereatur, quod inest viventibus potentia generativa; illam enim haud dubiè non haberent viventia, quæ nihil omnino possent generare. Sed neque videtur probabile, quod omnium ferè naturalium effectuum causa soli Deo tribui debeat, cum enim res non viventes vim actionum habeant, certè nulla est ratio probabilis, quæ negare illam possit rebus viventibus.

D Respondent secundò alij cum Hurtado animæ matris facile possè tribui generationem hanc viventium.

E Secunda evasio.

Verum illud primò valere non potest in ovi patris, quæ gignuntur extra matris uterum: nam testudo, & struthio camelus deferunt oua in arenis, quæ postea benigna terra calore maturantur; sicut etiam accidit lacertis: & notum est quod alicubi excluduntur oua clibanii calore, fine matris interueniunt. Adde quod hinc sequitur, quod sola ergo mater est causa generationis foetus, quia illa sola concurret; & sic rectè notat Albertus, quod quando ex equa & asino gignatur mulus, deberet foetus esse equus sibi matri simili.

F Tertia evasio.

Addunt tertio alij cum Fernelio lib. 7. c. 6. causam immediatè productiū illorum effectuum esse sio. cœlum, quia (inquit) in semine quilibet cœlestis quidam residet spiritus, quo sentent penetratum, genito formam tribuit. Imò spiritum illum à solaribus radiis productum, per omnia mundi corpora diffundi, eoque Chymicos asperere, quod animantur vegetabilia opinari, & sensitiva, & per cum cognatiū habent cum cœlo.

G Sed hoc ludicum figuratum est, ut latè ostendit Alexander de Angelis loco citato, spiritus enim ille, si est animatus, oriri à cœlo non potest, quod vita careret; si est inanimatus, vim non haber gignendi animam. Deinde, nullum ergo vivens productum esset viventis, sed soli cœlo tribui deberent effectus omnes habentes vitam. Argumentum igitur allatum efficaciter probat, quod accidens haud dubiè vim habet immediatè producendi substantiam, cum sèpè accidat, ut nulla sit præsens substantia, cui tribuatur productio substantiae.

Altera

Secunda
probatio.

Altera etiam probatio esse potest, quia si substantia etiam partialiter concurrit ad productionem alterius substantiae, sequitur omnino actione in distans; nam cum ignis ex loco distanti accedit stupram, solus calor immediate producit in medio calorem; ignis autem in medio nihil producit, & tamen ignem producit in stupra: ergo agit in distans. Denique si accidens quando solum est, non potest producere substantiam, non potest illam etiam producere quando est iunctum substantiae, quia idem solum non potest producere, quia non continet substantiam, sed quando iunctum est substantia operanti, non continet substantiam, nec augetur eius actitudo; nihil enim de novo accipit: ergo non magis producet substantiam, quam si sit solum.

Obiicitur primò vulgare argumentum, & in hac materia ferè unicum. Omnis effectus contineri necessariò debet in sua causa, vel formaliter, vel eminenter; cum enim extrahatur à causa, debet in ea priùs esse, quam extrahatur: sed accidens neque formaliter, neque eminenter continet substantiam, quia quod est alio ignobilius, continere illud nullo modo potest formaliter, quod est esse æquale; nec eminenter, quia hoc est esse nobilior: ergo accidens non potest esse causa immediate productiva substantiae.

Neque dici potest, quod accidens, prout est virtus substantiae, continet substantiam; sic enim arguo. Est virtutem substantiae, nihil est præter entitatem accidentis: sed entitas accidentis nullo modo continet substantiam: ergo accidens etiam ut est virtus substantiae non continet substantiam. Deinde idem valer argumentum si dixeris, quod accidens continet substantiam ut quo, non ut quod; quia continere ut quo, est continere ut virtus alterius: sed accidens ut est virtus substantiae, non continet substantiam, cum illa virtus, ut dixi, non sit nisi entitas ipsius accidentis, quæ non continet substantiam: ergo accidens non continet substantiam ut quo. Deinde nemo dat quod non habet: sed accidens non habet in se substantiam, quocunque modo illud consideretur: ergo accidens quocunque modo consideretur, non producit substantiam. Denique implicat ut aliquid sit in actu secundo, nisi fuerit priùs in actu primo: sed quod non continet effectum, non est in actu primo ad illum producendum: ergo quod non continet effectum, non potest illum producere.

Respondeo, effectum non debere necessariò contineri formaliter, aut eminenter in causa instrumentalis, etiam si ab ea sola immediatè prodeat; sed satis esse, quod continetur in causa principali, cuius loco agit instrumentum deputatum à natura ut producat effectus, non sibi, sed alteri debitos & proportionatos. Similis responso est ad id quod additur, effectum contineti necessariò debere in eo a quo extrahitur; verum enim est, si extrahatur principaliter; falsum, si extrahatur instrumentaliter; quod enim agit tantum ut virtus alterius, non debet continere in se id quod producitur, sed debet tantum posse illud producere tanquam alteri debitum. Illud autem extrahi valde metaphoricum est; vinum enim è dolio reverè extrahitur, in quo continebatur; effectus autem non eo modo extrahitur è causa, in qua priùs non existebat; sed tantum extrahitur è causa, quia virtus causæ illum extrahit à non esse ad esse.

Ex quibus solui debent ea quæ addebat argumentum. Virtus enim substantiae nihil superad.

R. P. de Rhodes curs. Philosophi.

A dit entitati accidentis, nisi quod deputatum illud sit à natura, ut producat effectus debitos substantiae: accidens autem eo modo non continet substantiam formaliter aut eminenter, sive (ut alij appellant) ut quod; sed continet instrumentaliter, sive ut quo, nec est necesse ut instrumentum aliter contineat effectum. Verum est, quod nemo dat principaliter id quod non habet; sed potest aliquid dare instrumentaliter id quod non habet. Et demù potest aliquid agens esse constitutum in actu primo instrumentaliter, etiam si non contineat effectum formaliter aut eminenter, quod est habere in se totam nobilitatem effectus; quod nego esse necessarium ad causam instrumentalem, quæ non necessariò est æquè nobilis ac effectus, in modo tota eius ratio consistit in eo quod producat effectum improportionatum sibi.

B Obiicitur secundò. Vel immediate operari est Secunda perfectio, & sic multò magis conuenit substantiae objectio, quam accidenti; vel est imperfectio, & sic Deo non conuenient.

Respondeo quod immediate operari, ortum ex imminente, per quam efficitur ut Deus sit inimicè præsens omnibus, maxima est perfectio, quæ solius Dei propria est. Operari autem immediatè in natura finita, est imperfectio, quia quod immediatè agit, debet esse indistans ab effectibus productis, ac propterea paucos necessariò effectus producit, cum non possit esse præsens nisi paucis.

C Obiicitur tertio, animam necessariò concurrere Tertia obiectione cum potentis, alioqui non experiremur eum qui estio. contemplationi attentus est, non videre obiecta præsentia; & similiter cum contemplatur, certum est potentiam nutritiū tabescere. Deinde intellectu cogitante aliquid delectabile, statim voluntas afficitur: ergo ex his constat, quod substantia simul agit cum accidentibus.

D Respondeo, animam, ut dicetur tractatu 5. non distinguunt a suis potentis; & si distingueretur, certè non ager cum potentis, ut probabitur eo loco; neque contrarium concluditur ex eo, quod intellectu v. g. circa contemplationem occupato, non videat oculus; hoc enim accidere potest ob defectum spirituum, quos contemplatio confundit; vel etiam quia etiam oculus tunc videat, imaginatio tamen non adiungit ad visionem. Sympathia vero inter potentias radicatas in eadem anima sola facit ut intellectu cogitante aliquid iucundum, voluntas amore accendatur. Sed hæc postea.

§. II.

Quenam sit causa principalis geritorum ex patre.

E Errum est primò, animalia perfecta, quæ Animalia sunt homo, equus, leo, non posse nasci nisi ex perfecta semine, contraquam sensere multi Philosophi ante Platонem, ut refert Marsilius in Prologo Menexenii. Empedocles & Parmenides, ut Plutarchus narrat lib. 5. de placitis, cap. 7. asserabant primos homines è terra natos esse in orientali regione, ita ut versus Meridiem feminæ, versus Septentrionem vero essent nati mares. Affirmat Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. primos homines non aliter extitisse in Ægypto, & candem hominum è terra nativitatem describunt Zethes in Hesiodum, Nonnus lib. 4. & Dionys. & Plato in Protagora, & alij, de quibus videri potest Cerdà in illud Latini Poëta, Terra progenies duris capit extulis herbis. Idem sentiunt Auicenna, Porphyrius, Anaxagoras, & ex

N 2 recentio

148 Philosophiæ Peripat: Lib.II. Disp.II.

recentioribus Pomponacius, Aporta, Cardanus; lutei planè homines, qui ex cœno putent posse nasci animalia perfecta, & ipsum etiam hominem; quod tamen experientia, ratio, fides stultitiae dannant, ut recte aduersus hos terra filios, & verè Cadmean progeniem probat Mirandulanus lib. 29. euerfionis singularis certaminis, Bisciola ton. 1. lib. 17. horarum, c. 17. Scaliger exercit. 6. 6. Et sanè si poterant ex luto prodire animalia perfecta, vt crabriones & ranæ, cur opus erat vt ea congregarentur in Noë arcam, ne tota species interieret.

Prima obiectio.

Obicitur primò, animalia plurima perfecta reperiri apud insulas à continentí longissimè distitas, & in orbe nouo; quæ tamen eò transfretare post diluvium, aut etiam ante illud non potuerunt: ergo illic nata non sunt ex semine, sed ex terra. Multus in hac difficultate solvenda est. Iosephus à Costa lib. 1. de natura noni orbis, cap. 20. & 22.

Respondeo autem, compertum haberi ex nouis nauigationibus, nouum illum orbem non ita esse à nostro dilatissimum interiacente mari, vt non ei aliqua ex parte continenter hæreat; quod non ita pridem esseruere Lusitanī per Indicum tractum discurrentes: quippe Sinarum regio superior non alluitur, sed perpetuū terrarum spatiis protenditur in Americam. Ad id quod obicitur de insulis, responder à Costa cap. 21. non habeti huiusmodi belluas in iis insulis quæ à terra longius quām quadrupli distant interculo; si autem à continentí minùs quam eo spatio distent insulae, potuisse facilè belluas natatu traiicere, cùm videamus cerous tota interdum die natare. De hominibus minor videtur esse difficultas, quia facile fuit illis eò penetrare nauigando, vel certè quia nautica acus peritiae carebant, eò tempestate aliqua deferri, sicut narrat donatos Metello esse à Rege Sueorum Indos, aliquot, quos tempestas vexerat in Germaniam.

Secunda obiectio.

Obicitur secundò, narrari in historia Anglica Guillelmi Mobergensi lib. 1. cap. 28. quod in quibusdam latomis à petra quæ findebarūt duo ingentes prospiliere leporarij, vultu truces, glabra cute, odore satis grani; quorum unus statim si extinctus, alter ab Henrico Vintonensi Episcopi diu habitus sit in deliciis, & mira fuerit edacitatis. Verum hoc Deltio recte probat fieri non potuisse nisi à damone, qui canes illos petris inclusisset. Addi etiam solet, nasci anseres & anates in Scotia & Hebridis, ex lignis putridis nauigiorum; sic enim narrat Gellius in Bibliotheca, Bodinus lib. 3. theatri natura, Scaliger exercit. 59. Cardanus lib. 7. de varietate, cap. 36. Delrio lib. 2. quæst. 14. Lobelius in hisp. plantarum, Olaus Magnus lib. 19. historia rerum Septentrionalium, Hector Boëthius in historia Scotica, qui narrat anno 1490. delatam esse in Buthquaniam trabem ingentem fluētibus maris, qua per ferram diuisa, ingens statim erupit multitudine vermum, quorum alij erant rudes, alijs membra quædam erant efformata, alij planè in aues evaserant, ex quibus alia implumes erant, alia habebant plumas. Narrat idem, visas esse à se in alga marina plures conchas, in quibus inclusa aues essent, etiam maiores, cuiusmodi plures sibi ostensas esse ab Ortelio scribit Bodinus, & ex illis unam oblatam esse Francisco I. Regi Christianissimo, testatur Scaliger, cum auicula intus penè perfecta, alarum fastigis, rostro, & pedibus extremis concha inherentibus; iudicasse autem consultos à Rege viros doctos, ostreum conuersum esse in auiculam. Eodem pertinere puto quæ

A narrat Aldrouandus in Ornithologia de Scotis anatibus, quos ait nasci ex arborum foliis in mare deciduis; vnumque assertit se habuisse in museo suo dimidiā corporis parte formatum, taliq; folium esse arboris.

Respondeo animalia illa omnia, si ex putri nascantur, esse imperfecta tantum, & anates, ac anseres specie tantum tenus longè cæteris imperfectiores esse. Cardanus sanè assertit, illorum carnes insuaves esse ac similes piscibus. Sæpe tamen certum est, quod aues in lignis putridis nidos suos ponunt.

Cerum est secundò, animalia multa imperfecta ex putri materia sæpe nasci absque semine, vt imperfeta. Aristoteles lib. 2. historia animal: cap. 1.

B Quippe videre licet (inquit Lucretius) visus existere vermes, stercore de tetro, putorem cum sibi nacta est in tempesitius ex imbris humida tellus. Aliqua enim ex terra, vel arboribus putredine confectis prognuntur, vt insecta; alia ex rore, qui noctu colligitur in arborum foliis, vt eructa; alia ex limo, vt testacea; alia ex animalibus & excrementis partium, vt apes.

Cerum ergo ex putri gigni certum est mures; Mures.

refert enim Älianu in Ägypto ex terra madefacta post inundationes, quamplurimos enasci mures, qui totos populentur agros, & paulò post omnes repente intereant, vt Plinius refert; ne-

C tamen repenantur examines, neque villus fuerit vñquam, qui murem effoderit in agro. De ranis nihil attinet dicere, cùm quotidie in locis puluerulentis astio imbre conspersis incredibilis ranarum appareat cōpia, in dñ ranarum pluuias lego. Constat item vespas, & crabrones ex equi cadavere; fucos ex mulis putrefactis; scarebos ex asinis; apes ex bobus demortuis oriri. Qua de re legi possunt Septalius in lib. 2. problematum, scđ. 10. problema 15. Scaliger exercit. 59. Cardanus lib. 7. de varietate.

Secundò gignuntur ex putri serpentes, communiter enim refert medullam spina dorsi hominis mortui putrescentem in serpentem conuerti. Similiter ex capillis mulieris gigni non raro serpentes,

D & ex fetis iubarum equi fluenti aqua expositis. Scribunt Apuleius & Plinius, Philocedem præceptorem Pythagoræ subiò expirasse maxima serpentum copia erumpente ab ipsis cadavere. In Pannonia anno 1540. refert Tardinus lib. de pilis, naras in humanis corporibus esse vipes, & lacertas, quæ plures homines post cruciatu acerbissimos occiderunt.

E Tertiò gignuntur etiam multi pisces ex putri: anguillæ, apuæ, cypris, hurticæ, purpuræ, lepades, pectines, holoturia, & omnia, quæ sedibus suis hærent. Refert Plinius in Paphlagonia pisces ex altis scrobibus effodi exquisitissimos, vbi nullæ sunt aquæ: anguillas ex equo demortuo in stagnum injecto innumerabiles sæpè ortas esse competit. Nihil dico de herbis, quas plures ex putri generari certum est. In Creta quocunque loco terram moueris, nisi seruantur alia, cupressum aiunt gigni; in Phano insula loton, in Corcyra crocum, in Rhodo aspalathum, in Babylonia palmarum, in Libano cedrum, in Ponto absynthium, Athemis oleam, in Macedonia petroselinum, hederam ex certui cornibus.

F Obicitur primò. Nulla planta est, aut herba, Prima obiectio. quæ non fiat per semen excoctum & formatum, aut per spiritum feminalem, in ligni fragminibus, ramis, surculis, radicibus, lacrymis, aut cineribus latentem: ergo potiori iure id est dicendum de animalibus.

malibus. Antecedens probatur ex Theophrasto, qui lib. 2. de plantis, c. 1. docet, omnes plantarum generationes fieri aut ex semine, aut radice, aut ramo, aut surculo, aut ipso trunco, aut etiam ligno minutatim conciso; alia vero sponte nascuntur, quia generantur ex latente semine; aliqua seminalem in lacryma vim habent, ut iris & lilium: Quidam fœnus sata, quotannis reffibili fertilitate proueniunt (inquit Plinius lib. 19. c. 7.) ut apium & porrum; quin etiam aliquoties oīua in torum ambusta reuixit: & docet experientia mentham, & saluiam in cineres redactas germinare.

Respondeo ex his quidem omnibus recte sequi, quod nasci huiusmodi planta possunt ex semine, quamvis ex putri etiam sapere orientur; quod etiam in animalibus ex putri natis ultra concesserim ex Aristotele, qui duplēcē generationis modum tribuit imperfectis hisce animalibus: & obseruat lib. 1. hist. 1. quādam animalia ex putri nata emissae granula quādam instar putaminum albi ciceris, in quibus vis seminalis lateat ad illorum efformationem.

Obiicitur secundū, calorem vitalem non posse à sole produci, sed eum oriri necessariō ex aliqua virtute seminali, & spiritibus in ea inclusi: sed animal ex eo solum calorem potest nasci: ergo illud ex putri nasci non potest.

Resp. negando maiorem; calor enim vitalis, & elementaris non differunt specie, vt probabitur suo loco, proindeque gigni à sole potest, modò reliquæ non diffine dispositiones; non enim solus calor generat animal ex putri, sed aliqua etiam qualitas à sole producta, & seminali virtuti proportionata.

Cerum est tertius, ex superiori paragrapho, accidentia illa, quæ sunt in materia putri, concurrent ut causas instrumentales ad eorum animalium generationem; & quidem sola, ita ut causa principalis, quæcumque tandem illa sit, nihil immediate agat, sed tantum mediis illis accidentibus, quæ ipsius virtutes erunt. Tota ergo difficultas nunc est de illa principali causa, in cuius virtute agent hæc accidentia; non enim potest esse nisi vel Deus, vel cælum, vel agens vniuersum, saltem vagum, & indeterminatum.

Dico secundū, causam principalem genitorum ex putri, neque posse dici esse cælum, neque Deum, sed naturam ipsam specificam secundū individuum aliquod vagum, & indeterminatum.

Prima pars, quæ negat effectuonem hanc cælo, aduersarios plures habet, Molinam 1. parte, quæst. 10. art. 5. disp. 5. conclus. 3. Valentiam 1. p. disp. 1. q. 5. p. 6. & sapè alibi, Hurtadum disp. 9. physica, sect. 4. Lorcam secunda secunda, sect. 3. disp. 9. n. 17. Salam tract. 2. disp. 2. m. 63. Canum, Dandinum, & plures alios, qui docent, posse genus aliquod ignobilium contrahi per nobiliorem differentiam: v. g. cum actus charitatis pertineat ad voluntatem, non est dubium, quin secundū rationem genericam sit imperfectionis actus fidei; sed eo tamen est nobilior secundū rationem specificam. Similiter actus amoris est sub genere minus nobilis quā visio externa, quæ cognitio est, sed specificè tamen est nobilior, cum sit spiritualis. Similiter accidens spirituale supernaturale, vt gratia, est generice imperfectius, quām substantia materialis; sed est tamen specificè nobilis. Vnde concluditur, posse aliquid inanimatum esse nobilis re animata, quia licet habeat genus ignobilis, nobiliorem tamen habere potest differentiam. Cælum igitur, inquit, licet generice ignobilis sit quām ex putri genitum animal,

R. P. de Riedes curs. Philosoph.

specificè tamen nobilis esse potest, & nobiliorem habere differentiam. Contra quos tamen,

Ratio est, quia causa principalis debet continere totum effectum secundū gradus omnes in eo producendos; sed cælum, quamvis esset perfectius secundū rationem specificam, quām animal, non continet tamen gradum vitæ quem haber animal genitum ex putri: ergo non potest illud producere. Quarto enim à qua causa principali sit gradus hic vitæ, quem haber animal; certè ille non est à cælo: ergo cælo non potest tribui tale animal.

Secunda pars, Deum horret dicere causam esse particularem omnium pulicium, & cymicum, quos pars.

B ē putri cernimus erumpere. Ratio est, quia in naturalibus, & ordinariis effectibus, quorum causa obscura est, recurrere non debemus ad Deum; si enim Deus causa esset imperfectorum huiusmodi animalium, certè mixtum est, quod non multo magis causa sit animalium perfectorum, aut cur nullam in natura causam prouiderit imperfectorum animalium, sed eam curam sibi soli referuerit.

Tertia pars veram assignat causam huiusmodi effectuum, quam tamen determinatē assignari posse negat, & est Albertini tom. 1. secundo principio philosophico, q. 1. assertio 3. num. 13. quam plures sequuntur Recentiores; sic autem explicari breuiter, & probari potest. Accidentia, quæ sunt in putri materia, & producent ranam v. g. non possunt agere in virtute Dei, aut cæli, aut villius animalis determinati; generatur enim etiamsi nullum sit in mundo tale animal: ergo agunt in virtute naturæ specificæ, cui assimilant effectum; & illa sola dicitur causa, non quatenus abstracta est ab individuis, quia sic est tantum per intellectum; non secundū se totam, vt est à parte rei, quia idem effectus plures haberet causas totales; non secundū certum aliquid, & determinatum individuum, quia non est maior ratio eut hæc rana, quām altera dicitur causa nouæ huius ranæ productæ, quæ non est minus similis ranæ A, quām ranæ B: ergo causa principalis illorum effectuum est natura specifica secundū aliquid individuum indeterminatum, id est, vel hoc, vel quolibet aliud; ita tamen vt vnum non dicatur magis causa, quām aliud. Hoc autem ex solutione difficultatum amplius declarabitur. Tantum addo, quod neque Deus, neque cælum, neque alia vila causa est excogitabilis, quæ causat huiusmodi effectus: ergo illi tribui possunt naturæ specificæ, in cuius solius virtute agent accidentia, quæ agunt sola immediatè, vt statim patet.

E Obiicitur primò vulgare, ac statim obviū argumentum. Effectus determinatus exigit habere causam determinatam; animalia genita ex putri sunt effectus determinati: ergo illa exigunt habere causam determinatam. Confirmatur, quia si rana indeterminata esset causa huius effectus, aliqua rana esset causa: hoc autem dici non potest, quia si percurrentur ranæ omnes possibles, de qualibet licet dicere, Non est hæc, neque illa, neque illa: ergo nulla rana est causa principalis, siue illa sit indeterminata, vel determinata.

Resp. distinguendo maiorem. Omnis effectus determinatus exigit causam determinatam immedietate, ac per se influentem, concedo; medietate tantum influentem, & per suam virtutem, nego. Ratio est, quia cum causa principalis per se ipsam non agat, sed per suam solū virtutem, quæ instrumentum est separatum, sufficit ut instrumentum censeatur agere, quatenus est virtus illius; atqui ut instrumentum dicatur agere, quatenus est virtus illius,

N 3 non

150 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

non requiritur ut sit determinata numericè; tunc enim instrumentum agit ut virrus causa, si ei assimilat effectum secundum speciem; sed assimilat ei effectum secundum speciem, etiam si indeterminata: ergo agit ut virtus illius etiam si indeterminata. Accidentia igitur illa non sunt instrumenta causa principis prout determinata est in individuo, sed prout determinata est secundum speciem, id est respiciunt totam speciem, & indifferetia sunt ad quolibet individuum talis speciei. Ad confirmationem concedo, quod ex rana possibilibus nulla est determinata, cui possit effectus sic attribui, ut non possit attribui alteri; sed potest ramen attribui cuilibet sumptra indeterminata, vel illi, vel illi, vel illi.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Nulla causa physica potest agere per se, vel per suam virtutem, nisi existat: sed agens hoc indeterminatum nec existit, quia voluntaria primam ranam produci ex materia putri; sed nec existere potest, quia omne quod existit, est determinatum. Confirmatur, quia si cuiuslibet ranarum tribui potest rana hæc producta, poterit etiam ipsa esse causa sui ipsius.

Respondeo, esse impossibile, ut id quod non existit, agat immediate; sed non esse impossibile ut agat mediately per suam virtutem, quia existit quodammodo in sua illa virtute. Ad confirmationem concedo, effectum hunc posse tribui toti species, & cuiuslibet individuo illius, modò tamen illud recipias quod productum, quia non potest idem esse causa sui ipsius.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Ideo tantum attribuitur rana hæc producta ranæ indeterminata, quia instrumentum assimilat illi effectum: sed effectus determinatus magis assimilatur ranæ determinata: ergo ranæ determinata debet tribui effectus, non autem ranæ indeterminata. Confirmatur, quia rana determinata, quia productum, pendet ab aliqua causa principali, non solum quatenus est rana in tali specie, sed etiam quatenus est hæc numero, & determinata: sed quatenus est determinata in individuo, non potest pendere à causa indeterminata, quia illam non continet: ergo pendet à causa determinata.

Respondeo, effectum productum id est attribui ranæ indeterminata, quia illi assimilatur, & non potest tribui alteri; si enim posset tribui alteri, non illi tribueretur, quamvis instrumentum illi effectum assimilarer, sicut non potest tribui ranæ determinata, cui assimilatur, quia non ita illi assimilatur ut non assimiletur etiam alteri. Ad confirmationem negatur minor: potest enim rana determinata in individuo pendere à causa indeterminata, quia causa hæc indeterminata cum sit ipsa species secundum aliquod individuum indeterminatum, continet eminenter individua omnia determinata, quæ sunt in tali specie.

SECTIO V.

Propria causalitas cause efficientis.

AB actu primo, de quo haec tenus dixi, transeo ad secundum, quem communiter appellant *causalitatem*; quia per eam agens à statu potentiali transit ad statum causantis actu. Video autem plurima disputatione posse de causalitate cause huius, quam certum est esse actionem; sed quia identificatur cum motu, plura cum eo habet connexa, de quibus dicam *dissert.* nunc dicere sat sibi actionis existentiam, & quidditatem; secundò distinctio-

A nem eius ab effectu; tertio eius subiectum; quartò vnitatem numericam.

S. I.

Existentia & quidditas actionis.

Certum est primò, nullam esse realem entitatem à Deo distinctam, quæ non fiat per veram existentiam, & propriam actionem; formalitates autem, & omnia entia connotativa, non fieri per actionem ullam ad se propriè terminatam, sed tantum resultare posito proximo fundamento & termino sine illa sibi propria actione.

B Prima partis ratio est, quia, si res aliqua sit, datur etiam necessariò ipsum eius fieri, atque ad eum ex parte agentis datur ipsum facere, quod actio est, & ipsum agere.

C Secunda partis allata ratio est cum egi de relationibus; quia scilicet illud non est producibile per veram actionem distinctam ab actione, qua sunt fundatum, & terminus, quod non est aliquid distinctum à fundamento & termino: sed formalites & connotaciones non sunt aliquid distinctum à fundamento & termino: ergo non sunt per actiones sibi proprias, sed tantum resultant posito proximo fundamento & termino: v.g. libertas in actu voluntatis est duntaxat formalitas, quæ in recto dicit entitatem ipsius actus, in obliquo autem potentiam ipsam indifferentem; quæ formalitas non est aliquid producibile in actu; sed posito actu & potentia indifferente, quæ illum elicet, libertas in eo resultat per eandem realiter actionem, per quam elicetur ipse actus, sed formaliter ab ea distinctam. Vitalitas est formalitas actus vitalis, & est in recto ipsa entitas actus immanentis, in obliquo autem potentia immanenter operans post acquisitionem totum statum connaturalem; ideo vitalitas non est aliquid producibile in actu vitali; sed resultat ex modo, quo fit à sua causa.

D Obiicitur primò. Quidquid existit cum antea non existeret, necessariò debet fieri, quia debet ab aliquo recipere suum esse: sed formalitates; v.g. libertas in actu, existit cum antea non existeret; ergo illæ debent necessariò fieri: sed fieri est actio: ergo illæ formalitates terminant aliquam actionem.

E Respondeo distinguendo maiorem. Quidquid existit cum antea non existeret, debet fieri per veram actionem sibi propriam, nego; debet fieri per actionem, vel per resultantiam, concedo: sed omnino fieri, est actio, vel resultantia formalitatis, concedo. Fateor ergo formalitatem fieri per veram actionem, sed non per actionem distinctam ab actione, qua sit proximum eius fundatum, & eius terminus; & ideo appellatur resultantia, non quod illa non sit actio, sed quia est eadem realiter actio cum ea quæ sunt fundatum & terminus, quibus positis dicitur resultare formalitas per eandem realiter actionem, sed non per eandem formaliter.

Fobiicitur secundò: Si formalitas non fit per actionem, sequitur quod illa non habet causam; obiectio. causa enim constituitur per actionem; hoc autem absurdum est, quia homo causa est actus vitalis, actus liberi, actus mali.

G Respondeo formalitatem habere aliquam causam, sed non distinctam à causa fundamenti sui proximi, cum non sint per actionem distinctam. Illud igitur causa est formalitatis, quod est causa proxima fundamenti proximi, à quo formalitas illa resultat

Quæst. III. Sect. V. de Causa Efficiente. 151

Suntat ut sic; id est, id à quo actus habet quod sit proximum fundamentum talis formalitatis: v. g. Deus, & creatura producunt eundem actum vitalitem, & tamen Deus non est causa vitalitatis, sed sola creatura, quia non habet actus prout est à Deo, quod sit proximum fundamentum vitalitatis, sed à creatura, que immanenter illum producit; non enim actus denominatur vitalis prout est à Deo. Illud est causa libertatis, à quo actus habet quod possit fieri, & non fieri: illud est causa malitiae, à quo actus habet quod sit contrationem.

*Tertia ob-
iectio.*

Obicitur tertio, hinc sequi, quod illa omnis causa, quæ producit fundamentum formalitatis, est causa formalitatis, quod absurdum est, quia Deus causat fundamentum malitiae, nempe actum malum; & tamen non causat malitiam.

Resp. negando illam sequelam, quia formalitas est quidem entitas fundamenti, sed prout respicit talem terminum; ideoque non quicunque causat entitatem fundamenti, causat formalitatem; sed qui causat entitatem fundamenti prout connotat talem terminum, est causa formalitatis, id est, id à quo talis entitas habet quod sit proximum fundamentum talis formalitatis; v.g. non quicunque facit actum malum, ille facit malitiam; sed quicunque facit actum malum, prout connotat disformatum cum recta ratione.

*Definitio
actionis.*

Certum est secundò, actionem rectè definiri, *est dependens effectus ab agente*, atque ita necessariò sequitur, actionem quamlibet esse fieri alicuius effectus, qui per eam fiat, & de novo accipiat existentiam, & esse impossibilis actiones, quæ sunt solum tendentia in terminum, sed non sunt fieri ullius effectus.

Ratio est, quia *vbi* cuncte aliquis agit, necessariò etiam aliiquid agitur: sed *vbi* est actio, necessariò aliquis agit: ergo *vbi* est actio, necessariò aliiquid agitur. Deinde actio est effectio, & fieri rei alicuius; sed *vbi* est effectio, & fieri, necessariò ibi est effectus & factum esse: ergo *vbi* est actio, necessariò est effectus de novo productus; nihil enim sit si ante fuit. Non dixi tamen actionem esse fieri termini à se distincti; nam falsum est, saltem in motu locali, & negatur à nonnullis de omni actione generatim, contra quos disputandum nunc est.

§. II.

Vrum actio distinguntur realiter à termino.

Duxplex moueri potest controversia circa distinctionem actionis à suo termino, cuius est fieri: prima de actione, qua effectus producitur à causa creata: secunda de actione, per quam aliquid fit à Deo.

Conclusio.

Dico primò, actionem saltem aliquam esse distinctam modaliter à suo termino, & ab eo esse realiter separabilem. Ita docent Suarez, Aretius, Hurtadus, Averla, ceterique fere recentiores, contra Nominales, Sotom, Valentiam, & plures à Veteribus, qui assertuimus actionem esse realiter idem cum termino productio. Contra quos,

Ratio primò est, quia illa distinguntur realiter, quæ possunt separari: sed actio separari potest à termino, saltem aliqua: ergo actione à termino aliqua distinguitur termino. Probat minor. Lumen quod in aëre productum pender à Deo & à sole, potest Deus se solo conseruare, ita ut non pendeat amplius à sole, sed à solo Deo: tunc implicat ut

A lumen quod pendebat à sole, incipiat ab eo non pendere, quin fiat aliqua mutatio in aliquo, ita ut aliquid desierit, quod priùs erat: sed in sole facta mutatio non est, non in ipso Deo, ut patet; non in lumine productio, quod volo manere idem: ergo facta est mutatio in actione, ita ut actio prior desierit, & noua incepit esse.

Secundò, ignis A, qui in primo instanti producit ignem B, in secundo autem instanti non illuminum producit, quia solus Deus illum conseruat: ergo productio separabilis est tum à termino, tum ab agente, quia utrumque manet in rerum natura, & tamen non manet productio. Similiter potuit hic homo nasci ab alio patre; tunc non penderet ab eo patre, à quo nunq. penderet: ergo habebet actionem diuersam; actio enim dependetia est.

Respondent aduersarij primò, factam esse mutationem in eo, quod lumen desierit produci à sole, à quo priùs producebatur.

Sed contra; implicat enim ut lumen incipiat non produci à sole, cum ab eo antea producatur, nisi definit aliqua entitas, quæ priùs erat: sed nulla hic definit entitas præter actionem: ergo definit actio, quæ priùs erat. Probatur maior. Implicat ut duæ propositiones contradictorie de eodem enunciatur successivè, nisi aliquid nouum factum sit, vel aliiquid quod priùs erat, desierit: sed lumen esse descendens à sole, & esse ab eo independens, sunt enunciations contradictoriae, quæ fiunt de eodem lumine: ergo necesse est ut de novo aliiquid sit factum, vel destructum.

Respondent secundò, id est effectum pendere à solo Deo, quia prior concensus definit secundum euasio. id quod dicit in obliquo, sed non secundum id, quod dicit in recto.

Sed contra. Implicat ut aliqua connotatio incipiat esse de novo, cum antea non esset, nisi aliquid facta sit mutatio: sed hic neque mutatio sit in causa, neque in effectu, neque alibi: ergo mutatio sit in sola actione, alioqui non poterit effectus connotare causam, quam priùs non connotabat.

Respondent tertio, factam tunc esse mutationem virtualem & æquivalentem in ipso Deo; id est, Deum volentem ut lumen quod priùs ab ipso erat, & à sole, incipiat esse à solo Deo, habere actum æquivalentem actui, quem haberet si per impossibile mutaretur.

Sed contra, quia per solum actum immanentem & intrinsecum Deo non possunt explicari denotationes nouæ in rebus exurgentibus, alioqui sine novo calore dici posset fieri, aliiquid de novo calidum, quia Deus vult. Deinde ut lumen ex dependente fiat independens, necesse est ut sit nunc aliiquid quod non esset si lumen esset dependens: sed actus ille diuinus virtualiter nouus, esset eodem modo, si lumen maneret dependens: ergo ille solus actus non sufficit.

Dico secundò, actionem etiam illam, qua effectus producitur à Deo, vel solo, vel simul cum creatura, distingui modaliter ab effectu.

Ratio est primò, quia actio illa (ut postea probabitur) qua Deus producitur effectum simul cum creatura, est actio illa eadem per quam creatura illam producit: sed actio qua creatura producit effectum, distinguitur ab effectu: ergo etiam actio qua Deus illum producit. Deinde ille idem effectus, qui pender à Deo per hanc numero actionem, potest pendere à Deo per aliam actionem: ergo actio qua effectus pender à Deo, distinguitur

*Prima eu-
asio.*

*Tertia eu-
asio.*

*Secunda
conclusio.*

Ratio.

152 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II:

ab effectu. Probo antecedens. Quando ignis in conferuari penderit à solo Deo, non penderit amplius ab eo per actionem, qua pendebat ab eo simul, & ab igne; sublato enim agente, tollitur actio: ergo ille ignis potest pendere à Deo per aliam actionem ab ea, qua nunc penderit.

Eduardo. Respondent aduersarij, effectum, qui producitur à Deo, produci per duas actiones: per vnam penderit à Deo essentialiter, per alteram penderit accidentaliter, siue pendeat à solo Deo, siue pendeat à Deo simul & à creatura.

Sed hoc quā sit improbabile, ostendam *translatu secundo*, cū agam de creatione: nunc satis sit dicere, quod hinc sequeretur, eundem effectum pendere naturaliter à pluribus actionibus totalibus; utraque enim illa actio totalis est, vt patet, cū sit sufficiens ad extrahendum effectum à non esse ad esse: ergo altera ex illis actionibus frustra est, cū vna ex illis totum producat effectum.

Prima obiectio. Obiicitur primò. Si effectus vt translat à non esse ad esse, penderit ab agente per actionem distinctam, actio etiam pendere similiter ab eo debebit per actionem distinctam.

Neque dicas esse disparitatem in eo, quod actio essentialiter penderit, atque adē penderit per seipsum; effectus autem cū essentialiter non pendeat, penderit per actionem distinctam.

Contra enim instari potest, quia manifestum est quod creatura essentialiter à Deo penderit: ergo illa non penderit à Deo per actionem distinctam.

Resp. actionem non pendere ab agente per aliam actionem distinctam, non tantum quia penderit essentialiter ab agente, sed quia penderit tanquam formalis ratio dependendi; est enim dependentia effectus ab agente. Creatura quidem omnis penderit essentialiter à Deo, sed non est tamen formalis ratio dependendi, quia quamvis sit ens dependens, non est tamen formalis dependentia; penderit nimis tamen formalis tanquam *id quod*, non tanquam *id quo*. Sed hæc alias cū dicam de creatione.

Secunda. Obiicitur secundò. Si actio distinguitur à termino, vel illa ita penderit ab agente, vt actio tota pendeat à tota causa, & singulæ partes actionis pendeant à singulis partibus agentis, quod est pendere diuisibiliter; vel illa ita penderit vt actio tota pendeat à singulis partibus agentis, quod est pendere indiuisibiliter: neutrum dici potest: ergo actio non distinguitur à termino. Probatur quod non penderit diuisibiliter, quia sit vna pars agentis non iuaret aliam partem, imò cū singulæ partes agentis producant totum effectum, certè oportet etiam vt singulæ totam producant actionem. Denique si singulæ partes agentis producent partem actionis, singulæ partes agentis non agerent in toto passo, sed attingerent tantum partem passi, & partem effectus: quia omnia sunt absurdâ, quia certum est quod agentia quæ simul agunt, agunt actione communis.

Quod autem actio indiuisibiliter tota non penderit à singulis partibus agentis, probatur, quia si qualibet pars agentis causaret totam actionem, deberet necessariò mutari actio tota, sublata qualibet parte agentis per motum localem: v. g. si successiuè corpus interponatur inter ignem calefacentem, & aërem, toties mutabitur actio totalis, quoties vna pars desinet agere: hoc autem absurdum est, quia debebunt infinitæ produci actiones totales in breuissima illa motu temporis; nam toties tollitur actio totalis, quoties tollitur pars agentis; illæ autem partes per motum illum suc-

cessuum mutantur infinitiùs, cū sint infinitæ partes proportionales, tum in tempore, tum in agente: ergo in motu illo successivo producuntur infinitæ actiones totales, tot nimis, quod sunt in agente, ac in tempore partes proportionales.

Resp. actionem penderit à toto agente indiuisibiliter, ita vt singulæ partes agentis totam producant actionem, vt rectè probat argumentum. Neque absurdum est, mutari totalem actionem mutata parte qualibet ipsius agentis per motum successuum, easque actiones eo modo esse infinitas syncategorematicè, quo infinitæ sunt partes tum temporis, tum agentis.

Instabis: Vel illæ actiones totales, mutato successuè agente, mutantur totæ simul & in instanti.

B & sic illæ non mutantur per motum; vel mutantur successuè, ita vt vna pars actionis tollatur post aliam; & sic actio tota non penderit à singulis partibus agentis indiuisibiliter, quia huiusmodi actio diuisibiliter mutator & amittit prius vnam partem, deinde aliam; sic enim sublata parte agentis, manebit tamen aliud actionis, quæ pendebat à parte agentis, quæ dicitur esse ablata.

Resp. singulas actiones totales tunc mutari totas simul, & dum fit motus; ita vt in singulis partibus proportionalibus motus fiat actio noua totalis, que licet sit durante motu, non illi tamen commensuratur: quod idem dicendum est de ratiatate, vt ostendam alibi; nam cū quantitas rarefit, mutantur necessariò infinites extensiones totales.

Obiicitur tertio: Si actio esset modus distinctus à suo termino, deberet esse in suo termino tanquam in subiecto; nam omne modicatum est subiectum sui modi: sed terminus non potest esse subiectum actionis per quam producitur, subiectum enim est prius natura, quā illud cuius est subiectum; terminus autem non est prior natura quā actio: ergo actio non est modus.

Resp. terminum non esse subiectum actionis, sed subiectum ipsius termini esse subiectum actionis: v. g. calor qui producitur non est subiectum calefactionis, sed lignum, quod calcit, est subiectum tum caloris, tum calefactionis. Quid autem de creatione dicendum sit, quæ non potest habere aliud subiectum nisi terminum, difficultas est, de qua dicam suo loco.

Instabis: Omnis modus est posterior natura suo modicato; est enim affectio quadam entitatis quæ semper est posterior entitate; actio autem non est posterior modicato: ergo actio non est modus sui termini.

Resp. distinguendo maiorem, modus qui non se habet per modum viae, posterior est modicato, concedo; modus qui se habet per modum viae, posterior est natura termino ad quem est tendentia, nego. Actio autem tendentia est ad terminum producendum.

E Obiicitur quartò: Vel actio quæ egreditur ab igne A, potest eadem egredi ab igne B, vel non potest; si potest: ergo vel debebit fieri per aliam actionem, vel sine illa mutatione potest esse actio modò ab uno agente, modò ab alio; si autem non potest: ergo actiones procedentes ab agentibus diversæ speciei, v.g. calefactio procedens à sole, & altera procedens ab igne, specie differunt.

Resp. esse prorsus impossibile, vt actio hæc numero non penderit ab hoc numero agente, quia illa est essentialiter per seipsum dependentia ab hoc agente, si enim pendere posset ab alio agente, certè separabilis ab ea esset dependentia eius à tali agente,

Quæst. III. Sect. V. de Causa Efficiente. 153

agente, & sic penderet per aliquid superadditum, & non esset essentialiter dependentia. Neque vrgit quod inferebatur, quia calefactioes que pendunt à diversis agentibus, non habent respectus transcendentales ad causas suas, ut diversa sunt, sed ut una continet vim productum caloris eiusdem rationis cum ea, quam altera continet.

§. III.

Vtrum actio sit in ipso agente, an vero in termino.

Actio, vt sapè dixi, est duplex; alia est immaterialis, per quam nihil fit extra ipsum agens, sed ipsa cum suo effectu manet in agente, ut visio, & intellectio; alia est transiens, per quam aliquid extra ipsum agens procedit, ut calefactio. Actio nem immaterialiter certum est esse in agente, non quatenus agens est, sed quatenus passum est. De sola igitur actione transeunte

Tertia con-
clatio.

Probatio.

Dico tertio. Actio nec est in agente, nec in effectu, sed in eo subiecto, in quo producitur effectus. Contra Caietanum, Scotum, & Scotistas.

Ratio est, quia motus, actio, & passus sunt vires: sed passus non est in agente, sed in passo: ergo actio non est in agente, sed in passo. Deinde si actio esset in agente, deberet agens mutari agendo, quod absurdum est, cum tamen non mutetur, nec recipiat aliquid; sed calefaciat, nec recipiat calefactionem: ergo actio non est in agente. Maior probatur, quia illud mutatur, quod de nouo aliquid recipit; agens autem agendo recipitet actionem: ergo agens mutaretur. Denique si actio esset in agente, deberet agens per illam denominari patiens, quod absurdum est, quia agens ut agens non est patiens: ergo actio non est in agente.

Secundum, quod actio non sit in effectu, probatur, quia effectus est aliquid posterius actione (vt dixi nuper) subiectum actionis est aliquis prius actione: ergo effectus non est subiectum actionis, deberet enim esse prior, & posterior. Deinde causa non possunt esse sibi mutuò cause in eodem vel diuerso genere causæ; si autem effectus esset subiectum actionis, causa sibi esset mutuò causa: igitur solum mobile, sive passum dici potest subiectum actionis.

Prima ob-
jectio.

Obicitur primò. Actus est in eo, cuius est actus, ut haberet ex Aristotele 2. de Anima: sed actio est actus agentis: ergo actio est in agente.

Resp. alium esse actum à quo, alium actum in quo: actus à quo est perfectio solum extrinseca eius, cuius est actus; actus vero in quo, est perfectio intrinseca. Verum est, actum in quo, esse in eo, cuius est actus; & de hoc solo loquutus est Aristoteles; actus autem à quo non est in eo cuius est actus; huiusmodi sine dubio est actio.

Seconda ob-
jectio.

Obicitur secundum. Accidens est in eo, cuius est accidens: sed actio est accidens agentis; illud enim denominat: ergo actio est in agente.

Resp. accidens intrinsecum esse in eo, cuius est accidens; accidens autem extrinsecum, quod non nisi extrinsecum denominat, non est in eo cuius est accidens.

Tertia ob-
jectio.

Obicitur tertium. Si actio esset in passo, deberet per eam passum denominari agens; quod probo. Forma communicat suum effectu formalem & denominationem subiecto in quo est, sicut albedo denominat album paritem in quo est: sed actio esset in passo ut subiecto: ergo actio denominaret agens ipsum passum.

A Resp. negando quod passum denominetur agens; forma enim intrinseca denominat subiectum in quo est, sed forma extrinseca non illud denominat. Formam intrinscam appellant eam, qua inheret subiecto quod denominat; formam extrinsicam, quæ in uno existit, & denominat aliud, ut cognitio denominat obiectum cognitum, in quo non est. Huiusmodi forma est actio, quæ non denominat passum, in quo est; sed agens, in quo non est.

§. IV.

Vnitatis numerica actionum.

BE unitate numerica & specifica actionum plura dicam disjuncta. vltima, vbi dicetur de motu. Hic duplex difficultas est: primò, vtrum quando plures causæ concurrunt ad eundem numero effectum, singulæ actionem habeant sibi propriam, an vero actio una communis ab omnibus procedatur: deinde, vtrum per eandem actionem forma producatur, & vniuersaliter subiecto,

Actio com-
muni plu-
rum.

Dico quartum. Multiplicatis causis non multiplicari necessariò actiones, sed posse actionem eandem prodire à pluribus causis simul agentibus. Ita docent communius omnes cum Molina, Suarez, Arriaga.

Ratio est, quia primò alioquin sequeretur, dari actionem in distans, si agentia plura non agerent actionem communem; sit enim v.g. globus igneus, cuius partes internæ agunt sine dubio in aërem removit, neque agere possunt in partes externas eiusdem globi, ne simile agat in simile; tunc si partes internæ habent actionem sibi propriam, dabitur actio in aërem distantem sine actione per medium. Secundum singulæ cause totum producunt effectum secundum gradum, quem in se habent: ergo singulæ totum dant influxum necessarium ad productionem effectus. Neque propter ea causa illæ totales sunt, ut supra sapere notatum est; quia illa causa totalis est, quæ per se solam dat totum influxum necessarium, ita ut si sola esset, sufficeret ille influxus ad productionem effectus. Ita vero causa non dant totum influxum prout sola, sed prout coniunctæ sunt aliis cum quibus faciunt unam causam totalem. Denique sequeretur, quod agentia plura inuicem iunctæ non possent producere intensiorem effectum, quam si unicum tantum esset; vnum enim agens non inuaret aliud. Sed de actione communali plura in libris de anima.

Dico quintum, actionem, per quam forma cum substantialis, tum accidentalis producitur in subiecto, necessariò esse duplē; alteram, qua producatur ipsa forma; alteram, qua producatur vno. Educatio du-
plex est
actio.

Contra Suarez, Averroem, & Comimbricenses.

Ratio est, quia vbiunque sunt distincti termini, debent esse necessariò actiones distinctæ; actio enim specificatur à termino, & est illius modus; implicat autem ut eiusdem modi sint plura modificata; sed forma & vno sunt entitates distinctæ: ergo illa necessariò sunt per actiones distinctas.

Obicitur primò contra priorem conclusionem: *Prima ob-*
jectio. Actio penderet essentialiter ab agente: ergo non potest pendere ab alio quam ab hoc. Deinde non potest eadem actio respicere plura principia species diuersa.

Respondeo concedendo, quod actio pendens ab uno tantum agente, non potest pendere ab alio etiam diuinis; mutato enim agente, necesse est mutari actionem; sed vna tamen actio indivisiibilis penderet

pendere potest essentialiter à pluribus agentibus, quorum uno sublato auferatur actio totalis. Ad argumentum ergo distinguuntur antecedens: actio penderet essentialiter ab agente, uno vel pluribus, concedo; penderet essentialiter ab uno agente, nego. Quod additur, non posse actionem eandem respicere plura principia specie diuersa, falsum est, cum possit una cognitio terminari ad obiecta diuersa.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò contra conclusionem posteriorem. Hac ratio præcisè sumpta, per quam forma fit, est in subiecto: ergo per illam actionem forma fit in subiecto.

Resp. ex dictis de unione, distinguendo consequentiam: ergo per illam actionem forma fit in subiecto formaliter, nego; concomitantem, concedo: nam quamvis actio illa præcisè sumpta sit fieri forma, non est tamen formaliter fieri eius in subiecto.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Esse formæ accidentalis est in esse subiecto: ergo eius fieri est fieri in subiecto. Deinde omnis forma, qua penderet à subiecto, non fit etiam quoad entitatem suam sine concursu subiecti: sed subiectum concurrit tantum ad formam propte inexistente: ergo forma non fit nisi per actionem, qua fit in subiecto.

Instans.

Resp. distinguendo primum antecedens; esse formæ accidentalis est inesse per concomitantiam, concedo; per essentialiæ identitatem, nego: dum enim accipit esse concomitantem, accipit inesse subiecto. Similiter omnis forma, qua penderet à subiecto, non fit sine concursu subiecti concomitante, concedo; sine concursu subiecti formaliter concurrentis per eandem actionem, qua forma fit, nego.

In statib. Actio illa, qua fit entitas formæ formaliter, est eductio; non enim est creatio: ergo formaliter est fieri formæ in subiecto.

Respondeo distinguendo antecedens: actio illa præcisè sumpta est eductio, si eductio sumatur ad eam prout significat productionem formæ, & productionem uniorum, nego; si sumatur inadæquatè, concedo: eductio enim includit duas actiones, alteram quâ fit forma, alteram quâ fit unio. Itaque actio illa præcisè sumpta non est quidem creatio, quia essentialiter exigit concomitantiam actionis quâ producatur unio cum subiecto; sed est eductio sumpta inadæquatè.

QVÆSTIO IV.

De concursu Dei cum causis secundis.

Quām sit mirabilis concursus Dei.

Dixi haec tenus de causis secundis efficientibus, sequitur nunc ut agam de necessaria illis assistentia cause prima, prouidentia nimirum diuinæ opus mirabile cooperatio eius est cum omnibus causis creatis, quas operando sic sequitur ut præcedat, sic præcedit ut totus cum illis, & post illas sit. Eorum videlicet actus etiam malos adiuvat, & malitiam eorum damnat; nec peccata facit dum peccantibus assilit, malitiam separans à seipso, & in ipso peccati regno trophæum erigit sanctitatis suæ, vt vnde homo peccans seipsum inquinat, splendorem hinc nouum Dei puritas acquirat, peccatis ipsiis cooperans absque ullo peccato. De hac igitur tam perenni, tam secreta, & tam mirabili Dei operatio triple est controversia: primum, an sit, siue il-

A lius existentia, & necessitas: secundò, quid sit diuinus ille concursus cum causis secundis: tertio, quomodo coniungantur causa prima & causa secunda ad operandum, vtrum scilicet causa prima secundam determinet, an verò ab ea determinetur.

SECTIO I.

Existentia concursus diuini cum causis secundis.

Non queritur primum h̄c, vtrum Deus concurredat mediata ad omnes actiones creatas, conservando scilicet eorum causas; de hac enim necessitate concursus conservatiui dicetur in sequente tractatu: nunc satis sit dixisse cum Trismegisto cap. 1. Pimandri, *Si à quodam opere influxum suum ille subiuxerit, deficiente vita in mortem currunt uiuera.*

Nec queritur secundò, vtrum Deus mediata Prima produxerit, à quibus ita posteriores productæ sunt; nam hoc est etiam compertissimum, & sapienter ibidem assertum Trismegistus, *Quod in Deo, & à Deo omnia.*

Neque tertio queritur, vtrum ad actus supernaturales immediata concurrat Deus adiuuando potentiam de se impotenter ad tales actus; hoc enim contra Pelagianam heres cum vniuersalitate Fidelium etet pronunciatus Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio. *Ipsæ ut velim operatur incipiens, qui voluntibus cooperatur persiciens.*

Queritur ergo tantum, vtrum ad actus supernaturales immediata concurrat Deus adiuuando potentiam de se impotenter ad tales actus; hoc enim contra Pelagianam heres cum vniuersalitate Fidelium etet pronunciatus Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio. *Ipsæ ut velim operatur incipiens, qui voluntibus cooperatur persiciens.*

Dicitur ergo tantum, vtrum de facto concurrat Deus cum causis illis, que sunt: secundò vtrum sit possibilis aliqua crea ta causa, cuius operatio Deum non exigat cooperantem: tertio, vtrum Deus concurrat ad actus malos: quartò, vtrum concurrat ad actus liberos: quintò, vtrum concurrat cum causis etiam distinctis ab efficiente.

S. I.

Vtrum Deus de facto concurrat cum omnibus causis secundis.

Dico primum, Deum ita immediata concurrere Conclusio. cum omnibus causis creatis, vt nulla creatura earum, qua sunt, possit quidquam sola operari. Ita omnes Philosophi, & Theologi, tum Christiani, tum Ethnici; quibus temerarie omnino pugnante Durandus & Aureolus, absolutè negantes necessitatem concursus diuini; & nuperus scriptor, negans eius necessitatem ad actum liberum. Certè S.Thomas lib. 3. *contra Genes.* cap. 89. damnat Origenem, quid negauerit hunc concursum, & dicit id euidenter esse contra Scripturas.

Prima ergo probatio petitur ex multiplici Scripturorum authoritate. Actorum 17. *In ipso vivimus, testimoniam mouemur, & sumus:* & ibidem, *Dans omnibus vi- tian, inspirationem, & omnia.* Isaiae 6. *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine.* Job 10. *Mans tua, Domine, fecerant me, & plasmaverunt me to-tum.* Psalmo 141. *Qui operit calum nubibus, & parat terra pluiani.* Ioan. 5. *Pater natus usque modo operatur, & ego operor.* Ad Corinth. 12. *Operatur omnia*

Quæst. IV. Sect. I. de Concurso diuino. 155

omnia in omnibus. Quas omnes Spiritus sancti voces eo modo necesse est intelligere, quo eas explicant communiter Sancti Patres. De diuino autem concurso eas interpretantur Augustinus lib. 5. de Genesi ad litteram, c. 20. & lib. 4. c. p. 12. epist. 140. ad Confessionem, quæst. 2. Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 5. & lib. 2. cap. 133. Chrysostom. homilia 37. in Ioannem, & 38. in Acta, & alij communiter.

Sancti Paues. Secundò idem evincit authoritas Sanctorum Patrum, quorum nullus Durando faveret: dicam enim de Origene §. 3. Diuinum autem concursum numerant inter opera prouidentia, sicut creationem, & conseruationem, præter citatos Patres, Augustinum, Cyrillum, & Chrysostomum S. Anselmus lib. de concordia, cap. 7. & 24. lib. de casu diaboli, cap. 20. Gregor. lib. 16. Moral. cap. 18. Irenæus lib. 1. cap. 23. Epiphanius hæresi 26. Tertullianus lib. de prescriptionib. cap. 46. Deinde contraria sententiam partem esse afferunt erroris Pelagiani, v. g. Hieronymus epistola contra Ctesiphontem, & lib. 1. contra Pelagianos. Qui hac dicit (inquit) quâ non excedit blasphemia, quâ non superat venia hereticorum. Augustinus epist. 106. & lib. de gratia Christi, cap. 4. Paulus Orosius in apologia pro libertate.

Theologi. Tertiò, præter hunc Scripturæ, Parrumque confusum Theologi omnes & Philosophi, præfertim Christiani, sententiam Durandi damnant, primò enim pronunciant illam hereticam esse, Albertus in secundum distinct. 35. art. 7. Gregorius in secundum dist. 34. quæst. unica, art. 3. Gabriel, Petrus de Alliaco, Capreolus, Tostatus, Olkot, Valentia. Secundò erroneam vocant S. Thomas in secundum dist. 37. quæst. 2. art. 2. Egidius Romanus, Argentinus, Braudinus, Carthusianus, Franciscus à Christo, Bellarminus, Salas, Azor, Valquez prima parte disp. 99. cap. 2. Suarez disp. 22. metaphysica, sect. 1. num. 7. & lib. 1. de concurso Dei, cap. 4. Ruiz de voluntate Dei disp. 39. num. 11. Denique impiam, falsam, periculosam dicunt Lefsius lib. 1. de attributis, cap. 3. num. 8. Peterius, Toletus, Pefantius, Pennorus, Trigosis, Bonaventura. Contra quam communem Doctorum omnium vocem quisquis audiat dicere, certe ille omnium voce damnandus est.

Ethnici Phil. lophi. Quartò idem etiam sensere Ethnici Philosophi, vt testatur Cyrill. lib. 2. contra Italianum; sic enim v. g. Orpheus cecinit, apud Eusebium lib. 13. preparationis, cap. 7. cùm dixit, *Virtutes diuinæ esse in rebus diffusis.* Denique ipsum in rebus penetratum, esse illud quod eas format, Trismegistus in Aslepius & Pinandro, Plato in Timo, & lib. 4. de legibus. Aristoteles sanè clarissime loquitur est secundo Metaph. textu 4. & lib. 12. cap. 7. lib. de causis propria. 1. & 2. de caeli, textu 100.

Prima ratio. Altera probatur perit ex ratione naturali, multas enim afferunt Gregorius in secundum distinct. 34. quæst. unica, art. 3. Bassolis eadem distinct. quæst. unica, art. 2. Suarez disp. 22. sect. 1. Prima sit, quia Deo supremo Domino tribuendum necessariò est supremum & perfectissimum dominium, quod concipi animo potest in tis omnes creatas; rebus autem creatis summa subiectio, & dependentia; atqui maius & perfectius Dei dominium erit in creaturas, & maior creaturarum à Deo dependencia, si nihil illæ operari possint sine Deo cooperante: ergo nihil est creatum, quod sine Deo concurrente possit operari. Probatur minor, quia pendere in conseruari, & in operari, maius est quâ pendere solum in conseruari: ergo Dei dominium est perfectius, & creaturæ subiectio ma-

A ior, si pendeat à Deo in operari. Similiter pendere à Deo tum mediare, tum immediatè, maius est quâ pendere solum mediare: sed si Deus non concurrat ad actus quoslibet creatos, & ad actionem, illi effectus, & actio non pendebunt à Deo nisi mediatae: ergo non summè pendebunt.

Confirmatur, quia non alio magis argumento probatur necessitas diuinæ conseruationis, nisi quia summum Dei dominium exigit ut creaturæ omnes summè à Deo pendeant: ergo eodem argumento probatur necessitas diuinæ cooperationis, alioquin actio & effectus quamplurimi nunquam penderent à Deo si tollatur concursum Dei: v.g. lumen, species intentionales, actus vitales, quia illa pendent semper actu à suis causis creatis.

Neque dicas cum quibusdam recentioribus, æquale futurum esse Dei dominium, si creaturæ non pendent quidem à Deo cooperante, sed pendant à Dei permissione tanquam à conditione si ne qua non possint operari.

Hoc enim absurdum esse postea demonstrabitur, nunc breuiter insto, quia dici eodem modo posset, quod summum Dei dominium non exigit ut creatura in conseruari pendeat à Deo ut causa; sed fati est esse si pendeat à Dei permissione, tanquam à conditione: istud secundum absurdum est: ergo & primum. Deinde dependere à Deo tanquam à causa, maius est quâ pendere ab eo ut conditio; conditio enim non influit, nec ab ea pendere dicitur effectus: sed creatura pendet à Deo summo modo: ergo pendet ab eo ut causa.

Secunda ratio est, quia non minus certum est, secunda quod Deus cooperatur cum causis secundis, quâ ratio. quod illæ conseruantur immediate à Deo: sed est omnino certum, quod Deus conseruet causas secundas: ergo est etiam omnino certum, quod Deus eu m causis secundis cooperetur. Minor prohibetur suo loco tanquam catholicum dogma, pronuntiationum ab Apostolo Hebreorum primo: *Portans omnia verbo virtutis sua.* Minor probatur. Ens creatum non est minus ens per participationem in suo fieri, quâ in suo conseruari; sicut enim se habet res ad esse, sic se habet ad fieri: sed ens creatum ideo pendet à Deo in suo conseruari, quia est ens per participationem: ergo debet etiam necessariò pendere à Deo in suo fieri, quia est æquæ tunc ens per participationem. Maior probatur, quia res postquam existit, non est magis ens per participationem, quâ quando fiebat: ergo non est magis ens per participationem in suo esse, quâ in suo fieri: ergo æquæ pendet in fieri ac in esse.

D Respondeat Durandus, effectum in suo fieri pendere à sola causa secunda; in conseruari autem causis. Durandi. pendere solum à causa prima, quia debet pendere ab aliqua causa; non potest autem pendere in conseruari à causa secunda: necesse igitur est, ut conserueretur à causa prima.

Sed contrà, si enim ignis productus in suo fieri non est dependens à Deo, nulla ratione potest evinci esse necesse, vt desinente actione cause secundæ, debeat ignis conseruari ab aliqua causa; cur enim ubi semel productus est, non potest perseverare in illo esse, quod primum accepit? tota si quidem ratio, cur ens creatum egeat conseruatione, est quia debet semper pendere à Deo: ergo etiam in primo suo fieri pendere debet à Deo. Deinde sequitur, vt nuper notabam, multa entia non pendere à Deo, atque ita non esse vlo modo entia per participationem à Deo: lumen v.g. quod conseruat semper à sua causa secunda, & actio; non est enim maior ratio cur effectus esse debeat ens per participatio-

156 Philosophiæ Peripat: Lib.II. Disp.II.

participationem à Deo, quām actio: sed nulla prolus actio esset ens per participationem à Deo, si Deus non concurrat cum causis efficientibus.

Tertia ra-
tio.

Tertia ratio est, quia potest Deus impedire actiones causarum secundarum, non destruendo causas illas secundas; nam v.g. ignem impediuit fornacis Babylonicae, ne tres pueros exureret, aut etiam leuitel contristaret; quamvis eodem tempore plures alios consumeret positos extra fornacem: sed si Deus non concurreret cum causis secundis, non posset impedire actiones causarum secundarum contrario carentes, v.g. illuminationem solis, emissionem specierum, actus intellectus, aut voluntatis angelicæ, nisi destruendo ipsas causas. Probatur, quia Deus non posset impedire actiones illas, nisi vel producendo contrarium, quod suppono nullum esse; vel subtrahendo concursum, qui tamen negatur requiri, vel destruendo causam, quod sane absurdum est; nunquid enim impedire Deus poterit ignem ne vrat, solcm ne luceat, angelum ne cognoscat.

Neque satisfacit Hurtadus dicens, actionem hanc causæ secundæ impediri posse à Deo, si impremet causa secundæ ne operetur; sic enim imperium illam ligabit: non satisfacit (inquam) quia imperium Dei omnino immanens, & extrinsecum, nihil omnino in rebus potest mutare nisi per actionem; quomodo enim imperare potest manu vt sit calida, nisi producendo calorem? Hic autem si Deus impedit actionem solis, nulla est actio: ergo solum imperium Dei non potest illam impedire.

Neque respondet probabilius Arriaga, quod hac actio impedita poterit à Deo, quia illa penderit permisiu à Deo; hoc enim supra reiectum est.

Quarta denique ratio est, quia causa secunda est de se indifferens ad individuum effectus & actionis, neque potest se ad illud determinare, sed determinari ad illud à Deo deber: Deus non determinat nisi concurrendo: ergo necessarius omnino est concursus causa prima ad omnes operationes causæ secundæ.

Obiicitur primò. Causæ secundæ principales sunt sufficientes ad totius effectus productionem; si enim causæ sunt viuocæ, sunt æquœ perfectæ; si æquinoctiales sunt perfectiores: ergo non agent auxilio superioris causa ad productionem effectus. Deinde quoties causa dual simul agunt, utraque imperfecta est, & partialis, quod Deo conuenire non potest. Denique causa prima vel agit per causam secundam, & sic non agit immediate; vel non agit per causam secundam, & ita concursus non facit, vt creatura subordinetur Deo in operando, sed tantum vt sit concausa cum Deo. Imò si verum est quod Deus concurrat ad actus cimines creatos, dicetur Deus latrare cum cane, mugire cum bove, currere, videge, &c.

Resp. negando primam maiorem; nam quamvis causa principales sive sunt perfectiores effectu producendo, non sunt tamen sufficientes vt producant sola: unde propositione hæc, *Causa perfectior sufficientis est ad productionem effectus*, distinguendebet; est sufficiens vt producat cum causa prima, concedo; est sufficiens vt sola producat, nego. Imò absoluè negari potest, quia Angelus est perfectior homine, quem non potest tamen producere. Ad secundum dico, Deum & creaturas non possit dici causas partiales partialitate effectus, quia utraque totum producit effectum; sed posse dici causas partiales partialitate causa, quia neutra totum adhibet influxum sufficientem vt producatur effectus; Deus enim si solus producet effectum, ma-

A iorem adhiberet influxum, quām cū agit cum creatura. Neque sequitur, Deum esse causam imperfectam si causa sit partialis, indigens alterius ope; hoc enim rectè distinguit S. Thomas lib. 3, contra Genes, cap. 70. Causa, quæ alterius ope indiget ex insufficientia virtutis, imperfecta est, concedo; quæ indiget alterius ope ex immensitate bonitatis, imperfecta est, nego. Ex Dei autem bonitate prouenit, quod agat cum causa secunda id quod posset facere solus. Potest tamen secundò dicī, Deum & causam secundam esse causas totales, quia sunt diuersi ordinis. Ad tertium nego causam primam agere per causam secundam, quia causa secunda non est instrumentum, sed causa principalis in suo genere. Deus ergo, & causa secunda simul agunt, ita tamen vt causa secunda subordinetur Deo, quatenus sine Deo non potest agere. Neque sequitur, Deum latrare, currere, videare, quamvis concurrat ad illos actus; quia haec denominaciones non conuenient causis, quæ agunt transeuntem, sed illi solum quæ agit inmanenter, & vitaliter.

B Obiicitur secundò. Si ex eo, quod causa secunda pendaat in conseruari à Deo, sequitur quod pendat etiam in operari, sequitur ergo quod lumen productum à sole penderit ab eo in operari, scilicet pendat in conseruari.

Resp. negando paritatem, nam effectus creati essentialiter pendent in conseruari à Deo, lumen autem non essentialiter penderit à sole in conseruari; id est non sequitur quod pendaat in operari.

C Obiicitur tertio. Si Deus cum creaturis peccantibus concurrit, sequitur, illum non minus causam esse peccati, quām creature: quid enim aliud est esse causam peccati, nisi causare actum malum. Et si Deus concurrat cum causis liberis, certè omnem illarum excindet indifferentiam; quia vel eas determinat, & sic libertatem violat; vel non determinat, & sic nihil videt quare agat nunc potius, quām ante, vel post.

Hæc sunt huius loci difficultates primariae, de quibus priusquām agam, videndum est,

§. II.

Vtrum sit possibilis creatura, qua operetur sine Dei concurso.

D Ico secundò, nullam creaturam fieri posse à Concluso Deo, quæ operetur sine immediato concurso negamus. Ita Suarez disp. 22. sect. 1. num. 16. & alij nuper citato Doctores; sed dubij tamen sunt Hurtadus & Arriaga, quibus nulla repugnantia satis persuaderet hoc esse impossibile.

E Ratio tamen est, quia eadem omnino arguenda, quæ probant necessitatem concursum diuinum pro causis nunc existentibus, probant etiam pro creaturis possibilibus; nulla enim creatura est possibilis, quæ Dei dominio perfectissimo non subiaceat, quæ non essentialiter pendaat à Deo in conseruari, cuius actionem Deus nequeat impetrare: sed creatura, quæ sine Deo ageret, non subiaceret perfectissimo Dei dominio, non penderet essentialiter à Deo in conseruari, cuius actionem impetrare Deus non posset, nisi eam destruendo: ergo nulla creatura possibilis est, quæ agat sine concurso Dei. Denique nulla creatura est possibilis, quæ non sit ens per participationem; non esset autem ens per participationem ea, quæ operaretur sine concurso Dei, neque illius actio esset ens per participationem: ergo huiusmodi creatura tam implicat, quām creatura, quæ sit ens à se.

Obiicitur

Quarta ra-
tio.

Prima obie-
ctio.

Secunda
obiectionis.

Tertia obie-
ctio.

Quæst. IV. Sect. I. de Concursu diuino. 157

prima ob-
iectio.

Obiicitur primò. Potest Deus aliquam creaturam suo loco substituere ad eum perfectam, ut iuuet operationes alterius, & suppleat vices causæ primæ; quod probatur primò, quia potest Deus eleuare muscas ad creandum Angelum, quem solus Deus creare potest: ergo potest substituere creaturam, quæ suppleat vices cauæ primæ. Deinde concursus Dei per modum obiecti in ordine ad visionem beatam non minùs est Dei proprius, quam concursus causæ primæ: sed potest produci à Deo species impressa, quæ suppleat Dei vices in ordine ad visionem beatam: ergo potest aliqua creatura supplere Dei vices, & loco eius concurrens cum cauæ seunda, saltem aliqua.

Resp. negando, posse creaturam villam substitui, quæ Dei vice concurrat cum causa secunda. Ad primam probationem negatur paritas, quia eleuatio creature ad agendum supra suas vires non destruit rationem creature, nec dependentiam eius à Deo: agere autem sine concursu Dei destruit rationem creature, & dependentiam eius à Deo. Ad alteram probationem negatur eodem modo paritas; ideo enim concursus Dei per modum obiecti suppleri potest, quia sic non destruitur ratio creature, si aliqua species creata suppleat vices essentiaæ concurrentis ad visionem per modum obiecti, sicut solet suppleri vices obiecti creati; si autem aliqua creatura suppleat vices cauæ primæ, sequitur contradicatio quam ostendi; erit enim, & non erit creature.

Obiicitur secundò. Si adeò est essentiale creature indigere concursu Dei, debet ingredi conceptionem, & definitionem creature; quod falsum est.

Resp. indigentiam illam essentialem esse creature, & de conceptu ac definitione illius; non quòd explicitè in eius definitione poni debeat, sicut neque ponitur explicitè ratio substantiaæ vel accidentis, entis finiti, &c. sed quia implicitè illa ratio imbibitur in conceptu essentialem cuiuslibet creature, sicut ratio entis creati & dependentis imbibitur in rationibus inferioribus ipsius entis.

§. III.

Vtrum Deus concurrat ad actus malos.

Deus non
est cauæ
peccati.

Certum est primò, Deus nec posse peccare, cùm sit Sanctus in omnibus operibus suis; neque vello modo posse velle peccatum, quia mundi sunt oculi eius, ne videant malum, & respicere non potest ad iniuriam; neque posse causam esse, vel authorem peccati, quia illud prohibet & punit acerbissime: Odisti omnes qui operari iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quæ tamen omnia quis credat negare potuisse homines tam impudore at blasphemantes aduersus Deum (vt loquitur Irenæus) vi eum dicere ausi sint authorem, & causam omnium peccatorum? Quod certò tamen asseruerunt Lutherus, Calvinus, post Simonem Magum, Iulianum Apostolatum, Theodorum Mopsuestenum, & alia hominum monstra, quorum insaniam & blasphemiam sati conuincit & damnat nomen ipsum Dei. Damna aures pater alme meas (inquit Prudentius in Hamartigenia) & clande meatus obtrusus capitis, nec pernua tales concepit fluxurasonos. Tum subdit: Quis ferat hac inicta Deo conuicia?

Permitit
peccatum.

Certum est secundò, esse in Deo actum positivum, quo vult permettere peccata, id est illa non impedit, propter fines optimos, quamvis nullo modo velit illa esse, vel fieri; quia vt tradit egredit.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A gide Augustinus, neque notens finit, sed volens; neque fineret bonus male fieri, nisi omnipotens etiam de male posset facere bonum bene.

Ex his autem difficultas nascitur, q̄t̄modo Deus concurrens possit ad actus malos cum creatura; neque tamen vel illo modo peccare, vel causa esse peccati; quod facit cum creatura.

Dico tertio, Deum concurrens cum omnibus Conclusio causis secundis liberis ad omnes actus malos sum bipartita. ptos materialiter; non tamen sumptus formaliter, quatenus mali sunt; id est, Deum producere quidem entitatem materialē peccati, sed non causare tamen malitiam eius formalem; atque ita nullo modo dici posse causam peccati. Materiale peccati appellatur physica entitas peccati, quæ omnino eset eadem si absque libertate fieret sine consideratione rationis.

Prima pars eisdem ferè habet Authores, quos adduxi pro necessitate concursus diuini ad actus Causat inā- creaturarum, adeò ut S. Thomas contrariam sen- cat.

tentiam pronunciet esse errori proximam, quam tamen præter Aureolum & Durandum tenuerunt non pauci apud Magistrum in 2. dīb. 37. & Bonaventuram ibidem art. 1. quæst. 1. neque omnino damnandum esse iudicat Hilardus §. 35. citans pro ea Origenem, & Hugonem Victorinum. Poterat autem addere Theodorum Abucaram opusculo 35. & 37. Sed ea tamen reiicienda omnino est tanquam contraria omnium Patrum sensu, & omnibus iis rationibus conuincitur, quibus probatur est concursus Dei generationis. Summum enim Dei dominium, & summa dependencia creature à Deo exigit, vt materie ipsum peccati à Deo sit; exigit etiam natura entis participati à Deo primo radicali ente, quod est fundamentum omnis realitatis. Denique non posset alioqui Deus actus malos impidere creaturarum, nisi eas defluendo.

Secunda pars de formalī malitia peccati ab iis Non causat solum negatur, quibus demon pro Deo est, vt formale. rectè argumentatur Basilius homilia, Quod Deus non sit auctor mali: quia Deum concurrens ad formalem malitiam peccati, est Deum esse formalem causam peccati, & malitiam vt sic à Deo esse; atque ita non minùs Deum peccare, quam creaturam; id est enim tantum peccat creatura, quia facit tum materiale, tum formale peccati: igitur certissimum est, quod formale peccati à Deo non est.

Ratio autem, cur Deus totum faciens actum Ratio du- malum, non causet tamen eius malitiam, ita vt plex. actus ille prout est à Deo non habeat formalitatem mali, quam habet prout est à creatura, duplex reddi potest.

Prima petitur ex natura formalitatum exposita Prima quæstione superiori, initio ultima sectionis; ma- litia enim formalis non est aliqua entitas, sed formalitas, id est ipsam actus prout diffinis rectæ rationis; formalitates autem non sunt aliiquid producibile in actu, vt supra dixi, sed tantum resultant ex positioneamenti proximi, & termini; atque ita non quicunque causat entitatem actus, cau- sat omnes eius formalites: v. g. si unus effectus pendeat à duabus causis, certè ille prout penderit ab una causa non penderit ab altera; atque ita quanvis tota fiat entitas actus ab una, non fit tamen ab illa formalitas, qua penderit ab altera: ergo non quicunque causat entitatem aliquam, causat omnes eius formalites, sed illa sola est causa formalitatis alicuius, à qua entitas fundamenti habet, quod connetur talem terminum, sive id à quo funda- mentum habet, quod ex eo resultet talis forma-

litatis,

158 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II:

talis, ut explicatum est eo loco. Ex quo sic conficitur argumentum.

Quando plures cause producunt actum malum, illa sola causa est malitia formalis, à qua entitas actus mali habet quod diffinis sit recta ratione: sed quando Deus concurreat ad actum malum cum creaturis, actus prout est à Deo, non habet quod sit contra rationem: ergo quando Deus causat actum malum simul cum creatura, Deus non est causa malitiae formalis, sed creatura tantum. Probatur minor. Idēc actus malus, prout est à creatura, est contra rationem, quia recta ratio dicit, quod creatura non debet elicere actum illum: sed recta ratio non dicit quod Deus non debet elicere actum illum, inquit verè dicit, quod illum debet elicere tanquam causa prima, accommodando se causis secundis liberis secundum eam exigentiam: ergo actus malus prout est à Deo, non est contra rationem.

Tota ergo prima ratio, cur Deus faciens totam entitatem peccati materialem, quam facit creatura, non attingat tamen formalem malitiam, est quia ille actus prout est à Deo, non est contra rectam rationem; ideo autem non est contra rectam rationem, quia recta ratio, quae dicit creatura ne hoc faciat, dicit Deo ut faciat concurrendo cum causa secunda libera, etiam male operante.

Et hoc confirmatur evidenter, quia quando Deus eundem actum prohibetur elicit cum creatura, quae ignorat illum esse prohibitum, eodem modo agit, ac quando creatura non ignorat prohibitionem; & tamen actus Dei tunc non est malus: ergo quando creatura cognoscit prohibitionem, & peccat, actus etiam ille non est malus, prout est à Deo.

Altera ratio etiam optima est Molinae *prima parte*, quest. 14, art. 13, disp. 6. & in *concordia* disp. 26. Ruiz de voluntate Dei, disp. 45. & aliorum quamplurium; idēc Deus non causas formalis malitiam peccati, quia præbet concursum indifferente in actu primo, idēc quia concurreat ad actum malum ex determinatione causæ secunde, non autem ex sua determinatione; causa enim secunda determinat primam ad speciem & exercitum actus, ut postea demonstrabitur. Quid si causa prima determinaret secundam ad illa duo, certe nulla ratio esset cur negaretur Deus esse causa peccati, ut probabitur scilicet. Ex quo conficitur argumentum.

Illa causa non facit formale peccati, neque causat peccatum ut sic, quæ non determinat ad actum malum, sed ab alia determinatur: sed Deus ad actum malum determinatur a causa secunda: ergo Deus non causat formalis malitiam peccati. Probagur maior. Ille non causat formalis malitiam peccati, qui non facit contra rationem: sed qui causat actum ex determinatione alterius, non facit contra rectam rationem, quia recta ratio prohibet hunc actum fieri ex determinatione propria, non autem illum fieri ex determinatione alterius per modum cause primæ: ergo ille qui facit actum malum ex determinatione alterius, non causat formale peccati.

Quæ ratio posterior parum, ut vides, differt à prima; sic enim in pauca possunt ambæ contrahi. Deus non facit formale peccati, quia actus malus ex modo quo fit à Deo, non est contra rationem; idēc autem non est contra rationem primum, quia recta ratio dicit Deo ut concurreat ad actum illum tanquam causa prima: secundum quia Deus ad illum actum determinatur a causa secunda, cum tamen ex se paratus esset ad dandum concursum ad actum bonum. Et hoc vnum volant aliae plures solutiones

A à Doctoribus excogitata; v. g. quod peccatum sit à Deo ut causa efficiente, non ut à causa deficiente; significatur enim tantum, quod actus prout est à Deo, non est contra rationem, quæ dicit Deo ut illum faciat.

Obicitur primum. Illa causa est peccati formaliter sumpti, qui causa est actus positivi formaliter inordinati: sed Deus causa est actus positivi formaliter inordinati: ergo Deus est causa peccati.

Respondet iuxta doctrinam allatam, distinguendo maiorem. Ille causa est peccati formaliter sumpti, qui causa est actus formaliter inordinati, si actum illum causet tantum secundum materialis entitatem, nego; si causet illum secundum inordinationem formalis, concedo: idest, si actus ille, prout est inordinatus, sit à tali causa, certe illa est causa ipsius formalis peccati. Deus autem (ut probauit) ita causet actum formaliter inordinatum, ut causet solam eius entitatem materialis, formalis autem inordinationem nullo modo attingat, eo quod actus malus, prout est à Deo, sit maximè ordinatus, ut satis probatum est.

Instabis primo. Quoties aliqua denominatio, vel Prima instantia. aliquod totum consistit in tribus partibus, quicunque tres illas partes producit, causat etiam totum quod produci aliter non potest, nisi causando eius omnes partes: sed odium Dei formaliter sumptum, est aliquod totum, cuius partes sunt iudicium rectæ rationis, libertas & actus physicus; quid enim aliud est formalis hæc malitia? sed hæc omnia Deus causat: ergo Deus causat formalem malitiam.

Resps. distinguendo maiorem; quicunque causat partes omnes ex quibus constat aliquod totum, causat etiam ipsum totum, sumptum materialiter, & secundum entitatem, concedo; causat ipsum totum secundum omnes formalites, nego; satis enim ostensum est, formalites non causari ab omni ea causa, quæ causat totam entitatem rei.

Instabis secundum. Illa formalitas malitia ut sic, Secunda instantia. est aliquod totum, cuius Deus omnes partes producit; est enim entitas actus, iudicium, & libertas; quæ omnia Deus producit: ergo Deus producit illam malitiam formalis.

D Resps. negando consequentiam, quia ut causet totum aliquod secundum entitatem materialis, satis est quod causetur omnes illius partes; sed non est satis causare omnes partes ut causetur totum sumptum formaliter, ut in pluribus exemplis probatum est. Deus v. g. causat totum actum vitalium, neque tamen causat formalitatem vitalitatis.

Instabis tertium. Similimodo est aliqua formalitas, Tertia instantia. & ramen quicunque producit entitatem albedinis in duplice pariete, producit similitudinem inter illos parietes: ergo qui producit entitates ex quibus coalescit formalitas, producit etiam formalitatem.

Resps. alias esse formalites, quæ oriuntur ex ipsa entitate intrinseca, & physica fundamenti, & termini, quæ recte appellantur à Scoto, *relationes intrinsecas aduenientes*; alias esse formalites, quæ non oriuntur ex ipsa entitate intrinseca & physica fundamenti ac termini; sed ex modo, quo fiunt à suis causis fundamentum, & terminus. Vocari autem commode possent relationes extrinsecas aduenientes, sunt enim ferè tantum denominationes extrinsecas fundamenti & terminis, ut vitalitas, libertas, malitia, bonitas; quicunque producit entitatem fundamenti & termini, producit etiam necessariò relationes intrinsecas aduenientes, sed nona formalites aduenientes extrinsecus

Secunda ratio.

Quæst. IV. Sect. II. de Concursu diuino. 159

A trinsecus. Formalis malitia peccati non est formalitas & relatio intrinseca ipsi actui, cùm possit actus plene immutatus de bono fieri malus, & de malo fieri bonus; sed est formalitas solum extrinseca, qua non oritur ab ipsa physica entitate actus, sed tantum à modo, quo actus fit cum libertate ac consideratione rationis, cui non se conformat operans ex propria determinatione; ideo non quisquis causat actum malum, causat formalem eius malitiam.

B Obiicitur secundū. Si Deus propterea non causat formalem malitiam actus mali, quia illa est formalitas resultans in actu ex modo quo ille fit cum libertate ac consideratione rationis, sequitur quod Deus etiam non causat formalem bonitatem actus boni: Deus v. g. non magis causabit conuersiōnem Sancti Petri, quam prodicionem Iudei; nam de virtute rationes eadem probant. Prima ratio, cur Deus non causet formalem malitiam, est quia actus prout est à Deo, non habet quod sit contra rationem: secunda, quia Deus non determinat ad actum malum; sed neque actus bonus creature, prout est à Deo, habet quod sit bonus, & moralis; neque Deus creaturam ad actum illum determinat ergo Deus non magis causat formalem bonitatem, quam formalem malitiam. Absurdum autem est dicere, quod Deus non causet formalem bonitatem actus supernaturalis; nam omne quod est supernaturalis, produci debet à Deo; formalis autem bonitas actus supernaturalis, est supernaturalis: ergo illa est à Deo.

C Resp. nullo modo verum esse, quod Deus non est magis causa conuersiōnis Sancti Petri, quam prodicionis Iudei; primò enim auxilium dat speciale præueniens Petrum ut conuertatur, distinctum à concursu generali, quo licet voluntatem non cogat, aut necessitatē; potentissimè tamen allicit ad bene operandum, visorum suasionibus agendo, deterrendo periculis, beneficis attrahendo: nihil enim libertati derrahit, sed eam tamen suauitatis illiciis oppressam & captam sic delectat, ut vincat; sic vocat, ut volentem trahat; sic de illa triumphat, ut eam non patiatur superari nisi à seipso. Deinde bonum opus intendit, ad illud horatur, & impellit etiam hominem, quantum libertatis leges patientur. Ad peccatum verò neque præuenit speciali ullo auxilio, neque ad illud horatur, neque intendit illud, sed ab eo deterrit, & quantum est ex se, vult illud non esse. Formalem ergo bonitatem actus boni Deus magis indirectè causat, quam formalem malitiam, etiamsi directè nequam causat, cùm actus, siue bonus sit, siue malus, prout est à Deo, non habeat quod sit immoralis, & liber. Quod autem additur, formalem bonitatem ut sic esse supernaturale in actu supernaturali, atque adeò illam causati debere à Deo, solvi debet ex dictis; nam omne supernaturale, quod est producibile per veram actionem, est à Deo directe: sed supernaturale, quod resultat solum ex positione aliquius supernaturalis, non est à Deo semper directe, sed satis est quod sit saltem indirecte.

D Obiicitur tertius. Si Deus determinaret voluntatem ad materiale peccati, in iis circumstantiis, in quibus illud est inseparabile à formalī malitia, determinaret etiam ad formalem malitiam præcisè, quia est inseparabilis: ergo quando Deus concurrit ad materiale peccati in iis circumstantiis, in quibus illud est inseparabile à formalī malitia, Deus concurrit ad formalem malitiam, quia est inseparabilis à materiali.

R. P. de Rhodes curs. Philosophia.

A Resp. negando consequentiam; disparitas enim est primò, quia malitia formalis est quidem inseparabilis ab actu producto in talibus circumstantiis respectu cause determinantis ad talē actum; sed non est inseparabilis respectu cause, quæ ad illum determinat ut causa prima: propterā si Deus ad actum illum malum determinaret, ille solus esset causa malitiae formalis, creatura vero non esset causa illius. Deinde malitia formalis est quidem in talibus circumstantiis inseparabilis respectu creaturæ à materiali entitate actus mali, quia recta ratio dicitur creature, ut hoc non faciat; sed non est inseparabilis respectu Dei concurrentis ut causa secunda, quamdiu ager ut causa prima. Itaque si Deus determinaret causam secundam ad materiale peccati, causaret etiam formalem malitiam; si autem concurrat solum ut causa prima, non erit ullo modo causa peccati formalis.

B Obiicitur quartū. Nullum est ens positivum, Quarta obiectio. quod produci non debeat à Deo; nam ens positivum adaequatè diuiditur in ens participatum à Deo, & ens imparicipatum; sed malitia formalis est difformitas positiva ipsius actus cum recta ratione ergo malitia formalis produci debet à Deo.

Respondeo ex dictis, omne quidem ens positivum, quod est producibile per veram & propriam actionem, produci debere à Deo, & ab eo esse necessarium participatum; ens autem positivum, quod non est producibile per veram & propriam actionem, sed resultat tantum ex modo quo à sua causa producitur fundamentum & terminus, nego illud produci debere à Deo; quando enim ens diuiditur in ens participatum à Deo, & ens imparicipatum, verum est de illo ente, quod est entitas vera, non autem de illo, quod est solum formalitas; nam illa non est ens participatum reduplicatiū ac formaliter, sed identicē tantum, & specificatiū. Sed de hoc dictum est prima secundū.

S. IV.

*Virum Deus concurrat cum causis materiali
& formali.*

D Conclusio. Trūm videlicet Deus, sicut concurrit effectiū ad omnes effectus cause efficientis, sic concurrat materialiter cum causa materiali, & formaliter cum causa formalis, id est per modum causa formalis, & finaliter cum causa finali, & exemplariter cum causa exemplari.

Dico quartū, Deum non posse inquam concurrere in genere cause materialis, aut formalis; sed supplere tamen posse in genere cause effectiū causalitatem materiae in ordine ad formam. Causalitatem autem eius in ordine ad compositum, & causalitatem formae, in nullo genere supplere posse. Ita communiter censem omnes, & ferem solita eget explicatione.

E Primò enim modus causandi materiae & formae, Deus non est unius mutuū; sed Deus non potest causare, se ipsum iniendo: ergo non causat materialiter, nec formaliter. Imò materia causat recipiendo formam, & forma causat actuando materiam, utraque componendo per modum partis; quæ omnia sunt à Deo alienissima: ergo Deus causare non potest in genere materiae & formae.

Secundò tamen certum est, quod supplere potest effectiū concursum materiae in ordine ad formam, scilicet tum substantiale, tum accidentale, quia potest conseruare formam extra subiectum, sicut conseruat accidentia in Eucharistia supplendo defectum subiecti per actionem creativam.

O 2 Tertiū

160 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

Concursus
materiæ &
formæ.

Prima ob-
iectio.

Secunda
obiectio.

Tertia ob-
iectio.

Dixi, Deum cooperari omnibus causis effectiuis creatis, & cum illis omnes effectus producere; nunc non est facile dicere, quid sit diuina illa cooperatio. Concursus videlicet ille in actu primo vocatur Dei omnipotentia parata creaturæ per decreter voluntatis de concursu exhibendo quoties ipsa exigit. Concursus autem in actu secundo, est actualis cooperatio Dei cum causa secunda. De concursu Dei in actu primo, seu de voluntate illa, qua Deus decernit applicare omnipotentiam suam ad cooperandum creaturæ, dicitur *sæc. 4.* nunc de concursu actuali duo queri possunt. Primo, vtrum sit aliud prærium actioni creaturæ, tanquam eius principium. Secundò, vtrum sit ipsum actio causæ secundæ.

S. I.

*Vtrum diuinus concursus sit actio aliqua, an
verò aliud prærium actioni, & eius
principium.*

Auxilium
gratiae.

Certum est primò, quod ad actus bonos & supernaturales necessarium omnino est ut causa creata recipiat aliud prærium actioni, quod vocatur auxilium gratiae, quo preuenitur voluntas & adiuuatur ad actus illos elicendos; differt enim à concursu, qui præterea requiri sicut ad alios omnes actus, vt per eum Dens dicatur immediate operari. Ad actus igitur bonos requiritur aliquod prin-

A cipium actionis, & diuinus concursus; ad actus alios sufficit omnino diuinus concursus.

Certum est secundò, concursum hunc Dei non ita esse aliiquid prærium actioni, ut sit intrinsecum ipsi Deo; loquitur enim de concursu ad extra: sed difficultas tantum est, vtrum sit aliud à Deo productum in causa secunda, quod antecedat eius operationem, & sit causa illius; siue voluntatem determinat, siue non, de quo postea video.

Dico primò, concursum Dei non esse aliiquid prærium actioni, tanquam eius principium; sed esse necessarium aliquam actionem. Ita docent, & in numerosis aliis citant Suarez lib. 1. de auxiliis, cap. 6. Ruiz de voluntate Dei, diff. 46. & de scientia diff. 49. & 50. contra plurimos Doctores, qui Dei concursum volunt esse qualitatem impressam causa secunda; alij appellant motionem, excitationem, complementum virtutis, applicationem.

Ratio autem est, quia vel concursus Dei totus consistit in illo principio antecedente actionem, siue in hac prima motione; vel consistit in eo principio prævio simul & actione: neutrum dici potest: ergo concursus Dei tantum est actio, non autem aliud prærium actioni. Probatur minor; primo enim, quod principium illud prærium actioni non sit totus concursus Dei, claram ostenditur, quia Deus ita concurrit cum causa secunda, ut immediatè influat per se in effectum & actionem: sed si concursus Dei adequate consistet in eo solùm principio prævio, Deus per se non immediatè influet in effectum, sed tantum produceret in causa principium productuum effectus; actio autem & effectus non immediatè prodirent à Deo: ergo illud principium prærium non est totus concursus Dei.

Deinde causa quæ solùm dat alteri virtutem ad agendum, si non aliter concurrit ad eius actionem, reuerat concurrit solùm remotè, ac per accidens; sicut ignis, qui aquam calefacit, non concurrit proximè ad calefactionem causatam ab aqua calida: sed in data suppositione Deus non concurrit ad actus causæ secundæ nisi dando illis virtutem ad agendum: ergo concurrit tantum remotè.

Denique posito concursu Dei implicat ut non ponatur actio: sed posito quouis principio prævio, potest non ponari actio, quia nullum est principium, cuius actionem Deus nequeat cohibere: ergo concursus Dei non consistit in eo solùm prævio principio.

Secundò quod Dei concursus non consistat in eo principio simul & actione, sed in actione sola, probatur, quia causa secunda in ordine ad actus naturales est completa in actu primo: ergo non necessariò accipere debet aliud à Deo, per quod compleatur in ratione principij actui. Probo consequentiam. Causa secunda non tam est incompleta in ordine ad actus naturales, quæ in ordine ad actus supernaturales, sed idem tantum est incompleta in ordine ad actus supernaturales, quia indiget principio superaddito ad illos elicendos: ergo si est completa in ordine ad actus naturales, non egit principio. Deinde completum in actu primo dicitur quod non egit illo complemento, sed habet totum quod requiritur ad operandum; si ergo causa secunda in ordine ad actus naturales egit aliquo principio sine quo non potest agere, certè tam est incompleta in actu primo in ordine ad actus naturales, quæ in ordine ad actus supernaturales.

Effugium autem, quo vtuntur aduersarij, non potest illis fauere; dicunt enim principium illud prærium non esse necessarium ut causa secunda possit operari, sed tantum ut operetur.

Sed

Quæst. IV. Sect. II. de Concurso diuino. 161

Sed contra, quia illud est necessarium ut causa secunda possit operari, sine quo non potest operari: sed sine principio illo prævio causa secunda non potest operari: ergo illud est necessarium ut causa secunda possit operari, & non tantum ut operetur.

Deinde ponamus fieri creaturam aliquam à Deo, qua habeat totum complementum in actu primo, quod videtur non posse negari; certe illa egebit adhuc toto concurso Dei, qui nec erit aliquid præsum actioni, quia sic causa non haberet totum quod actioni præsum est: ergo diuinus concursus erit tunc solum actio.

Denique vel principium illud præsum est necessarium ut causa secunda penderit à causa prima essentialiter in agendo, & hoc dici nequit, quia causa secunda pendebit à causa prima essentialiter, si non possit agere, nisi simul agat causa prima; vel ut effectus penderit essentialiter, & hoc non est etiam verum, quia effectus penderit à Deo essentialiter, si necessarij producatur à Deo: ergo principium illud præsum non est vlo modo necessarium, sed sufficit ut concursus diuinus sit actio.

Ratio ergo generalis est, quia causa prima etiam si nihil præsum imprimat, obtinere tamen potest fungi munere causæ primæ; tunc enim Deus fungitur munere causæ primæ, quando nulla est causalitas, quæ ab ipso non penderit; sed quamvis nihil imprimat præsum actioni, omnis tamen causalitas ab ipso pendebit: ergo fungetur munere causæ primæ, quamvis nihil præsum imprimat.

Confirmatur, quia tota quidditas diuinconcursus necessarij reperiuntur debet vbiunque reperiuntur generalis concursus: sed principium illud præsum non reperiuntur vbiunque reperiuntur generalis concursus; Deus enim non potest imprimere quidquam voluntati quando peccat, aliqui Deus excitat & impelleret ad id quod hic & nunc est mihi peccatum, cum tamen prohibeat & puniat peccatum. Adde quod præius ille concursus voluntatem determinaret, & totam libertatem excinderet, vt patet ex sequentibus.

Obligantur aliquot axiomata desumpta ex S. Thoma, & Philosopho. Primum est, quod *causa secunda non mouet nisi mota à causa prima*; secundum quod *causa secunda applicatur à causa prima*, quod est causas secundas accipere impressionem aliquam à prima: tertium quod *causa secunda subordinatur essentialiter causa prima*: ergo non sunt tantum concursus, sed aliquid etiam accipiunt à prima. Quartum, quod *causa secunda necessario excitatur à causa prima*. Quintum, quod *causa ideo dicitur prima, quod prior agit, quam causa secunda*: si autem prius agit, imprimat præsum aliud.

Quæ omnia, quomodo nihil probent, sed significant solum necessitatem diuini concursus simultanei, dicitur *scđ. 3*. Ea enim ferè affirri solent ut probetur causas secundas determinari à causa prima.

S. II.

Vtrum concursus Dei sit eadem actio creature.

Dico secundò, concursum Dei non esse actionem realiter distinctam ab actione creature, sed formaliter tantum, adeo ut vna sit, & indiuisibilis actio Dei & creature.

Prima pars, quod vna realiter actione procedat à Deo, & à creature, docetur à S. Thoma *prima parte*, q. 105. art. 5. *ad secundum*. Capitulo in *secundum diff. 1*, q. 2. art. 3. Deza ibidem q. 2. art. 3. Molina *prima parte*, q. 14. art. 13. *diff. 6*. Suarez *diff. 22*. Metaphys. *scđ. 3*, & *lib. 1 de auxilio*, cap. 4. & lib. 3. cap. 13. Vnsque *prima*

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A *Secunda, disput. 185. cap. 5. Ruiz disput. 45. de voluntate Dei, scđ. 10.*

Ratio est, quia debet actio creature necessarij pendere à Deo immediate: sed non potest pendere à Deo immediate, si actio Dei diversa sit ab actione creature: igitur actio Dei non differt realiter ab actione creature. Maior certa est, quia actio creature non est minùs ens per participationem à Deo, quam effectus. Probatur minor. Si effectus producitur per duas actiones, quarum una sit à Deo, & altera sit à causa secunda, vel actio quæ sit à causa secunda penderit etiam immediate per se à causa prima, vel non; si non penderit: ergo non est ens per participationem à Deo; si penderit immediatè à Deo simul & causa secunda: ergo una, & eadem actio est causa prima & secunda, sicque inutilis est actio altera procedens à sola causa prima, quia per illam aliam causa prima sufficienter influit in effectum.

Dices, actionem causa secundæ pendere immediatè à causa prima, sed per aliam actionem, quæ immediate à solo Deo est.

Sed contrà; nulla enim actio fieri potest per aliam actionem, aliquo daretur processus in infinitum; si enim actio illa, quæ à solo Deo est, non sit per aliam actionem, certe actio quæ à creature est, cum similiter etiam sit actio, poterit esse immediatè à Deo sine alia actione, praesertim cum eadem actio prodire possit à pluribus agentibus subordinatis, ut nuper probatum est; nam v. g. intellectus & species impressa, potentia & habitus non producent actiones diversas.

Secunda pars, quod actio hæc propterea est à Deo, Differunt differat formaliter à se ipsa propterea est à creature, videtur manifesta, quia hæc actio quatenus est à creature, plures habent formalitates, quas non habet quatenus est à Deo, v. g. est sape mala, est libera, est vitalis, est immanens; quæ omnia non illi conuenient quatenus est à Deo. Deinde implicat, ut actio hæc, quatenus est à Deo, sit à creature; & ut sit à creature, quatenus est à Deo: hoc autem est actionem illam distinctam esse formaliter.

Obiicitur primò. Si effectus eadem actione, quæ prima obiicitur, penderit à creature penderet à Deo, non penderet à actione. Deo essentialiter, quod absurdum est. Probatur hæc sequela: quod penderit à Deo per dependentiam non essentiali, non penderit essentialiter: sed effectus penderet à Deo per dependentiam non essentiali; penderet enim per dependentiam accidentalem, & ab eo separabilem: ergo non penderet à Deo essentialiter.

Respondo, effectum non pendere à Deo essentialiter, si penderit per eandem actionem, quæ penderit à creature; quia scilicet non id est effectus creatus penderit à Deo essentialiter, ex eo quod hæc actualis actio & dependentia, quia penderit actu, sit illi essentialis; sed ex eo, quod carere non possit actione aliqua, per quam penderit à Deo. Sicut figura est essentialis quantitatæ finitæ, quamvis nulla sit figura, quæ non possit ab ea separari. Itaque ad illam propositionem, illud non penderit essentialiter, quod non penderit per dependentiam essentiali, responderi debet distinguendo; vel enim sensus illius est, quod illud non penderit essentialiter, à quo separari potest omnis dependentia actualis; & sic concedo: vel sensus est, quod illud non penderit essentialiter, à quo potest separari hæc actualis dependentia, nego. Sed si actio Dei & creature una est, effectus penderit à Deo per dependentiam non essentiali; si sensus sit quod potest ab eo separari omnis actualis dependentia à Deo, nego; potest separari hæc, & hæc dependentia, concedo.

O 3

Obiicitur

Ratio generalis.

Axiomata contraria.

Conclusio negativa.

Non differt realiter.

162 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundū. Nihil esse potest determinatio sui ipsius: sed actio causa prima determinat ad individuum actionem causæ secundæ: ergo actio causa prima differt ab actione causa secundæ. Deinde si causa secunda subordinatur causa prima in agendo, & ab illa pendet, necesse est ut actio causa secunda pendaat ab actione causa prima: ergo est necesse ut distinguiatur.

Resp. actionem causæ secundæ determinari quidem formaliter ad individuum ab actione causa prima, sed non determinari effectuè. Id est, Deus determinat actionem causæ secundæ eo ipso, quod elicit hanc numero actionem, quam elicit etiam causa secunda de se omnino indifferens ad quodlibet individuum actionis. Ad argumentum ergo distinguo maiorem; nihil potest esse determinatio sui ipsius effectuè, concedo; formalis, nego. Deinde falsum est, quod actio causa secunda debet subordinari actioni causa prima, sicut causa secunda subordinatur causa prima; nam sufficit quod actio causa secunda subordinetur Dei omnipotentiæ, nec requiritur quod subordinetur actioni omnipotentiæ.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Si sit actio una Dei & creaturae, vel huc actio prius natura penderit à Deo, quam à causa secunda, vel prius pendet à causa secunda quam à Deo. Si prius à Deo: ergo concursus Dei determinat & necessitat voluntatem; si prius à causa secunda: ergo in illo priori natura causa secunda independenter à Deo agit.

Resp. distinguendam esse prioritatem temporis, prioritatem rationis, & prioritatem naturæ. Primo enim certum est, quod actio Dei non est prior tempore, quam actio creaturae; simul enim agunt amba causa. Secundo certum etiam est, quod nec actio Dei prius natura est à Deo, quam à creatura, nec prius à creatura, quam à Deo: quia cum sit eadem actio, non caulfatur actio creaturae ab actione Dei. Actio itaque illa simul, tum tempore, tum natura prodit à causa prima, & à causa secunda, quia cum illa sint due causa partiales partialitate causa, non partialitate effectus, nulla carum potest agere, aut actionem inchoare sine consilio alterius; sicut constat, habitum supernaturalem, & potentiam ita simul agere, ut actus neque prius pendaat ab habitu quam à potentia, neque prius à potentia quam ab habitu. Vtrum vero prius ratione actio à causa prima prodeat, quam à causa secunda, dicetur sicut.

Quarta obiectio.

Obiicitur quartū. Id quo causa secunda determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est actualis concursus Dei: sed actio creaturae est id, quo causa secunda determinat causam primam ad exhibendum actualem concursum: ergo actio creaturae non est actualis concursus Dei. Maior evidens est, quia si concursus Dei determinaret Deum ad præbendum concursum actualem, Deus prius videret suum concursum futurum, quam veller illum esse futurum. Hæc est præcipua huius materiae difficultas, ut patet ex quarta sententia, ubi plenius illa dissoluetur. Nunc breuiter

Respondeo distinguendo maiorem; id quo causa secunda determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est realiter actualis concursus Dei, negatur; non est formaliter actuallis concursus Dei, conceditur: nam actio eadem prout est causa secunda, determinat causam primam ad eandem actionem, que sub alia formalitate à Deo erit. Sed hoc, ut vides, difficultissimum est, & longiori postea cebbit explicatione.

A

SECTIO III.

Quomodo causa prima, & causa secunda coniungantur ad operandum.

Exposita existentiā, & quidditate concursus diuini, sequitur tertium caput, quod propositum, modus nimurum, quo Deus suum illum concursum exhibit: certum enim est, illum exhiberi nullo modo posse, nisi coniungantur simul ad operandum duas illæ causæ; cum enim illæ simul ad eandem actionem concurrent, oportet ut coniungantur ad operandum: non possunt autem coniungi nisi vel causa prima determinet causam secundam, vel causa secunda determinet primam.

Cum enim non causa conueniant, & per accidens ad eandem actionem, sed ex instituto, & per se, omnino necesse est, ut una determinet alteram, vel certè quod amba determinent ab altera superiori; quod ultimum dici nullo modo potest, ut patet. Sequitur ergo, necesse omnino esse, ut vel causa prima determinet secundam, vel quod secunda determinet primam. Quod ut exponam clarissimè, statuendum mihi videtur primo, quod causa secunda, praesertim libera, determinet causam primam, non autem ab ea determinetur ad operandum. Secundò, ad quid determinet, siue utrum causa secunda determinet primam ad speciem & exercitum actus. Tertiò, utrum determinatio ad individuum sit à causa prima. Quartò, quale sit Dei decretum concurrendi cum causis liberis. Quintò, quomodo, & per quid causa secunda libera determinet causam primam. In quibus expoundis si faterem copiosior, dandum grauitati & obscuritati difficultatis.

S. I.

Vtrum causa secunda determinet causam primam ad concurrendum; an vero causa prima determinet secundam ad operandum.

DE solo huc loquor generali & naturali concursu Dei ad actus naturales causæ secundæ, de axillis autem gratiæ diuinæ ad opera supernaturalia, ad qua Deus sine dubio præuenit voluntatem, illamque specialiter comitatur à principio usque ad finem: de illo (inquit) gratiæ concursu, nullam huc ponere disputationem, cum sciam quid Cathedra Petri prohibuerit, & quid philosophicum institutum postulet; cuius fines intra solam naturam descripti sunt, & extra quos egredi alienum esset ab instituto.

Dico primò. Causa secunda ita determinat causam primam ad præbendum concursum generalem ad omnes actus naturales, ut causa prima nullo modo determinet secundam ad operandum.

Hanc assertionem ut solidè demonstrem, necesse in primis est declarare, quid dicant Authores illi, qui censent causam primam concurrendo sic coniungi causa secundæ, tum necessariæ, tum liberae, ut tota determinatio ad operandum sit à causa prima. Ad quod

Observa, tria esse quibus tota continetur aduersariorum sententia, quæ assertit causam secundam impelli, moneri, determinari ad opus à causa prima. Docent enim primò, determinationem illam, & motionem dari, aut negari causis secundis ex sola Dei voluntate antecedenter ad omnem cognitionem & consensum creaturarum, adeò ut voluntas

status quo
stionis.

Assertio.

Explicitio
contraria
sententia.

Quæst. IV. Sect. III. de Concursu diuino. 163

Iunctas creatae non possit efficiere ut illa determinatio sit, vel non sit, cum prior sit omni actu illius voluntatis. Secundò docent, illam esse huiusmodi ut postquam semel est praesens, implicet omnino ut agat. Tertiò volunt, necessitatem huius determinationis oriri ex intrinseca & essentiali subordinatione causa secunda cuiuslibet ad causam primam; atque ita voluntatem, siue male agat, siue bene, semper determinatur, & impelli ad operandum. Ita censem grauissimi multi Doctores ex recentiori schola S. Thomæ, contra quos

Prima ratio ex autoritate. Prima demonstratio sit ex multiplici autoritate. Ut autem eloquia Scripturarum, decreta Conciliorum, suffragia Patrum, quæ ad hanc rem sunt innumera, & clarissima, prætermittam, quia præscriptos, vi dixi, fines naturalis Philosophia non egreditur,

Plura testimonia S. Thomæ. Primum sit, & clarissimum testimonium S. Thomæ, cuius doctrina ac omnibus principiis repugnat assertere, quod causa prima determinet causam secundam ad operaendum: quod manifestè sic demonstro. Qui ponunt determinationem actus creaturæ esse à causa prima, volunt primò concussum Dei esse aliquam entitatem realem à Deo productam in causa secunda, priusquam illa suam effundat operationem; hoc autem aperte negat S. Doctor opusculo 9. q. 38. & quæst. 22. de veritate, art. 8. & prima secunda, quæst. 49. art. 4. & quæst. 50. art. 5.

Secundò negant, quod causa secunda determinet primam, quod tamen expressè habetur lib. 3. contra Genes. c. 66. n. 5. vbi ait S. Doctor, causas secundas esse quasi particantes, & determinantes actionem primi agentis. Quæst. 1. de potentia, art. 4. ad tertium: Dicendum, inquit, quod licet causa prima maxime influat in effectum, tamen eius influentia per causam proximam specificatur & determinatur. Idem afferit q. 5. de veritate, art. 9. ad 10.

Tertiò negant, quod voluntas se ipsam determinet ad agendum: S. verd Thomas semper hoc assertueratissime affirmit quæst. 22. de veritate, art. 5. ad 5. Hoc est (inquit) proprium voluntatis, ut voluntas est, quod sit dominus suorum actuum. Et de potentia, q. 9. art. 1. ad 3. Sola substantia rationales habent dominium sui actus, itaque in ipsis est agere, & non agere. Et primo secunda, q. 9. art. 6. ad 3. Homo per rationem determinatus ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparet bonum. Et in 2. dist. 2. quæst. 1. art. 1. ad 3. post allatum discriben causam necessariæ & liberæ, sic addit: Sed tamen determinatio actionis, & finis in potestate liberæ arbitrij constituitur, unde remaneat sibi dominium sui actus. Et dist. 28. q. 1. art. 1. Non esset (inquit) homo liberæ arbitrii, nisi ad eum determinatio sui operis pertinere, ut ex proprio iudicio eligeret hoc aut illud. Et dist. 39. q. 1. art. 1. Ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura, sed quod determinare exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate. Certe quid dici possit clarius, non video. Mitto plura, & sanè innumera.

Quartò afferit sententia quam impugno, causam secundam liberam ab extrinseco sic determinari antecedenter, ut posita ea determinatione, voluntas non possit non agere; hoc autem negat S. Thomas frequentissime, v. g. q. 24. de Veritate, art. 1. ad 14. Non oportet (inquit) quod humana mente sint determinata ad aliquos effectus, sed respectu multorum efficaciam habent, ratione cuius conuenit ei libertas. Et quæst. 2. art. 6. Ex hoc dictum, aliquid esse necessarium, quod est immutabiliter determinatum ad unum. Et quæst. 2. de potentia, art. 3. Voluntas in quantum voluntas est, cum sit libera, se habet ad virum liberum; potest

A enim agere, & non agere; sic vel sic agere; velle, non velle. In secundum dist. 28. quæst. 1. art. 2. ad quartum, ait, Naturalia necessarii agere, non libera; quia homo habens virtutem pro eo est non nisi. Et quæst. 6. de malo, art. unico, ait, dispositionem non subiacentem voluntati, mouere ex necessitate, non que potest remoueri. Denique prima secunda, quæst. 10. art. 4. Quia (inquit) voluntas est actuum principium, non determinationum ad unum, sic Deus ipsum mouet, quid non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius. Cetera si perserquas infinitus sim.

Quintò contendunt aduersarij, voluntatem creatam determinari etiam ad actuū malum: contrarium clariss trudit S. Doctor, quād si radiis solitibus exscriptisset, v. g. in secundum, dist. 37. q. 1. art. 2. art. 1. ad primum. Prima secunda, quæst. 8. art. 1. Nihil potest (inquit) direcere esse causa peccati, nisi quod potest mouere voluntatem ad egendum. Si Deus voluntatem peccantem determinat, mouet eam ad agendum: ergo ex mente S. Thomæ Deus erit causa peccati. Alia prætermitto; satis hac sint, ut videas quād clavis negat S. Thomas id quod noui eius discipuli tam certè afferunt.

Secundum vero est testimoniū ex antiquioribus, & grauioribus Thomistis, quos manifeste constat negasse determinationem cause secundæ à causa prima concurrentē; sic enim omnino docent Aegid. Rom. ix. 2. dist. 1. q. 2. art. 6. & dist. 25. quæst. 1. art. 3. Paludan. in 3. dist. 18. art. 1. 2. 3. Herrenus quodlib. 1. q. 1. art. 1. Capreolus in primū dist. 1. q. 2. art. 1. & quæst. 3. art. 3. & dist. 38. q. 1. art. 1. 2. 5. Dz̄za in 2. dist. 24. quæst. unica; art. 3. & 4. & dist. 25. quæst. unica; art. 3. Contradictio prima secunda, quæst. 1. art. 2. & q. 6. art. 2. Caicetus 1. p. q. 14. art. 13. & q. 22. art. 4. & quæst. 41. art. 2. & prima secunda, quæst. 9. art. 4. Ferrariensis lib. 1. contra Genes. c. 67. 81. 82. 88. & lib. 3. c. 56. Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia, c. 15. & 16. Viguierius, Hôlœot, & plures alij.

Terrium testimonium sit suffragium commune Scholasticorum, quorum Catalogum dabunt Suarez lib. 3. de gratia, c. 35. Ruiz de voluntate Dei, q. 49. Illi autem sunt Albertus Magnus 1. pars, q. 67. membro 5. vbi docet causas secundas liberas gubernati à prouidentia secundum concessionem, cui siccè restitutus. Alexand. Alensis 1. p. q. 26. membro 4. art. 3. & siccè alibi. Bonau. in 2. dist. 22. quæst. 1. art. unico, q. 1. & 2. Scotus in 4. dist. 1. q. 1. ad 4. Guillelmus Parisiensis 1. p. tract. de viris. Valdenis lib. 1. doctrinalis, a. c. 21. ad 30. Dionylius Cisterciensis in 2. q. 2. & siccè alibi. Argentina, Carthusianus, Augustinus, Armacanus 100 lib. 16. quæstionum Armentorum.

Denique recentiorum omnium Doctorum eadem vox est; defendant enim quod voluntas libera determinat scipiam, Franciscus Victoria, Petrus Soto, Roffensis, Ruardus, Driedo, Vega, Castro, Stephanus, Cardinalis Coitarenus, Ioannes Coelestis, Ioannes Medina, Corduba, Camerarius, Catharinus. Quæ communis Doctorum confensio, quamvis sola esset, sufficeret sanè ad persuadendam veritatem sententiae quam proposui.

Quartum denique testimonium sit consensus Philosophorum, etiam Ethnicon, præsertim Platonis & Aristotelis. Et primò quidem de Platone luculentissimum suffragium est Nemesis lib. de bono, c. 38. Omnis (inquit) Platonis oratio eō pertinet, ut electiones, & alias actiones ex electione in potestate nostra esse ostendat. Idem ex Platone refert Theodoretus contra Græcos, Iustinus in Apolog. ad Antonium, Clemens Alexand. lib. 5. Strom. c. 7.

Alcinous c. 19. Platonicos addere hīc non habet, omniūd insignes in eo genere; reliquis præcellunt Philo lib. quod Deus sit immutabilis, Plotinus enneade 3. lib. 1. 2. 3., enneade 6. lib. 8. c. 1. Maximus Tyrius disserit 15. n. 49. locum clarissimum Porphyrij affecti S. Cyrilus lib. 3. contra Iulianum.

Aristotelis insignia sane sunt testimonia: tertio Ethic. c. 5. Natura (inquit) in potestate virtutes omnes, & virtus collocantur; quibus enim in rebus in nostra si-
tum est potestate agere, & non agere, & in quibus non
agere, in his etiam agere. Idem habetur lib. 1. de inter-
pretat. c. 8. & 9. Metaphys. texu 10. vbi ostendit po-
tentias rationales esse ad opposita: Quæ quidem
(inquit) cum ratione contrariorum sunt; quæ irrationa-
les, unius. Et lib. 2. Eudemiorum, 6. 7. & 1. Morali-
um, c. 10. Eius discipulos non refero, quorum una
vox est, voluntatem dominam esse suorum actuum.
Pulchra ex Alexandre referunt Eusebius lib. 6. pra-
parat. c. 7. Cyrus lib. 3. in Iulianum, ad text. 1. Im-
merit ergo Philosophum trahere aduersarij con-
natur in duas partes, quia s. p. 7. & 8. Phys. dicit,
omne quod mouetur ab alio moueri: ex quo con-
cludit, necessarium dari primum aliquem Motorem
immobilem. Immerit (inquam) quia non id dicit
Philosophus, quod existimat esse necessariam actuali-
ment motionem ab extrinseco, cum id in omnibus
animalibus sit manifestè falsum; sed nomine motus
intelligit primam productionem, & conservatio-
nem. Omne (inquit) quod mouetur, necessarium produci
debet, & conservari ab alio primo mouente; quod
cum sit immutabile, non potuit ab alio produci. Exem-
plum autem baculi quod adducit, non debuit in
omnibus esse simile. Ex quo tam multiplici testi-
monio liquet (opinor) quam sit tuta, & indubitate
sententia, quam proposui.

Definitio li-
bertatis.

Secunda ratio est, quia si causa prima determina-
nat causam secundam ad operandum, etiam eam,
quæ libera est, nulla proſus voluntati creatæ liber-
tas relinquitur, tum remota, tum proxima; id est
nullus est in voluntate visus libertatis, adeò ut vol-
untas nunquam expedita sit proximè ad agen-
dum, nec unquam agat liberè. Quod argumentum
vixit efficaciter citati nuper Doctores, & à nobis
videtur 1. parte, & prima secunda clarissimè de-
monstratum.

Prima pro-
batio.

Primo quia omnis necessitas orta ex necessitate
antecedente violat libertatem: si Deus concu-
rreto determinat causam secundam, necessitas illa
lam antecedenter: ergo violat libertatem. Maior
probatur, quia datur aliqua necessitas contraria li-
bertati; nam libertas propriè dicta illa est, quæ op-
ponitur necessitatib; necessitas consequens non
tollit libertatem, vt patet, sed eam supponit: ergo
se la est necessitas antecedens, quæ destruit libe-
ratem. Deinde, quod ponitur in voluntate indepen-
denter à voluntate, facitque ita illam agere, vt non
possit non agere, tollit indifferentiæ & dominium
voluntatis in suum actum, quæ tota libertas est:
necessitas antecedens facit voluntatem agere, & po-
nitur independenter à voluntate: ergo violat li-
bertatem. Præterea certum est apud omnes Diale-
ticos, quod quoties antecedens est necessarium,
consequens non potest esse contingens: vnde ar-
gumentor. Quoties antecedens non pendet à libe-
rato arbitrio, neque penderet etiam consequens: con-
cursus necessitatis & determinans non pendet à libe-
rato arbitrio: ergo nec ab eo penderet actus qui ex
eo sequitur. Potestque confirmari efficaciter in his
exemplis. Amentia, pueritia, amor beatificus idèo
tantum impediunt usum libertatis, quia sunt impe-
dimenta, quæ voluntas remouere non potest, neque

A simul cum illis in sensu composito non operati:
necessitas antecedens illud idem habet: ergo illa
eripit libertatem.

Iam verò minor primi argumenti, quæ erat,
quod si Deus concursu suo determinat voluntatem
creatam, imponit illi necessitatem antecedentem,
nullà eget probatione; necessitas enim antece-
dens illa est, quæ oritur ex suppositione antecedente,
id est, ex suppositione, quæ facit ut voluntas sagas,
& ponitur independenter ab omni actu voluntatis:
determinatio primæ causæ concurrentis facit ut
voluntas agat, & ponitur independenter à volun-
tate: ergo illa facit necessitatem antecedentem.

Secundò argumentor ex ipsa natura & definitio-
ne libertatis, quæ definitur, Potestas agendi & non
agendi, positis, id est, statibus omnibus, quæ ad agendum
sunt prærequisita; hoc enim est per quod potentia
libera differt à potentia non libera, quæ sicut possit
non agere quando non adsum ea quæ ad agendum ne-
cessaria sunt, positis tamen illis non potest non agere,
vt saepe alibi demonstrauit. Ex quo formatur facilis
demonstratio.

Ex definitio-
ne libertatis.
Billa potentia non est libera, quæ non habet po-
testatem agendi, & non agendi positis omnibus re-
quisitis ad operandum in sensu composito; quia, &
dixi, nulla est potentia necessaria, quæ sublatis re-
quisitis ad agendum, seu in sensu diuiso, non possit
non agere: sed si causa prima determinat causam
secundam præbendo ei concursum, causa secunda
positis omnibus ad agendum prærequisitis in sensu
composito, cum illis non potest non agere; nam
ille concursus Dei est unum ex prærequisitis ad
agendum: ergo causa secunda non est unquam
proximè libera, & indifferens ad agendum, vel non
agendum. Inde certum est quod esse liberum, est ha-
bere dominium sui actus, vt saepe dixi; si autem
Deus concursu suo determinat voluntatem, illa non
habet dominium sui actus: quod probo. Habere
dominium sui actus, est illum elicere si velit, & non
elicere si velit, vel etiam contrarium elicere: sed
si voluntas à Deo determinetur, non potest ita dis-
ponere de suis actibus, vt illos eliciat, si velit; & si
velit, non eliciat, vel etiam contrarios eliciat; quod
enim sic alligatur ad unum actum, vt non possit il-
lum non elicer, non haber potestatem disponendi
de pluribus: ergo si voluntas determinetur à Deo,
manifestum est, quod illa non est domina sui actus.

C Denique manifestum est quod voluntas, si à Deo
concursu determinetur, nec habet libertatem
proximam contrarietas, id est ad amandum prox-
imum, vel ad eum odio habendum; sic enim habet
determinationem concursus ad odio habendum, v. g.
vt concursus nullo modo sit ei paratus ad eum
amandum. Neque habet proximam libertatem con-
tradictionis, id est ad omittendum actum, vel ad
eum ponendum; tunc enim non omittit libe-
rum actum v. g. amoris, quando nullo modo potest il-
lum ponere: sed quoties voluntas omittit actum,
nullo modo potest eum ponere, quia quoties volun-
tas omittit actum amoris, non habet determinatio-
nem causa primæ ad eum ponendum; si enim
eam haberet, ponet actum: sed sine tali determi-
natione non potest ponere actum amoris: ergo
voluntas non potest ponere, quoties illum omittit.
Sed neque potest illum omittere quoties elicit, quia
sic illam determinat concursus, vt non possit illum
resuere. Nil ergo est reliquum libertatis, si deter-
minatio cause secunda à Deo est.

E Prima & solemnis aduersariorum euasio est, quod
voluntas posito concursu determinante, potest qui-
dem non operari, vel etiam contrarium operari, in
sensu

Euasio de
teniu com-
poſitu &
diuiso.

Quæst. IV. Sect. III. de Concurso diuino. 165

sensu diviso; quamvis non possit non operari in sensu composito. Sensus autem compositum & diuisum sic explicant. Voluntas (inquit) determinata non potest non operari, id est quamdiu haber determinationem; sed potest non operari in sensu diuiso, id est si auferatur concursus determinans.

Sed contra sic insto. Ut voluntas sit proximè libera, debet posse agere & non agere, stantibus omnibus prærequisitis ad agendum in sensu composito, & non tantum in sensu diuiso, alioquin, ut se p dixi, nulla est causa necessaria, que non agat libere; nam ignis sublato concurso Dei determinante, tam potest non agere, quam voluntas hominis: ergo tam est liber. Deinde argumentor. Tunc tantum sensus compositus, seu suppositio præsens non violat libertatem, quando ponitur dependenter à voluntate, qua potest illum impeditre; quando autem ponitur independenter à voluntate, qua non potest illum impeditre, toties violat libertatem, & vocatur sensus compositus, seu suppositio antecedens: sed concursus determinans positus in voluntate, facit sensum compositum independentem à voluntate: ergo tollit libertatem. Minor admittitur ab aduersariis. Probatur maior. Aliquis sensus compositus, seu suppositio præsens, violat libertatem; sed ille non potest esse alius sensus compositus, quam is, qui est independens à voluntate: ergo sensus compositus positus independenter à voluntate, violat libertatem. Probatur maior. Si suppositio illa qua aufer potestem non agendi in sensu composito, non violat libertatem, cæcus liber est ad videndum; ille qui detinetur in vinculis, liber est ad currendum; beatus liber est ad peccandum; amens & puer liberi sunt ad agendum bene aut male; quia pater illas esse suppositiones, quibus sublati, habetur potestas agendi; si enim amouetur cæcitas à cæco, videbit; si tollatur à beato visio Dei, poterit peccare; si vinclo soluantur vincula, & carcere aperiatur, poterit currere: ergo est manifestum, quod quoties suppositio independens à voluntate tollit in sensu composito potestem non agendi, violat libertatem, quamvis eam potestem relinquit in sensu diuiso. Et sanè manifestum est, quod aliqua suppositio præsens potest affere voluntati necessitatem contraria libetati: Deus v. g. potest cogere ad aliquid voluntatem; cogit v. g. damnatos ut sint in inferis; homo damnatus ad furcam, cogitur mori; sed nihil potest affere necessitatem, nisi sit in sensu composito; quod enim positum non est, non potest affere necessitatem: ergo necessitas in sensu composito tollit libertatem.

Altera euasio alter explicat sensum compositum & diuisum. Voluntas (inquit) in sensu composito non potest non agere, neque aliud agere, sed tantum in sensu diuiso, id est non potest actio contraria, vel non actio componi, & iungi cum concurso determinante; sed tamen voluntas retinet semper potentiam ad non actum, vel ad actum contrarium; sive suppositio antecedens non destruit potentiam agendi, & non agendi, quamvis impedit actionem, & non actionem: sicut duas actiones contrariae non possunt esse simul, & tamen voluntas habet simul potentiam ad actiones contrarias; similiter enim voluntas posito concurso habet similitatem potentie, sed non habet potentiam similitatis, id est ad opposita simul habenda.

Sed contra. Voluntas qua habet concursum determinantem in sensu composito, eodem modo se habet, quo voluntas beati habentis Dei visionem;

A quo potentia motrix hominis virhet; quo voluntas pueri, aut amentis: sed in illis omnibus potentia non est proximè libera: ergo neque proximè libera est voluntas determinata. Probatur maior; nam voluntas Beati v. g. quamvis propter visionem non possit carere actu amoris, habet tamen potentiam ad amandum, vel non amandum; id est, quamvis non habeat potestem similitatis, habet tamen similitatem potentie: sed voluntas determinata per concursum non habet potentiam similitatis, sed tantum similitatem potentie: ergo eodem modo se habet. Vnde iterum argumentor. Ut aliqua potentia sit proximè libera, non sufficit ut habeat similitatem potentie, sed exigitur ut habeat potentiam similitatis; non sufficit quod habeat entitatem potentie agendi & non agendi, sed debeat habere antecedenter potentiam similitatis; non quidem copulativè, ut patet, quia non potest agere simul, & non agere; implicat enim ut iungat actum cum non actu; sed disjunctivè, ita ut possit agere si velit, vel non agere si velit; alioquin in omnibus exemplis qua attuli, potentia esset proximè expedita: sed voluntas habens concursum non habet disjunctivè potentiam similitatis: ergo non est proximè libera.

Dices. Voluntas habens amorem in sensu composito, non potest habere carentiam amoris: ergo libertas non exigit potentiam similitatis.

Resp. dixisse me sepius, quod sensus compositus positus dependenter à libertate, non tollit libertatem, sed eam supponit; vnde concessio antecedente, distinguo consequentiam; ergo libertas non exigit potentiam similitatis, consequentem, concedo; antecedentem, nego.

Tertia ratio est, quia si causa secunda propter dependentiam & subordinationem essentiali ad causam primam debet determinari à causa prima, neque sine illa determinatione potest erumpere in ullum actum; certè necessarè sequitur, quod Deus est verè ac propriè causa, & author peccati cuiuslibet, non tantum secundum materiale, sed etiam secundum ipsum formale peccati. Sed hoc in Theologia plenè (ut arbitror) demonstratum træct. 1 dis. 5. non vrgebo pluribus, hanc vnam rationem omnino claram hic addens. Tunc determinatur voluntas ad malitiam formalem peccati, quando determinatur ad aliquid, quo posito invenitibilis homini est malitia formalis: sed si voluntas determinetur ad id, à quo hic & nunc inseparabilis est malitia, determinatur ad aliquid, quo posito invenitibilis illi est malitia: ergo determinatur ad malitiam formalem. Probatur maior. Malitia formalis vel est aliquid priuatuum, vel est positiva formalitas: sed voluntas non potest determinari ad illud priuatuum, aut ad formalitatem, nisi quatenus determinatur ad id à quo inseparabiliter resultat: ergo si voluntas determinatur ad materiale, ex quo resultat priuatio, vel formalitas, determinatur etiam ad formale.

Confirmatur clarissimo exemplo. Sit Iudas in statu, in quo deliberat, an prodicurus sit Christum, an non: Deus ex sua sola voluntate determinat illum ad prodictionem, potius quam ad non prodictionem; potius ad malum, quam ad bonum; non ut implet munus causæ primæ, nam & quæ illud impleret, si determinaret ad bonum. Tunc ostendo manifestè, quod Deus Iudam determinat ad malitiam. Si quando Deus Iudam determinauit ad materiale peccati, non determinaret ad formale, Iudas se ipsum ad illud determinaret: sed posito quod Iudas determinatus fuerit ad materiale, à quo inseparabilis

166 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

parabilis est malitia, & quo posito, malitia illi est inequabilis, non se determinat: quod probo. Iudas non se determinat ad id quod non est in eius electione ut sit, vel non sit: sed posito quod Iudas sit determinatus ad aliquid, quo posito non potest vitare malitiam, non est in eius electione ut sit, vel non sit malitia: ergo Iudas determinatus ad materiale peccati, non se determinat ad formale.

Alia plura possem addere, quæ sequuntur incommoda, & absurdia ex sententia, quam impugno; quæ tamen quia spētare videntur ad Theologiam, prorsus hīc omitto, quia solum hīc spētō Dei concursum naturalem: de auxiliis gratiæ planè abstineo dicere.

Dicitur
Prima obiectio ex multis testimoniis S. Thomæ.

Obiiciuntur primò aliqua testimonia S. Thomæ. Primiùm enim (vt supra monui) dicit S. Doctor, *causas secundas moueri à prima*; imò negat illas agere nisi ab ea motas. Vbi præiuia concursus videtur indicari. Secundò ait, *causas secundas ad agendum applicari, & inclinari*. Tertiò ait, *esse in Deo ideas præfinites & prædeterminantes*. Quartò ponit quæst. 3. de potentia, art. 7. duplē virtutem in potentia creatu- ræ, vnam firmam & permanentem; alteram transuen- tem; quæ ultima virtus esse non potest aliud, quām præmotio voluntatis à Deo. Denique Deum vocat causam primam: non est autem causa prima, si non determinat, sed determinatur.

Resp. In nullo ex huiusmodi testimoniis signifi- cari determinationem causæ secundæ à prima. Dicit S. D. causas secundas moueri à prima eo modo, quo dicitur grauia & levia moueri à generante, quia virtutem ab eo mouendi acceperunt; in quo etiam sensu negat illas agere nisi motas. Vbi etiam sepiissimè significat actus indeliberatos voluntatis libera, quorum principium est sine dubio causa prima, ne detur progressus in infinitum. Vnde dicit sepe Philosophus, illos esse à bona fortuna. In eodem sensu dicit S. Doctor, causas secundas inclinari ad agendum, & applicari, quatenus accipiunt ab eo virtutes naturales, per quas inclinantur & applicantur. Ponit etiam in Deo ideas præfinites, & prædeterminantes actiones omnes creaturarum, etiam liberarū, postquam vidit illas futuras sub conditione; tunc enim sine vlo libertatis dispensio prædefinit illas fo maliter absolute, non tamen sine conditione aliqua virtuali, vt exposui prima parte. Meritò etiam statuit duplē potentiam in causa creata; vnam quæ intrinseca sit, & innata; alteram quæ sit transiens, & extrinseca tantum, vbi significatur solum Dei omnipotentia parata præbere concursum simultaneum. Denique nihil mirum est, Deum causam vocari *primam*, quia eius virtus uniuersalis est, & ad omnes effectus sic necessaria, vt nulla causa sine illo cooperante possit exercere suam virtutem, sed sint inertes omnes, & emortuæ sine Deo.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. A causa indeterminata & indifferente implicat oriri effectum determinatum; determinatum enim & indeterminatum opponuntur contradictori: omnis causa libera est indifferens, nisi aliunde determinetur: ergo à causa secunda libera non potest oriri certus effectus & determinatus, nisi Deus ad illum determinet. Deinde quando aliquis effectus determinatus prodit ab aliqua causa, debet reddi ratio cur ille potius effectus prodeat, quām aliis: sed si prodeat à causa indifferente, non poterit assignari illa ratio: ergo non potest illius effectus prodire à causa indifferente, nisi Deus illum determinet.

Resp. primò quidem, eodem planè argumento probari posse, quod Deus debet ab extrinseco agen-

A te determinari, cùm sit maximè liber, & indifferens ad ageandum, aut non agendum. Vnde

Resp. secundò, quod à causa indifferente actiū potest effectus prodire determinatus, quia illa causa dicitur actiū indifferens, quæ vim habet se determinandi ad opposita; vnde mirum non est, quod ab ea prodeat effectus determinatus. A causa vero indifferente, quæ vim non habet se determinandi, certum est non posse oriri effectum determinatum, nisi ab extrinseco illa determinetur. In causa igitur libera se ipsam determinante redditur ratio cur hic actus prodeat ab ea nunc potius, quām aliis, quia illa causa cùm sit domina suorum actuum, cùm posset se non determinare ad hunc actum, libere tamen ad illum se determinauit; nec enim reddi potest alia ratio, quare voluntas velit, nisi quia vult.

B Obiicitur tertio: Necessitas ex suppositione non Tertia obiectio. contraria libertati; determinatio Dei concurrit, necessitas tantum est ex suppositione, qualem facit Dei præscientia, & prædefinitione: ergo illa determinatio non tollit libertatem.

C Resp. distinguendo maiorem; necessitas ex suppositione consequenti, id est quæ causat libere à voluntate, atque adē sequitur eius determinationem, non est contraria libertati, concedo; necessitas ex suppositione antecedente, quæ videlicet causat actum voluntatis, & eum non supponit, non est contraria libertati, nego: si enim certum est, quod aliqua necessitas tollit libertatem, certè illa debet esse aliqua suppositione; nam id quod non supponitur esse, non tollit libertatem; determinatio autem illa voluntatis antecedens est, & non causatur ab vlo actu voluntatis, ideo illa prorsus exscindit omnem vim libertatis. Scio alia multa proferri ab aduersariis, quæ sanè vmbram difficultatis non habent, vt cùm aiunt solam causam vniuersalissimam posse producere vniuersalissimum effectum, id est esse existentia; solam causam summè actualē posse producere posse ultimam actualitatem, seu existentiam. Sed hæc, & alia huiusmodi absolute negari debent, fequeretur enim ex iis, nullam causam secundam habere virtutem agendi.

§. II.

D *Vtrum causa secunda determinet causam pri- mam ad speciem, & ad exercitum actus.*

Dico primò, causas secundas, tum necessarias, tum liberas determinare obiectiū causam pri- mam ad speciem, & ad individuum actus, non abso- lute, sed supposito eius decreto aeterno de concursu causis secundis præbendo, quoties illum exigent.

E Obscuria primò, duobus modis posse vnam cau- sam determinari ab alia, primò effectiū, secundò obiectiū. Determinare causam aliquam effectiū, est producere aliquid in ipsa causa, quod illum trahat ad opus, vt artifex effectiū determinat securim ad scindendum lignum, imprimens illi mo- tum. Determinare obiectiū causam aliquam, est Determi- ostendere illi aliquid, quo viso statim liberè se ap- re obiectiū. plicet ad id, ad quod decreuit se applicare; vt cùm pauper, cui decreuerat subuenire, ostendit mihi suam indigentiam, determinat me ad faciendam il- li nunc eleemosynam, quam alioquin non facerem. Certum est non posse Deum effectiū à causa secunda determinari; nihil enim in ipso Deo pro- duci potest; sed determinare illum creatura potest ostendendo ipsi suam necessitatem, & exigentiam, cui Deus semper decreuit subuenire. Hoc est deter- minare obiectiū.

Obscura

Quæst. IV. Sect. III. de Concurso diuino. 167

Determinatio
ad ipsam.

Ad exerci-
tum.
Ad indi-
viduum.

Obserua secundum, determinationem aliam esse quoad speciem, aliam quoad exercitum, aliam quoad individuum. Determinare influxum secundum speciem, est efficere ut influxus tendat ad effectum talis speciei, non alterius, v. g. ut ignis producatur, non aqua. Determinare secundum exercitum, est efficere ut effectus nunc potius producatur, quam ante. Determinare ad individuum, est facere ut influxus tendat ad hunc numero effectum potius quam ad alium eiusdem speciei; v. g. quod producatur ignis A, potius quam ignis B. His positis,

Dixi causam primam determinari obiectiuè à causa secunda quoad speciem & exercitum, non quod causa secunda determinet absolute voluntatem Dei ad dandum huc & nunc talem concursum in specie; sic enim Deus se voluntariè determinans, cum sit liber; sed quia est obiectiuè ratio postulans in tali tempore concursum huius speciei, & non alterius, quem Deus non potest negare posita voluntate, quam ab eterno habuit subueniendi necessitatibus causarum secundorum.

Prima pars de determinatione ad speciem actus manifesta est primum pro causis necessariis, quia illæ sunt ex sua natura determinatae ad unum, neque possunt ad alios effectus excurrere: v. g. ignis ex sua natura determinatus est ad producendum ignem, non aquam; ideoque natura ignis est tota ratio cui Deus cum igne potius ignem producat, quam aquam: ergo causa naturales determinant Deum ad speciem actus; ideo propterea Deus praebet concursum ad effectum talis speciei, & non alterius, quia causa secunda petit concursum talis speciei, non alterius; eamque suam indigentiam obicit Deo. Deinde pro causis liberas hoc etiam patet, quia libertas contrarietas sita in eo est, quod voluntas se ipsum determinat ad actum talis speciei, & non alterius, v. g. ad amorem potius, quam ad odium: sed non potest determinare se ipsum ad speciem, quin etiam determinet Deum obiectiuè; si enim voluntas determinat se ipsum ad amorem, & non ad odium, ratio cui Deus concurrit ad amorem erit exigentia & determinatio causa secunde, non autem determinatio Dei: ergo causa secunda libera Deum determinat ad speciem.

Et hoc unum volvere omnes illi Doctores qui dicunt, concursum, quem Deus præbet, esse indifferente ex eo, quod non tendat nisi ad rationes generales entis; sic enim docent Molina, & Ruiz numeri citati; non enim intelligunt, quo à Deo producantur sola rationes genericæ, creatura vero producat rationes specificas, que nihil dici posset absurdius; quia cùm rationes specificæ sint entia per participationem, debent produci à Deo; & cùm identificantur cum rationibus genericis, certè produci una non potest sine altera. Volunt igitur tantum illi Doctores, concursum Dei esse indifferente, quia quamvis totus effectus secundum omnes gradus sit à Deo, Deus tamen à causa secunda determinatur ad speciem actus: ratio enim cur eff. eius sit in tali specie, est determinatio creaturæ, non autem Dei determinatio; ideoque formaliter eius concursum est indifferens, & tendit ad solas rationes entis superiores, quamvis realiter ad omnes tendat, cùm eius concursum sit ipse concursum creaturæ.

Secunda pars de determinatione ad exercitum non est minus evidens, primum pro causis necessariis, quia illæ positis omnibus requisitis ad agendum, ita determinantur sicut ex sua natura, vt non possint non agere: ergo illæ non determinantur à Deo, sed Deum determinant.

Secundum pro causis liberas probata est in sape-

A priori assertione, vbi probatum est, causam secundam non determinari à prima: ego causa secunda determinat causam primam, quia scilicet aliqui tota excinderetur libertas & indifferentia voluntatis; libertas enim contradictionis est indeterminatio ad agendum, & non agendum, & determinatio voluntatis per se ipsam, quod alibi sapientia demonstratum est. Voluntas ergo determinat seipsum ad exercitum actus, & ad illud Deum determinat. Vide ibi dicta.

Obicitur primum. Si causa secunda Deum determinat, sequitur Deum in agendo pendere à creatura, quod nemo dicere audebit. Probatur tamen, quia si verum est dicere: Idem Deus operatur, quia causa secunda operatur; verum est dicere, quod Deus pendet à creatura: sed si causa secunda Deum determinat, verum est idem Deus operari, quia causa secunda operatur: ergo verum est quod Deus in operando pendet à creatura. Deinde si causa secunda determinaret à Deo, causa secunda penderet à Deo in operando: ergo si causa prima determinaret à causa secunda, certè penderet à causa secunda.

Resp. negando sequi, quod si Deus determinaret obiectiuè, supposito suo decreto, penderet à causa secunda in operando, sine illa enim operari posset si vellet; & si nollet operari, non operaretur: si ergo ab aliquo penderet, à suo penderet decreto, non à creatura; nam licet Deus exigentiam sequatur creaturarum in operando, posset tamen ea negligenter operari quilibet aliud. Quod autem hoc nolit, non propterea dépendet à creaturis in operando, sed tantum propter immensam suam liberalitatem decrevit earum sequi exigentiam. Ad argumentum negatur prima illa maior; si verum est, Deum idem operari, quia creatura operatur, verum est quod Deus in operando pendet à causa secunda. Hoc (inquam) nego, quia Deus obiectiuè solum determinatur, & supposito decreto suo. Si causa secunda determinaret à Deo, penderet ab eo, quia determinaret effectiuè, non obiectiuè.

Obicitur secundum. Si causa secunda seipsum determinat, & causam primam, debet causa secunda dici primum principium sui actus: sequitur etiam quod causa prima subest, causa vero secunda praedita; inquit quod Deus causa est secunda, creatura vero est causa prima. Denique sequitur, Deum cùm creaturam videt labi ad malum, lapsum eius sequi, suoque influxu adiuvare, trahique ab eo in societatem flagitij, quod designat.

Resp. duo posse intelligi per primum principium sui actus: primum principium omnino indpendens ab alio: secundum id quod se ipsum determinat. Creatura non potest priori modo dici primum principium sui actus, sed tantum secundo modo. Et sane quando voluntas male facit, non potest assignari principium ullum anterius voluntate, & ipsa est primum principium sua ruina. Quod adhuc sequi, praefixa causa primam, & secundam subesse, negandum est, quia causa secunda non absolute primam determinat, sed tantum ex suppositione diuini decreti facti liberaliter, ratione cuius voluit libertatis inclinationem sequi ut posset voluntas operari liberè, & mereri, aut demereri, in quo non subest, sed adiuvat operantes ex nostra determinatione. Vnde nec sequitur, quod Deus causa sit secunda; causa enim prima non illa dicitur, quæ determinat; sed illa cuius influxus omnibus planè aliis agentibus necessarius est. Denique de societate flagitij quod additur, suprà reiectum est, cùm dixi Deum non concurrere nisi ad materiale peccati, cùm concurrit ut causa prima, & bene faciat id quod male creatura operatur.

Obicitur

Secunda pars con-
clusionis.

168 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Tunc voluntas non potest seip-
sam determinare quando non habet actualem con-
cursum Dei : sed si voluntas Deum determinat, non
habet actualem Dei concursum tunc quando seip-
sam determinat : ergo si voluntas Deum determi-
nat, non potest seipsum determinare. Maior est eu-
dens, quia sine Dei concursu creatura nec agere
potest, nec determinare seipsum. Probatur minor. Si
creature Deum determinat, prius determinat seip-
sum, quam determinet Deum : sed Deus non exhibe-
t suum concursum antequam sit determinatus :
ergo Deus non exhibet suum concursum nisi post-
quam creatura seipsum determinavit.

Respondio, determinationem creatæ voluntatis
posse concipi, vel prout actu ponitur, vel prout con-
cipitur futura sub conditione, si nimis diuinus
ei detur concursus. Non potest quidem actu poni
determinationem creaturæ antequam actu ponatur di-
uinus concursus, sed antequam Deus ponat suum
concursum, potest cognoscere illam determinatio-
nem prout futuram hic & nunc, si præbeat voluntati
suum concursum. Id quod Deus determinat,
non est actualis ipsa determinatio creaturæ, sed est
illa determinatio prævisa sub conditione si detur
concursum.

Ad argumentum itaque conceditur maior, &
minor distinguitur : sed si voluntas Deum deter-
minet, non habet actualem Dei concursum tunc
quando actualiter determinat seipsum, nego ; tunc
quando cognoscitur sub conditione quod seipsum
determinabit, concedo : tunc enim sufficit si ha-
beat concursum paratum sub conditione, non re-
quiritur ut illum actu habeat. Ad probationem di-
stinguitur maior : si voluntas Deum determinet,
prius determinat seipsum actu, quam determinet
Deum, negatu ; prius cognoscitur determinare
seipsum sub conditione, concedo.

Instabis : Illa determinatio creaturæ necessari-
d est à Deo, cum sit ens participatum : ergo Deus
determinat creaturam.

Resp. distingendo antecedens : illa deter-
minationem creaturæ est à Deo, formaliter ut determina-
tio est, nego ; prout actio est, concedo.

Multa video contra hoc adhuc posse obiici. Pri-
mò, quod impossibile videatur decretum, quod Deus
dicitur habere de præbendo concursu ; quia illud
erit contrarium libertati. Secundò, quia nihil vide-
tur assignari posse, per quod causa secunda deter-
minet Deum ad præbendum concursum ; id est, quod
nihil Deus videre potest in creatura, per quod de-
terminetur hic & nunc ad exhibendum concursum,
& non antea. Quæ duo breueri postea expediti
poterunt, quantum satis est Philosopho ; plenior
enam illa tractatio data est prima secundæ.

S. III.

*Vtrum causa prima determinet causam secun-
dam ad individuum actus.*

Conclusio
affirmans.

Dico tertio determinationem effectus quoad in-
dividuum actus peti à causa prima, non au-
tem à causa secunda, vel à circumstantiis aut mate-
ria : id est, agens creatum elicit hunc effectum nu-
mero, & non alium ; hanc actionem nume-
ro, & non aliam in eadem specie, quia Deus de-
terminat ut hic effectus numero, & hæc numero
actio producantur. Ita docent Suarez diff. 5. s. 9.
num. 7. Hurradus disp. 10. sectione 4. contra Val-
quem tom. 3. in 3. parvum, disp. 74. c. 8. Valentia 3. par-
te, diff. 11. q. 1. art. 3.

A Ratio est, quia determinatio effectus ad individuum non potest oriiri ab alia causa, quam à prima: Causa libe-
rata ergo fit à causa prima. Antecedens probatur primo pro causa libera ; illa enim non potest se determinare ad id quod non cognoscit : sed non cognoscit varias actuum individuationes, cum enim amas, non præfes amorem A, amoris B : ergo causa libera non potest se determinare ad individuum actus.

Secundò idem probatur in omnibus causis ; vel Causa na-
turale, enim hæc determinatio peteretur ab ipsa natura

causæ, vel ex intrinseca ratione effectus certum po-
stulantis ordinem, vel ex circumstantiis, vel à tem-
pore : à nullo ex his capitibus potest oriiri : ergo à sola causa prima oriiri potest. Primiò quod non pos-
sit oriiri ex ipsa natura causæ, probatur, quia ignis
est omnino indifferentis ad producendum ignem A,
vel ignem B, aut C : neque habet in se aliquid, quo
determinetur potius ad ignem A, quam ad ignem C.
Secundò non petetur ab intrinseca ratione ef-
fectus qui postuleret esse prius, quam alter ; quia si
daretur essentialis ordo effectuum inter se, non pos-
set etiam diuina virtute fieri ut ordo hic mutaretur:
hoc autem falsum est, quia in resurrectionibus mi-
raculosis effectus, qui ante erant priores, facti sunt
postiores : non est igitur ordo iste effectuum in-
trinsicus effectui. Tertiò non à materia, quia illa
indifferentis est ad omnes formas & actiones reci-
piendas, cum sit potentia uniuersalis. Quartò non
à circumstantiis, quia illæ circumstantiæ sunt aliquod
individuum : ergo causa illarum circumstantiarum
debet determinari per aliquid aliud, non à cir-
cumstantiis aliis, sic enim daretur progressus in in-
finitum.

Tertiò declaratur modus, quo causa prima deter- Modus hu-
minat causam secundam ad individuum actus ; ius deter-
minando enim ignis v. g. hic & nunc applicatur nationis.
ligno, habet virtutem completam ad calefactio-
nem ut octo ; sed nihilominus ex se indifferentis est
ad illam, vel ad illam calefactionem ut octo, neque
magis inclinat in unam, quam in aliam ; tantum
enim curat facere actionem aliquam singulararem,
hoc autem vel illud individuum facere non curat.
Videns itaque Deus causam secundam ita perple-
xam, ut supplet defectum causæ naturalis, deter-
minat ad individuum, tribuens hunc numero con-
cursum, & non alium ex innumeris quos præbere
tunc posset : & quia diuinus concursus idem om-
nino est cum concursu creaturæ, necesse est con-
cursum causæ secundæ determinari hoc modo ad
hanc singularitatem, & consequenter ad hunc ef-
fectum numero ; v. g. si possum scribere duobus cal-
lamis, tu verò criprias mihi vnum, tunc permitis
mihi scriptiōem per vnum, & impedi scriptio-
nem per alterum.

Obiicitur primò. Causa prima non potest deter- Prima ob-
minare ad individuum, quin determinet etiam ad iecitio.
speciem & exercitum, quia gradus individuum idem
est cum specifico ; qui enim determinat ad gradum
individuum, determinat ad omnia, quæ cum ipso
E identificantur ; sicut qui producit gradum individuum, necessariò producit specificum.

Resp. negando causam secundam determinari à
Deo quoad speciem & exercitum, etiamsi deter-
minatur ad individuum, quia illi gradus, quamvis
identicè sint vna res, distinguuntur tamen forma-
liter : nego autem eum qui determinat ad gradum
individuum, determinare ad omnia, quæ sunt vnum
realiter cum illo gradu individuo, sed tantum ad
ea quæ sunt vnum formaliter. Fato eum, qui pro-
ducit gradum individuum, producere necessariò
gradum specificum, quia productio terminatur ad

z cm

Quæst. IV. Seçt. III de Concursu diuino. 169

Secunda obiecit.
rem prout est in se à parte rei; determinatio terminatur ad rem prout subest intellectui præscendentis formalitatem vnam ab alia, ut dixi agens de præcisionibus obiectus.

Obicitur secundò. Si determinatio quoad speciem & exercitium peteretur à causa prima, excideret tota libertas creatæ; ergo excludit etiam libertas, si Deus determineret ad individuum. Probatur consequentia, quia posito quod Deus decreuerit dare hunc numero concursum, & non aliud, voluntas non est amplius indifferens ad producendam villam aliam actionem: ergo non habet plena libertatem; si enim plena libertas tollitur per determinationem ad speciem, certè illa tolletur multò magis per determinationem ad individuum.

Resp. libertatem causæ secunda nullo modo tolli per determinationem ad individuum, sicut tolleretur per determinationem quoad speciem vel exercitium. Ratio est, quia determinatio quoad individuum non tollit libertatem contrarietas, neque libertatem contradictionis, quæ duas sufficiunt ad integrum libertatis. Triplex videlicet excogitati potest voluntatis indifferenter. Prima est libertas contrarietas, qua possum amare, vel odiare. Secunda contradictionis, qua possum amare, vel non amare. Tertia libertas ad individuum, qua possum elicere amorem A, vel amorē B. Essentia creatæ libertatis exigit duas priores indifferentes, sed ultimam istam non exigit. Igitur determinatio quoad individuum cum non tollat libertatem contrarietas, aut contradictionis, nec enim determinat ad agendum, neque ad non agendum intra talē specie, nullo modo tollit libertatem, sicut eam tolleret determinatio quoad speciem, & quoad exercitium; determinatio enim quoad exercitium supponit duas determinationes iam factas, vnde nec facit ut voluntas, quæ non esset operatura, operetur, neque ut eliciat actum talis speciei, quem non esset elicitus; sed tantum facit ut actum eiusdem speciei cum ceteris innumeris quos posset elicere voluntas, elicit potius quām alios.

Tertia obiecit.
Obicitur tertio. Voluntas est libera non solum ad amandum & non amandum, sed etiam ad amandum intense, aut remissè; sed intēsè & remissio actus pertinent ad iaduindicationem actus: ergo voluntas libera est circa iaduindicationem actus. Minor est certa; nam amor ut quatuor, non differt specie, sed individualliter tantum ab amore ut sex.

Resp. voluntatem esse liberam, & se determinare ad amandum intēsè, vel remissè; sed nego determinationem ad intensiōnem & remissionem actus esse determinationem ad individuum, quia voluntas potest elicere plures actus intensos ut sex, & plures actus intensos ut octo. Si quā ratur ergo, quomodo determinetur ad hunc actum ut sex potius quām ad alium actum ut sex, fateor quod intensio aucti non pertinet ad speciem actus, sed est aliquid accidentale ipsi qualitatib; idēc dici potest pertinere ad specie accidentalē.

Obicitur quartò. Si causa secunda esset propter indifferens quoad individuum actus, ita ut posset quilibet producere, posset etiam producere naturaliter effectum iam corruptum sine illo miraculo, & sic mortuorum resurrectio non erit impossibilis naturaliter.

Resp. causam secundam esse quidem ex se indifferente ad omnes effectus, qui possunt produci naturaliter, cuiusmodi non est effectus iam corruptus; sed quia tamen causa propter quam reproduci non potest effectus, solum est (ut alias dixi) decretum diuinum, idēc dici potest causam secundā esse quidem ex se indifferente ad productionem effectus corrupti, si adhuc omnes dispositiones requirant ex parte subjecti, & Deus ad eum determinaret: v.g. si hodie indifferens est, quantum est ex se, ad producendum idem lumen quod heri producebat; si enim Deus illū determinaret

R.P. de Rhodes cursus Philosophi.

A ad eius productionem, tam bene illum produceret, quam alius lumen: & quando corpus embryonis formatum est, & paratum ad unionem cum anima, tam bene vinciret anima hominis mortui, quā alteri anima de novo creata. Sed absolute tamē dici non debet causa secundi indifferens ad productionē eff. Atque corrupti, quia propter diuinum decretum de non reproducendis effectibus corruptis, & sapè propter defectū dispositionū necessariarū ad productionem talis effectus, ille non potest sine miraculo iterū produci.

Resurrectio ergo mortuorum est verē supernaturalis secundū modum, non propter solum Dei decretū, sed quia supplentur in ea dispositiones necessariae ad productionem effectus; solo videlicet imperio, in instanti, sine illo agente applicato, sine materia villa disposita per prævias alterationes, corpora corrupta & dissipata relunt priorem statum, quod est supernaturale.

§. I V.

Quale sit decretum, quo proximè Deus omnipotētiam suam applicat ad prabendum concursum.

Contra datam resolutionem de determinatione causa primæ per causam secundam, granissima status controversia. (vt notabā) difficultas est, quia Deus non potest actu præbere suum concursum causæ liberae hic & nunc operanti, quin ab aeterno decreuerit concursum illum præbere; id est, quin haberit voluntatem fixam & determinatā præbendi hoc tempore talem numero concursum; Deus enim in tempore nihil facit, quod facere non decreuerit ab aeterno. Sed neque fuit illud decretum duxat aliquod generale ac confusum, quo dixerit, *Volo concurrere cum causis secundis quoties ipsa hoc exigens, sed etiam dixit distinctissimè, Volo cum tali causa, in hoc instanti concurrere ad talem actū;* & quando actu exhibet concursum dicit, *Volo hic & nunc applicare meam omnipotentiam, & præbere concursum.* Unde videtur quod illud decretum absolutū est, efficax, determinatum, & antecedens productionem effectus; sed cum decreto absoluto & antecedente videtur non posse stare voluntatis indifferētia, cum huiusmodi decretū non possit frustrari effectu: ergo cum concursus Dei non potest stare indifferētia voluntatis creatæ?

D De hoc Dei decreto fuse dilputabam prima secundæ, agens de libertate voluntaris; & plenē de illo differunt Suarez diff. 22. Metaphys. scđt. 4. & lib. 1. de concursu Dei, c. 14. Valques 1. p. diff. 87. c. 1. Lessius de gratia, c. 4. Arrubal diff. 77. Ruiz de voluntate Dei, diff. 45. Monceus diff. 13. c. 9. Fasolus q. 19. art. 4. Herice, Ariaga, & reliqui Theologii communiter. Mihī obiter indicasse hic satis erit quā alia dixi pleniū.

Dico tertio. Decretum, quo Deus proximè applicat suam omnipotentiam ad cooperandum causis secundis liberis, non esse simpliciter antecedens, sed sequitur conditionem eorū quae voluntas liberae factura est, nec esse simpliciter determinatum & absolutum, neque simpliciter conditionatum & indifferens; sed ita esse absolutum, ut æquivalenter sit conditionatum & indifferens.

E Quatuor partes habet conclusio sigillatim, sed brevissimè probandas.

Primo, quod decretum illud non sit simpliciter illud decretum, probatur, quia illud decretum, quod sequitur prævisionem conditionatam eorum quae voluntas factura est, non est simpliciter antecedens; nam licet antecedat effectum absolutū futurum, sequitur tamen illum futurum sub conditione: sed voluntas dandi concursum voluntati liberae hic & nunc, sequitur prævisionem conditionatam actus voluntatis, alioqui necessitatē voluntatem antecedenter & ex eo modo ageret voluntas: ergo illa voluntas diuina non est simpliciter antecedens.

P

Secundū,

170 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

Non est simpliciter absolutum.

Secundò, quod illud decretum non sit simpliciter absolutum & determinatum, probatur prīmò, quia si decretum, quo Deus p̄parat consensum, esset simpliciter efficax, absolutum, & determinatum ad unum, voluntas nunquam facere posset ea quae non facit, & ita nunquam peccaret aliquid omitendo. Probatur h̄ec sequela. Voluntas facere non potest id ad quod perat non habet cōcūsum: sed voluntas nunquam haberet paratum concūsum ad ea opera, quae non facit; Deus enim non pararet concūsum nisi per decretum absolutum & efficax, quod semper habet effectū: ergo voluntas nunquam facere potest ea quae omittit, si decretum hoc Dei est absolutum & determinatum. Secundò, vel illud decretum ita sequitur consensum voluntatis p̄tūsum conditionate, vt dicat ordinem ad p̄cūsionē illam, vel ita vt nullum ordinem ad eam dicat; si dicit ordinem ad illam scientiam: ergo non est simpliciter absolutum, sed includit aliquam conditionem, vt patet; si non dicit ullum ordinem ad illam scientiam, neque vlo modo ab ea pendas: ergo facit necessitatem antecedentē simpliciter, quod probabo. Illa est suppositio simpliciter antecedens, que non pendas vlo modo à consenu voluntatis, & necessariō inferit effectū: hoc decretum nullo modo penderet à consenu voluntatis, & necessariō inferret effectū, cum esset absolutum & efficax: ergo illud decretum esset suppositio antecedens. Tertiò, si decretum illud absolutum est, & efficax, Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam conditionatam praeuidet consensum voluntatis, & sic ille consensus est simpliciter necessarius. Probo hanc sequelam. Implicat vt Deus praeuideat consensum voluntatis futurum conditionatē, quin praeuideat omnes eius causas, quae necessarie sunt ad eis existentiam, quarum una est decretū efficax dandi concūsum: sed Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam vlo modo libera cognoscit, quod si habeat decretum absolutum dandi concūsum, voluntas operabitur; hoc enim est omnino necessarium: ergo Deus cognoscit consensum voluntatis per scientiam necessariam. Neque satisfacit Vasques dicens, istud esse decretum duntaxat comitans; patet enim quod sit antecedens, cum sit unum ex praequisitiis ut ponatur consensus.

Non est formaliter conditionatum.

Tertiè, quod illud decretum non sit simpliciter condit onatum, probatur; quia voluntas purē conditionata non potest ponere actū & efficaciter effectū, quādū manet conditionata: h̄ec Dei voluntas actū, & efficaciter ponit cōcūsum, est enim voluntas actū concūsum prabens voluntati consentienti: ergo illa voluntas non est purē, ac formaliter conditionata. Deinde si voluntas illa esset conditionata formaliter, Deus diceret, *Ego volo probare concūsum si voluntas consenserit*: hoc autem implicat, quia cū Dī cōcūsus & consensus voluntatis sint actio eadem, Deus diceret, *Volo concurrere, si concurrero*: ergo voluntas illa non est formaliter conditionata.

Non est indifferens.

Quartò, quod illud decretum non sit simpliciter inefficax, & indifferens ad disūcta, ita vt Deus habeat solum voluntatem concurrendi ad amorē, vel ad odium, & applicandi suā omnipotentiam ad bonum, vel ad malū opus, demonstrari potest prīmò, quia illa voluntas est efficax, quae habet suum effectū; voluntas enim inefficax dicitur illa, quae non habet effectū; efficax illa, quae habet effectū; sed voluntas exhibēs h̄ec & nunc concūsum ad amorē, habet effectū; voluntas enim actū amat, vt suppono ergo illud decretum non est inefficax. Secundò, quod etiam non sit indifferens ad duo disūcta, probatur manifestē, quia illa voluntas non est indifferens ad duo disūcta, quae habet effectū determinatū ad unam partem disunctionis, & non ad alā: sed voluntas qua Deus proximē h̄ec & nunc applicat suam omnipotentiam mihi loquenti, habet effe-

A Etū determinatū ad unam partem disunctionis, & non ad alā: ergo illa voluntas non est indifferens ad disūcta. Deinde implicat vt illa voluntas sit indifferens, & tamen efficax, alioqui ponet actū duo contradictoria; vellet enim efficaciter agere illa voluntas, qua Deus proximē applicat suam omnipotentiam, est efficax, vt ostendit ergo implicat vt illa voluntas proxima sit indifferens; si enim aequaliter terminatur ad disūcta, quae opponuntur contradictioni, certè ponit omnino aequaliter vitrumque disūctū oppositum contradictioni. Denique illa voluntas cū operatur, non est indifferens ad disūcta, que antequam operatur, determinatur à causa secunda ad unā partem disunctionis: sed Dei voluntas determinatur à causa secunda ad unā partem disunctionis: ergo voluntas illa proxima non est simpliciter indifferens. Dico, voluntas proxima; quia certum est, quod voluntas remota & generalis prabendi concūsum omnibus causis liberis, est indifferens & conditionata.

B Quintò itaque sequitur vt decretū istud sit conditionatum, vt dixi, virtualiter, & aequaliter, ita vt Deus non dicat, *Volo concurrere si voluntas consenserit*; sic enim decretum esset conditionatum formaliter: sed, *Volo concurrere ita ut non hoc velle, si voluntas creata vellet omittire actionem*; quod est decretum esse conditionatum virtualiter. Probabo autem, quia istud decretum, vt probauī, nec est simpliciter absolutū, ne obstat voluntati libera; nec est formaliter & simpliciter conditionatum, ne sit inefficax: ergo est conditionatum virtualiter, sic enim neque simpliciter antecedens est, cum supponat scientiam conditionatam, & ab illa pendas; neque collit libertatem, cum includat illam vi conditionem. Neque inefficax est, cum absolute dicat, *Volo concurrere, sed ita tamen ut cessare possit voluntas à consensu, & illam omisere*: quod est decretum esse dependens à voluntate.

C Sic ergo componi possunt dissidentes Authorum sententiæ, qui enim volunt istud decretū esse absolutum & efficax, non excludunt conditionem virtualē, cū etiam velint illud p̄dere à scientia conditionata; & qui volunt illud esse conditionatū, indifferens, & inefficax, non ponunt conditionem & indifferentiā nisi virtualē, eo quod Deus, quantum est ex separatus sit non agere, si voluntas velit omittire consensum; & tam paratus sit ad unum extremū disunctionis quam ad aliud extremū. At in hoc differt decretū Dei concurrendi cum causis necessariis, à decreto concurrendi cum causis liberis, quod illud sit absolutū simpliciter, & sine conditione vla virtuali; cū tamen istud aequaliter sit conditionatum. Neque in hoc illius est circulus, vt ostabat ex statim dicēdis.

§. V.

*Quid sit illud, quo causa secunda determinat pri-
mam ad prebendum concūsum.*

D E *H*ec est altera, vt monebam, ea que grauissima difficultas, quia probatur implicare vt causa secunda determinet Deum ad concurrendū; si enim Deum obiectivè determinat, sicut debet per aliquid illū determinare; nihil autem videtur posse assignari per quod Deum determinet; non enim entitas ipsa voluntatis Dei determinat, cū illa sit indeterminata, & indifferens; neque ipsa voluntatis determinatio, quia illa cū sit actio voluntatis, vel certè illā includat, est etiam realiter ipse cōcūsus Dei, atque ita Deus per suū cōcūsum determinabitur, vt velit prabere concūsum; quod implicat, quia cōcūsus est aliquid posterius voluntate prabendi concūsum. Multi etiam sunt in hac explicanda difficultate Theologi, quos citauī nuper: mihi satis erit obiter explicare, quae dixi alias diffusus.

*Dico quartò, Deum non posse determinari à cau-
sa*

*Conclusio
quadr-
membris.*

Quæst. IV. Sect. II. de Concurso diuino. 171

la secunda, quin videat aliquid in ipsa, per quod exciteretur, & determinetur hic & nunc ad agendum; illud autem esse non posse actionem, quam eliceret voluntas, si se sola posset agere; neque determinationem voluntatis causalē, aut formalē, præuisam conditionatē, si detur concursum; sed esse actionem ipsam conditionatē futuram, si Deus decreuerit accommodare se voluntati, dando illi concursum. Quatuor sunt partes conclusionis.

Deus videt aliquid in causa secunda, per quod determinetur & excitetur ad exhibendum concursum suum, miror posse à nonnullis negari, qui aiunt, præberi à Deo concursum duntaxat indifferentem, & parari omnipotentiam ad ea quæ voluntas voluerit, eo modo quo paratus est habitus concurrere cum potentia; quod est Deum cæco modo agere. Probatur autem hoc dici nullo modo posse: primò, quia Deus non effectu determinatur à voluntate, sed obiectu, ut dixi: sed determinari Deum obiectu, est Deum videre rationem aliquam obiectuum, per quam excitetur: ergo Deus videt in creature rationem aliquam obiectuum, per quam excitatur. Deinde non potest Dei omnipotencia hic & nunc applicari ad cooperandum, nisi per Dei voluntatem applicetur: sed voluntas non potest applicare omnipotentiam nisi aliquid videat intellectus per quod excitetur voluntas, qua ut patet, nunquam fertur in incognitum: ergo intellectus Dei videt aliquid in creature cum qua concurrit. Præterea Dei decretū dicitur esse posterius scientiæ conditionatè corum, qua voluntas factura est: ergo voluntas non operatur sine directione illius scientiæ, videturque aliquid, à quo excitetur. Denique cæcus ille modus operandi prorsus dedecet intuentem omnia prouidentiam.

Non videret quid factura sit voluntas sine concursum. Secundò, illud per quod creature Deum determinat, seu illud, quod Deus videt, & per quod excitatur ad operandum hoc & non aliud, hic & nunc, non ante, neque post, non est actio, quam causa secunda eliceret si posset operari sine concurso Dei; Deus enim (inquit quidam Doctores) videt voluntatem operabundam, id est operaturam hic & nunc, si absque Deo posset operari; quod sane placere nullo modo potest. Primò, quia illud quod est omnino impossibile, non potest terminare scientiam Dei practicam, neque dirigere voluntatem; nunquid enim chimera potest terminare scientiam practicam Dei, quia semper terminatur ad aliquid operabile? Sed id quod voluntas creata faceret hic & nunc, si per se solam posset operari, est aliquid impossibile ac chimericum: ergo illud non potest dirigere voluntatem Dei, nec terminare scientiam practicam. Deinde Deus non potest cognoscere voluntatem operaturam hic & nunc, si posset operari sine Deo, nisi cognoscat actionem in individuo, quam elicitor esset voluntas: sed non potest cognoscere operationem ullam in individuo, quam elicitor esset voluntas, si operaretur sine concurso Dei, quia nulla huiusmodi operatio est possibilis: ergo Deus non potest cognoscere quod voluntas esset operatura sine concurso Dei. Denique absurdum est dicere, voluntatem esse actu liberam dependenter à conditione aliqua impossibili. Fatorum Deum multa cognoscere impossibile: v. g. videt quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur à Filio; sed nego tantum, quod huiusmodi conditio impossibilis dirigit unquam voluntatem Dei ad operandum, & quod terminet scientiam Dei practicam.

Tertius, id quod Deum determinat, non est determinatio ipsa creata voluntatis absolutè futura, ut patet; quia actio voluntatis ut fiat, exigit diuinum

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A concursum: ergo non potest videri absolute futura talis actio, nisi iam decretus sit diuinus concensus: ergo actio illa iam absolute futura non determinat Deum ad decernendum concursum. Sed neque actio illa voluntatis determinat Deum conditionatè præuisa sub tali conditione, si detur concursum. Ratio est, quia id quod determinat Deum ad concursum, est aliquid prius concursum: sed actio creaturæ præuisa conditionatè, si detur concensus, non est prior concursum: ergo actio creaturæ futura conditionatè si detur concursum, non determinat Deum ad concursum.

Quartus itaque. Id per quod causa prima determinatur ad dandum concursum, seu id quod Deus videt, est determinatio ipsa voluntatis creaturæ futura conditionatè, si Deus decreuerit dare concursum accommodando se voluntati, quia verè illud Deus videt, & illud antecedens concursum; decretum enim concursum antecedens concursum: ergo per illud potest excitari, & determinari Deus ad dandum concursum. Deinde potest Deus determinari per actionem creatram futuram dependenter ab omnibus suis causis: sed quando Deus dicit, *Voluntas agit si ego decrevero concurrere cum illa;* Deus videt actionem voluntatis futuram dependenter ab omnibus suis causis futuris conditionatè: ergo per illam potest determinari.

Obiicitur primò, hinc sequi, quod diuinus concursum est posterior, saltem ratione, quam actio cause iecit. Prima obsecratio. Secunda, siue quod hæc actio prius ratione prodit à causa secunda quam à causa prima: consequens illud absurdum est, quia in illo priori concursum creaturæ independens esset à Deo, & consequenter non esset ens per participationem à Deo: ergo id quod Deum determinat, non est actio creaturæ. Probatur maior. Quia id quod determinat Deum ad concursum, est prius concursum: actio creaturæ determinat Deum ad concursum: ergo est prior concursum.

Resps. non esse absurdum dicere, quod actio cause secundæ in aliquo sensu dici potest prior ratione, quam concursum cause prima; prius enim ratione significare potest id quod est ratio ut aliquid sit, & non contra: hæc enim propositione vera est. Ideo Deus agit, quia creatura illum determinat: hæc autem falsa, Ideo agit creatura, quia Deus se determinat. Si autem prius ratione significet id quod potest concepi age-re independenter, certè concursum Dei non est posterior concursum causa secundæ, quia implicat concepi causam secundam agere independenter à causa prima. Neque potest ullum signum rationis fangi, in quo agant causa secunda, & non agat prima; sed tantum in eodem signo concipitur agere causa secunda, & determinare obiectum Deum ad cooperacionem. Fatorum ergo, quod actio creaturæ ut conditionatè futura, præcedit actualem exhibitionem concursum; sed nego quod actio creaturæ absolute possita, illam præcedat; hæc enim Deum non determinat, ut patet.

Obiicitur secundò. Deus hanc propositionem cogno-sit per scientiam necessariam. Si ego dedero, vel si obiectio: voluero dare voluntati meum concursum, voluntas se determinabit ad agendum; est enim hoc necessarium & infallibile: ergo Deus ut determinetur, non videt actionem voluntatis futuram sub ea conditione; semper enim videt actionem eo modo futuram.

Resps. illam quidem propositionem cognosci per scientiam necessariam, Si ego dedero concursum, voluntas agit; & per hoc Deus non determinatur. Sed istam, Si ego decrevero dare concursum accommodando me voluntati; Deus cognoscit per scientiam conditionatam, quia decretum hoc Dei, ut patet, non est absolutum, sed dependens à voluntate. Si Deus diceret, Si ego absoluere decrevero concurrere,

P 2 voluntas

Tertia pars.

voluntas ager, esset propositio necessaria; sed ista contingens est. Si ergo decreuero concurrere sequendo exigentiam voluntatis, voluntas libere operabitur; & hoc est quod videt Deus, & per quod determinatur.

Tertia ob- iectio.

Obicitur tertio. Deus non potest videre determinationem voluntatis creatæ, quin videat illam existentem dependenter ab omnibus suis causis sed una ex illis causis est decretum Dei de dando concusso: ergo Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat suum decretum: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem: ergo Deus determinatur ad decretum per ipsum decretum.

Resp. Deum non posse determinari ad decretum per ipsum decretum, sed posse determinari ad decre-
tum per aliquid quod in obliquo connotet ipsum
decretum conditionat futurum. Vnde ad argumen-
tum concedo, quod Deus non potest videre deter-
minationem creatae voluntatis, quin videat decre-
tum suum conditionate praevisum ab ea connota-
ri; nego autem ultimam consequentiam: ergo non
determinatur ad decretum per illam determinatio-
nem qua in obliquo connotat decretum futurum
conditionate; sic enim ipsum decretum non deter-
minat decretum, sed aliquid connotans in obliquo
decretum, in quo nihil est incommodi.

QVÆSTIO V.

De causa finali.

Aristoteles 2. *Physic.* cap. 8.

Causam finalem Ethica considerat agens de fine ultimo ad quem homo debet dirigere suos actus, & ex illo totam vitam ordinare. De hac autem causa quinque sunt physice considerationis. Primum existentia & quidditas causae finalis cum variis eius divisionibus: secundum principium causandi finis: tertio causalitas: quartio effectus: quintum quænam agentia agant propter finem.

SECTIO I.

Quid est divisione, & existentia causa finalis.

Quiditas definitione continetur; divisio multiplex est. Circa existentiam finis controversum d. intaxat hoc loco est, utrum finis verè participet conceptum formalem causa, & sit vera causa.

Dico primo, recte lineam definiti, *laetus* *gravis*,
seus *propter cuius amorem* *fit aliquid*. Materia vide-
licet caustat recipiendo, forma actuando, efficiens
per positum influxum, finis per bonitatem & con-
formatitatem.

Dux conditio-

Dux condicione. Colligitur autem ex data definitione, quod ad finitem dux requiruntur necessaria conditiones. Prima ut per se, seu propter propriam bonitatem sit amabilis; secunda vt eius gratia fiat aliquid ; medium videlicet propter aliud amatetur, & efficitur. Finis est id propter quod amatetur, & sit aliud ; quidquid enim amat voluntas, vel illud propter se amat, vel propter aliud, id est vel in eo sicut, vel illud ordinat ad aliud. Id in quo sicut, dicitur finis ; quod ordinatur ad aliad, dicitur medium.

Finis vlti- Dico secundd, duas esse præcipuas diuisiones fi-
mus & non nis; primd enim diuiditur in finem *vltimum*, &
vltimus. *non vltimum*. Finis vltimus est is, qui tantum propter
bonitatem suam appetitur, & non propter aliud,
seu ad quem alia omnia referuntur, ipse verd
ad nihil aliud refertur in tali serie; vt sanitas, Dei
visio, &c. Finis non vltimus est, qui propter boni-
tatem quidem suam appetitur, sed ita tamen ut ap-

A petatur etiam propter aliud: ingredeleris v.g. carcerem, ut des elemosynam, & elemosynam illam ad remissionem peccatorum ordinans; elemosyna illa finis est, quia per se amatur; & medium, quia propter aliud amatur. Rursum autem finis ultimus alter est simpliciter ultimus, ad quem omnia creata referuntur, vel explicitè, vel implicitè; ipse vero ad nihil aliud referitur: huiusmodi est Deus, a, & o: alter est ultimus secundum quid, qui propter se sic experitetur, ut propter aliud non expetatur intra certam seriem actionum; huiusmodi finis potest esse sanitas, que licet referibilis sit ad aliud, tamen intra seriem quandam actionum non ordinatur ad aliud. De fine simpliciter ultimo, ad quem ut scopum collinere debent omnes actus nostri, dicitur in principio Ethicæ.

B Secundū celebris est diuisio finis in finem *cuius*
gratia, & finem *cui*: finis cuius, est ipsa res assequen- Finis cuius,
da, ad quam media omnia diriguntur, vt sanitas est
finis cuius gratia pharmacum hauritur. Finis cui est
subiectum cui talis res desideratur ; ille qui haurit
pharmacum finis est cui sanitas amatur. Rursum fi-
nis cuius diuiditur in finem *qui*, & finem *quo*. Finis
qui, est res ipsa quae desideratur ; finis *quo*, est asse-
quatio, seu possessio rei ; v.g. Beatus est finis cu-
ius gratia homo existit, sed in ea finis *qui*, est Deus;
finis *quo*, est visio Dei. Circa diuisiōnēm hanc no-
tiſſimam in finem cuius, & finem *cui*; in finem *qui*,
& finem *quo*, tria necessariò debent obſeruari.

CPrimum est, divisionem hanc non esse divisionem finium, sed in duas rationes eiusdem finis, qui simpliciter dicitur cuius gratia; quia videlicet nunquam unus ex illis finibus suam exercet causalitatem sine altero, id est nisi relatus & coniunctus cum altero. V.g. cum sit aliquid proprius sanitatis, non sit illud propter sanitatem in abstracto, sed propter eam ut coniungendam cum subiecto sanando. Illud ergo quod adaequatè mouet agrotum, est sanitas futura in se ipso, id est sanum. Finis ergo cui, & finis cuius duæ sunt rationes inadæquatae: unum adæquantes finem totalem; finem eius, ut formam acquirendam; finem eius, ut subiectum informandum. Idemque dicendum rufus est de fine qui, & fine quo, ex quibus tantum ex partibus integratur unus finis eius.

B tanquam ex partibus integratur virus finis cuius.
Secundum est, quod vterque ille finis verè parti-
cipat rationem finis, quia vterque propter se ama-
tur, non propter aliud; finis enim cuius gratiâ, ta-
men amerit alteri tanquam bonum ipsi conueniens,
verè tamen habet rationem finis, quia propter
bonitatem suam appetitur, & ad ipsum alia ordinantur
omnia, vt constat in sanitate quæ amatur
vt conueniens agroto, & propter illam sunt omnia
pharmacæ. Neque obstat, quod finis cuius ordinatur
ad finem cui; unde videtur amari propter
aliud, & ad aliud ordinari, dupliciter enim potest
aliquid ad aliud ordinari. Primo vt medium ad finē
assequendum, & quidquid eo modo ad aliud ordina-
tur, finis rationem non habet. Secundò ordinatur ad
subiectum tanquam ultima ratio assequenda, & hoc
non tollit rationem finis. Itaque finis cuius, non
appetitur propter aliud primo, sed secundo modo;
quia non appetitur tanquam aliquid utile ad bonum
aliquod ulterius assequendum, sed tanquam bo-
num assequendum: sanitas enim v. g. licet non
appetatur propter se ipsam extra subiectum, sed
propter se ipsam in subiecto, tamen particula il-
la, propter, non denotat ulteriori aliam for-
mam assequendam, sed solùm denotat subiectum;
ideoque dici non potest medium, sed verius finis.
Nam v. g. per actum speci Deum amamus ut nobis
bonum & ultimum finem nostrum, & illum ad nos
ordinamus

Vtri portius
conueniat
ratio finis.

ordinamus tanquam ad subiectum , cui est conueniens , non tanquam medium ad finem .

Tertium est , utrum ratio finis magis conueniat fini cui , quam fini cuius ; an contra , idest , utrum magis auctor finis cuius , quam finis cui . Puto autem distinctione opus esse ; nam vel finis cuius est ipsa ratio formalis amandi finem cui , vel bonitas finis cui est formalis ratio amandi finem cuius . Si primum , finis cuius magis amatur quam finis cui , nec ad illum ordinatur , v . g . cum Deum amamus per amorem concupiscentiae , quatenus nobis bonus est , non nos magis amamus quam Deum , neque Deum ad nos referimus , quod esset inordinatissimum , sed nos ipsos potius referimus ad Deum , tanquam ad bonum nostrum , cui volumus coniungi ; in eo enim actu Dei bonitas est obiectum formale , quod primò respicitur , & cuius gratia desiderantur reliqua omnia . Quando vero ratio formalis amandi finem cui est bonitas illi propria , non autem bonitas finis cuius , tunc certum est finem cuius minus amari quam finem cui , cum ad illum ordinatur , vt cum expeto mihi sanitatem , magis me amo quam sanitatem , quam non nisi propter me amo .

Dico tertio , finem esse veram & realem causam physicam . Ita communiter cum Philosopho 2. Phys. c . 2. & 3. ut indubitate afferunt Philosophi omnes & Theologi , quorum sensum deserit Hurtadus disq . 13. de anima , sect . 5. contra quem censuerunt Socrates & Plato , qui solam causam finalem assertabant esse , ac vocari debere causam .

Ratio est , quia id à quo realiter , & per se pendet effectus , est causa realis & per se illius effectus : sed effectus physicus realiter & per se pendet à fine ; nam ab eo realiter & per se pendet effectus , propter quod , seu cuius gratia producitur , & quod verè mouet agens ad agendum : sed finis est id propter quod producitur effectus , & verè mouet agens ad agendum : ergo ab eo pendet effectus ; cum enim volo recuperare sanitatem , illa me realiter mouet ad sumendum pharmacum .

Deinde causa efficiens , quæ temerè non agit , per se exigit agere aliquius gratia : ergo effectus exigit fieri aliquius gratia . Denique particula , propter , non minus designat veram causalitatem , quam particula ex , vel à : finis autem est id propter quod : ergo non minus est causa , quam materia , vel efficiens .

Obicitur primò . Omnis causa est principium : sed finis non est principium , nam duo hæc opponuntur : ergo finis non est causa .

Resp . duplarem in humanis actionibus distinguere ordinem : primus dicitur ordo intentionis , secundus ordo exequutionis . Ordo intentionis est ille , in quo finem cognitionem desideramus & amamus , & media ad illum obtinendum querimus , vbi quinque includuntur actus , cognitio finis , amor finis , intentio efficax , consultatio seu inquisitio mediorum , & electio aliorum mediorum præ aliis . Ordo executionis est in quo , mediis intentis & electis virtutibz ad consequendum finem , seu is quo per media electa finem ipsum acquirimus . Certum est finis , qui est ultimus in exequutione , semper esse primum in intentione ; quia semper ante omnia intenditur finis , tum ex eius amore media eliguntur ; at vero in ordine exequutionis acquiritur finis per media , quæ causa sunt efficientes finis ; unde patet finem in ordine intentionis esse principium , non autem in ordine executionis .

Obicitur secundò . Quod non existit , non causat realiter : finis non existit quando mouet ad sui consequentem : ergo finis non causat realiter .

Resp . verum quidem esse , quod nihil efficienter causare potest , si non existat ; falsum autem , quod R . P . de Rhodes cursus Philosophi .

A causare non possit finaliter . Ratio est , quia modus causandi efficientis est per actionem actu egredientem ab agente , tanquam à principio actuali ; actio autem actualis non egreditur nisi à principio actuali . At vero modus causandi cause finalis non est per actionem actu & proximè egressam ab ipso fine , sed tantum procedentem à fine vt mouente agens à quo proximè actio egreditur ; finis enim causat tantum mouendo agens ; mouet autem quoniam non existat realiter , sed tantum per apprehensionem .

Obicitur tertio . Illa non est causa realis , quia causalitatem non habet nisi metaphoricam : finis iectio .

B vt (postea dicetur) causalitatem non habet nisi metaphoricam , quia motio metaphorica causalitas est finis : ergo finis non est causa realis . Deinde si finis est causa , idem est causa sui ipsius , quia finis est effectus ipse productus . Denique creaturæ Deum possunt mouere metaphoricè , non possunt autem exercere causalitatem aliquam in Deum : ergo mouere metaphoricè non est causare .

Resp . causalitatem finis esse verè realem , non autem tantum metaphoricam ; non enim dicitur causalitas hec idè tantum esse motio metaphorica , quod non sit vera , & realis motio , sed quia sit solum alliciendo ad sui amorem , non autem per influxum physicum . Deinde non est necesse , vt inter causam finalem & omnes eius effectus intercedat distinctio , vt dicetur in sequentibus , vbi & ostenderetur quomodo Deus agat propter finem ; nupc satis est dicere , quod actus internus Dei non causatur à fine , sed solum actus eius externus .

S E C T I O N . II.

Principium causandi finis .

C Osto ergo , quod finis mouendo ad amorem sui , sit vera , & realis causa , merito queritur quid illud sit per quod in actu primo constituitur potens ad causandum finaliter . Quia vero non causat finis nisi alliciendo voluntatem ad sui desiderium , non potest causare nisi per sui appetibilitatem , sive la bonitas esse potest principium causandi finis , cum illa sola sit , quæ allicit appetitum ad amorem sui , bonum enim , & appetibile sunt synonyma : sed quia tamen voluntas non potest inquam moueri à bono incognito , propterea duplex potest esse hoc loco controversia : primò , quale sit bonum quod causat finaliter : secundò , utrum illud bonum moueat voluntatem quatenus est cognitum , an vero quatenus est reale .

S . I.

Quale bonum causat finaliter .

E tertum est primò , actus voluntatis alias esse prosequutiros , alias auersatiros . Prosequutiros sunt illi , quibus voluntas fertur in bonum , vt amor , desiderium , spes . Auersatiros , quibus auersatur malum , vt odium , fuga , timor . Cum queritur , quid illud sit , quod causat finaliter , seu propter cuius amorem sit aliquid , queritur propriè quid illud sit , quod mouet voluntatem ad actus prosequutiros , non autem quid illud sit , quod mouet ad actus auersatiros , quod est diligenter notandum .

Certum est secundò , impossibile proslus esse , vt voluntas actibus prosequutiros feratur in malum , vt malum est , neque in indifferens vt indifferens est , sed necessariò ferri semper in bonum , vel certè in aliquid sub ratione boni ; actibus autem auersatiros ferri semper in malum vt malum . Ratio est , quam habet Philosophus 1. Ethic . cap . 1 . vbi

notissimum ponit illud principium, *bонum* esse id, quod omnia appetunt, probatque, quia omnis ars, doctrina, electio, & actio tendit in bonum; ideo, omnes actus intellectus, tum speculatiui, tum practici, & omnes actus appetitus imperantur, & exequentis tendunt in bonum si sunt prosequutiui, in malum autem si sunt auersatiui, ut recte expost Eustatius, quibus consentit etiam Magnus Dionysius c. 4. de diuinis nominibus, vbi ait, quod nemo intendens in malum operatur. Ex quibus ratio duci potest, quia quidquid mouet voluntatem ad actus prosequutiuos, causat in voluntate amorem sui propter convenientiam, quam habet cum illa: sed solum bonum habet convenientiam cum voluntate: ergo solum bonum mouere potest voluntatem ad actus prosequutiuos. Deinde nulla potentia egredi potest fines obiecti sui adaequati: bonum autem est obiectum adaequatum voluntatis. His positis,

Dico primò, solum bonitatem realem, honestam, vel delectabilem causare posse finaliter mouendo ad amorem sui; bonitatem vtilem ut sic, nunquam habere posse rationem finis.

Ratio evidens est, quia bonum, sive appetibile, vulgo triplex esse dicitur, honestum, delectabile, vtile. Honestum dicitur, quod est conforme rectae rationi, seu naturae rationali: delectabile, quod delectationem afferit: vtile, quod confert ad aliud aliquod bonum assequendum. Qua tria bona nonnunquam coniuncta sunt, ut scientia honesta sine dubio est, cum naturam rationalem deceat; est delectabilis, cum incredibili voluptate animum perfundat; est utilis ad honores, & virtutem etiam obtinendam. Saepem tamen ea bona diuisa sunt, ut gula ita est delectabilis, ut neque utilis sit, nec honesta. Itaque illud solum causare potest finaliter, quod solum potest appeti propter se; solum honestum ac delectabile propter se appeti possunt; vtile autem ut sic non est appetibile, nisi propter aliud: ergo solum honestum & delectabile possum causare finaliter.

Dico secundò, posse quidem rem apparet bona causa finaliter, quamvis sit impossibile ut bonitas solum apparet eo modo causet.

Ratio est, quia bonitas realis est honestas, delectabilitas, utilitas: bonitas apparet est ea qua apparet est bona, & non est: aliud autem est bonitas, aliud res bona. Res bona est id, cui attribuitur bonitas; at verò bonitas est id quod attribuitur rei bona. Res verè bona est illa, quae verè habet honestatem, que illi attribuitur; ut eleemosynæ bonitas attribuitur, quam verè habet. Res apparet bona illa est, cui applicatur & attribuitur bonitas, quam non habet, ut si farto moueat tanquam honesto, honestas quidem verè bonitas est, sed non inesse farto, cui attribuitur; ideo furtum est res bona solidum apparet.

Dixi ergo bonitatem tantum apparentem non posse unquam mouere voluntatem, quia voluntas nunquam mouetur nisi ab honestate, delectabilitate, aut utilitate, que sunt veræ bonitates, alioquin egredieretur extra fines obiecti adaequati; sed nihilominus tamen licet sola bonitas realis moueat voluntatem, quia nonnquam decipi potest in ratione formalis sui obiecti, res tamen, quæ non est bona nisi apparet. Sepe illam mouet; constat enim, quod sepiissime voluntas res amat, quibus falsa bonitas tribuitur; quia nimis id quod mouet voluntatem, est id quod intellectus applicat voluntati; sed intellectus sepe applicat bonitatem rei non bona: ergo voluntas potest moueri per rem non bonam.

Obiicitur primò. Peccatum ex malitia illud est, quod homo committit, cognoscens esse malum; ergo in tali peccato voluntas tendit in malum sub ratione mali. Potest v.g. velle aliquis mortem iniicio suo, licet neque ipsi, neque illi alij proueniat ullum bonum: ergo videtur tunc operari propter solum malum. Confirmatur, quia in non ente non est illa bonitas; & tamen illud appetitur saepe à voluntate: ergo voluntas non semper appetit bonum.

Respondeo peccatum ex malitia esse quidem illud, quod aliquis committit nulla malitia vel passione impeditus, cognoscens illud esse malum; sed nego propter eum qui sic peccat, ferri in malum ut malum; quia semper in eo peccato aliquam apprehendit rationem boni, qua inescatus amplectitur illud malum; cum enim mortem inimici appetit, in ea morte aliquam apprehendit rationem boni propter appetitum vindictæ, quæ appareat illi bona. Ad confirmationem resp. posse à voluntate appeti non ens, in quo singatur ab intellectu esse aliqua ratio boni; nam etiam priuatio mali bonum quoddam est, non posituum, sed priuatum.

Obiicitur secundò, multos scepè dari fines indiferentes, ut cum aliquis ambulat nihil cogitans de sanitate. Deinde fieri potest ut aliquis de sola cogitat malitia homicidij v.g. tunc est liber ad operandum, neque tamen operabitur propter bonum: ergo voluntas non semper fertur in bonum.

Resp. nullum prorsus esse posse finem ita indiferentem, ut nulla in eo apprecedatur ratio boni; actus autem secundum speciem indifferens non ille appellatur, cuius obiectum non est bonum, vel malum vlo modo, sed quod moraliter non est bonum, aut malum. Voluntas si nullam in homicidio apprehendat rationem boni, nullo modo libera est ad illud patrandum, quia libera non est ad agendum extra suum obiectum, quod non est nisi bonum quoad actus prosequutiuos, & malum quoad avertiutios.

Obiicitur tertiod. Delectatio non est amabilis propter se, quia si rectum feratur iudicium de bono delectabili, nunquam illud iudicabitur propter se amabile, nisi referatur ad honestum finem, ideo peccant v.g. qui solam in cibo sicutantur voluntatem, ad nullum eam referentes finem ulteriore.

Resp. negando quod delectabile non sit amabile propter se: duplex enim debet distingui iudicium rectum; aliud est physicæ rectum, aliud moraliter. Physicæ rectum illud est, quo iudicamus aliquid esse in re, quod reuerat est in re: moraliter rectum, quo iudicamus cum recta ratione, ita ut non peccet, qui operatur ex tali iudicio. Iudicium quo delectabile iudicatur esse per se amabile physicæ rectum est, quia reuerat potest sine ordine ad aliud bonum, licet iudicium illud non sit moraliter rectum, nisi delectatio illa referatur ad honestatem.

S. II.

Virum bonitas finaliter causet quatenus cognita.

Sola ergo bonitas est principium finaliter causans; sed quia nunquam moneri ab ea potest voluntas, nisi cognoscat eam intellectus, & proponeat voluntati, quæ circa potentiam est; ideo queri solet, utrum id quod mouet, & allicit voluntatem, sit cognitione bonitatis; an verò bonitas ipsa, quæ cognoscitur.

Dico secundò, principium causans finaliter, esse solum realem bonitatem; cognitionem verò esse tantum.

Bonitas honesta & delectabilis causat finaliter.

Res apparet bona causat finaliter.

Prima obiecção.

Obiecção.

Tertia obiecção.

Conclusio.

tantam conditionem sive qua bonitas non causatur. Ita docent omnes communis cum Suarez diff. 2, scđt. 8. Vasque 1, 2, diff. 2, cap. 2. Contra Capitulum, Gregorium, Medinam.

Ratio vero facilis est, quia illud est principium causandi finis, quod allicit voluntatem, & ab ea desideratur; sed cognitio sanitatis v. g. non est id quod agroti voluntas appetit, sed sanitas, cuius gratia vocat Medicum, & haurit pharmacum. Mercator non allicit per cognitionem pecuniam, neque illam appetit, sed ipsam pecuniam: ergo cognitio boni non est id quod causat finaliter. Deinde illud causat finaliter, propter quod subsequendum suscipiuntur media: sed media non suscipiuntur ad acquirendam cognitionem finis; pharmatum enim v. g. non est medium aptum ad cognitionem sanitatis, sed ad sanitatem: ergo cognitio finis non causat finaliter, sed bonitas ipsa, quæ obiectum est cognitionis, sive illa bonitas sit reuerata in tali subiecto, sive fingatur esse. Præterea si bonitas finis causaret prout cognita, certe quiesceret voluntas obtenta cognitione, & sic nemo frustraretur unquam optato fine; quod absurdum est. Denique voluntas ferri non potest in finem incognitum: sed cognitio boni plerunque non cognoscitur: ergo cognitio boni non est finis, sed conditio applicans tale bonum voluntati.

Obiicitur primò. Illud est ratio motiva, & non tantum conditio, quod allicit ad amorem finis: sed cognitio, etiam non allicit ad amorem sui, allicit tamen ad amorem finis: ergo cognitio est ratio motiva, non conditio.

Resp. sensum huius propositionis, *Cognitio allicit ad amorem finis*, esse necessariò istum: Cognitio proponit voluntati bonitatem finis, quæ posita illà propositione mouetur per ipsam bonitatem finis; neque hinc sequitur quod cognitio moueat, sed tantum quod sit conditio, quæ positâ, bonitas mouet.

Instabis. Præmissæ syllogismi non se habent ut pura conditio respectu conclusionis, sed ut motiva: ergo similiter cognitio boni est ratio motiva respectu amoris.

Respondeo negando consequentiam; disparitas enim est inter præmissas, & cognitionem finis, quia præmissæ ipsæ cognoscuntur, cognitio autem finis non semper cognoscitur; quamquam id quod causat conclusionem non sunt præmissæ formales, sed præmissæ obiectivæ.

Obiicitur secundò. Quoties finis appetitur impossibilis, bonitas realis nulla est, sed sola bonitas apprehensionis: ergo sola bonitas apprehensionis tunc causat finaliter. Imò bonum apparente, non est bonum reale, sed apprehensum duntaxat. Dixi autem bonum apparente causare sàpe finaliter: ergo non solum est bonum reale quod causat finaliter.

Resp. distingui debere duo, quando finis appetitur impossibilis: primum est bonitas, quæ cognoscitur; alterum est cognitio illius bonitatis in subiecto, in quo non est. Itaque quoties eo modo appetitur aliiquid impossibile, id quod allicit voluntatem, est bonitas cognita, non cognitio bonitatis. Concedo itaque nullam tunc esse bonitatem nisi apprehensam; seu nego illam causare ut apprehensam, ita ut apprehensio sit ratio motiva. Bonum etiam apparente, seu existimatim duntaxat, causat finaliter, sed non causat ut apparente, & existimatim.

Instabis. Illud bonum est tantum apparente & apprehensum, nullo autem modo est reale: er-

go non causat ut reale, sed ut apprehensum.

Resp. distinguendo antecedens; vel enim per bonum intelligetur bonitas, & sic nego illam vlo modo esse realem, sed esse tantum apparentem; vel intelligitur res bona, & sic concedo antecedens; sed id quod causat bonitas, est non res bona. Deinde distinguo consequentiam: ergo causat ut purè apprehensum, nego; ut apprehensum reale, concedo.

Obiicitur tertiod. Illud est ratio motiva voluntatis in ratione finis, per quod habitus & actus voluntatis specificantur & distinguuntur: sed habitus & actus voluntatis distinguuntur & specificantur per cognitiones speciei diuersas; nam amor naturalis, & supernaturalis specie differunt; appetitus etiam rationalis & sensitivus non differunt nisi per cognitiones diuersas.

Resp. habitus & actus voluntatis specie inter se differunt per diuersa obiecta formalia, cognitiones autem esse conditiones applicantes voluntati obiecta illa formalia diuersa; atque adeò illas esse vestigi signa, quibus cognoscatur specifica diuersitas obiectorum formalium. Cognitio itaque non est id quod specificat, aut distinguat actus voluntatis, sed est id quo innoteat nobis specificatio hæc, & distinctio: nec est ratio formalis, sed signum quo illa cognoscitur. Amor v. g. naturalis dicitur ille, qui fertur in bonum cognitum naturaliter; non quid cognitio sit ratio specificativa talis amoris; bonum enim ea cognitione cognitum est ratio motiva, cognitio vero est id quo innoteat tale motuum.

S E C T I O III.

Causalitas propria finis.

VT intelligatur quid illud sit, quo posita finis actu causat, quo sublato non causat, attendenda est definitio ipsa finis, id nimurum propter cuius amorem sit aliiquid; nam illud, quo bonitas finis proxime inclinabit appetitum ut propter ipsam faciat aliiquid, erit causalitas finis, de qua queritur.

Dico primò causalitatem finis in genere respectu cuiuscunq; agentis propter finem, & respectu cuiuscunq; effectus finis, esse actionem ipsam effectuatis, quatenus fit propter finem.

Ratio est, quia illa est generalis causalitas finis, quia mediante finis causat suos omnes effectus, & ipsa non causatur vlo alio mediante, sed immediate per seipsum pendet à fine: atqui nihil aliud assignari potest quod sit huiusmodi, quan̄ actio efficientis, quatenus fit propter finem; ergo illa est generalis causalitas finis. Probatur minor. Effectus finis, ut postea constabit, vel versantur circa finem, ut complacentia, intentio efficax, &c. vel versantur circa media, ut elecio mediorum, applicatio exequitæ potentis, &c. sed illi omnes effectus causantur à fine mediante actione, actio autem non causatur mediante vlo alio: ergo actio est id quod immediate pendet à fine, & quo mediante finis causat suos effectus. Minor declaratur. Amor finis est primus effectus finis, in quo duo reperiuntur, sicut in qualibet actione vitali: primum est terminus productus, qui est qualitas; secundum est actio productiva illius qualitatis. Hæc actio non pendet à fine mediante vlo alio; unde argumentor. Omnis effectus finis est posterior primo eius effectu, qui est amor finis: sed actio productiva illius amoris, est illo prior: ergo actio

P r o b a t i o

est prior omnibus effectibus finis. Deinde, illud immediate pendet à fine, per quod finis causalium primum effectum: sed finis causalitatem primum effectum, nempe amorem, per actionem: ergo actio immediate penderet à fine.

Obiectio.

Obiectur. Actio quatenus sit propter finem, siue quatenus sit dependenter à fine, nihil aliud est, quia actio facta ex amore finis: sed actio quatenus facta ex amore finis, non est causalitas finis: ergo actio propter finem, non est primaria causalitas finis. Major est certa; quid enim aliud significare potest actio facta propter finem? Probatur minor. Illud non est primaria causalitas finis, qui mediante non sunt omnes effectus finis: sed amor finis, qui est effectus finis, non sit ex amore finis; sic enim presupponeret seipsum: ergo actio facta ex amore finis, non est primaria causalitas finis.

Resp. actionem quatenus sit propter finem, esse posse vel productionem primi effectus finis, vel productionem effectuum posteriorum; finis enim, v.g. sanitas, causalitatem ante omnia sui amorem, deinde facit ut Medicus vocetur, sumatur pharmacum, &c. Actio productiva primi effectus finis, quatenus facta propter finem, non significat actionem factam ex amore finis, vt recte probat argumentum; sed significat actionem propter factam dependenter à propositione bonitatis facta voluntati. Actio autem productiva effectuum consequentium amorem, quatenus facta propter finem, significat actionem quatenus factam ex amore finis. Ex quo euidens est, quomodo distinguenda sit prima maior. Causalitas ergo finis respectu amoris est actio facta dependenter à propositione boni, propter obiectum alliciens, seu ab amore obiectuo. Causalitas vero finis respectu effectuum, qui sequuntur amorem, & respectu mediorum, est ipsam actio productiva mediorum, propter facta ex formalis amore finis. Quod vt adhuc sit manifestius,

Secunda conclusio.

Dico secundò, causalitatem finis non esse motionem metaphorica obiectum, neque motionem metaphorica formalem, si ea significet formalem amorem finis; si autem significet actionem propter factam ex amore finis, motionem metaphorica formalis est causalitas propria finis.

Motio metaphorica obiectua & formalis.

Obserua, certum apud omnes Doctores esse, quod causalitas finis motione est metaphorica, quia sic expressa habetur apud Philosophum *primo de ortu, cap. 7.* Eft enim *effictiva causa*, inquit, *vnde principium motus, causa vero cuius gratia non est effectiva nisi secundum translationem.* Quid autem motione illa sit, variis modis exponi solet. Communior est explicatio, que docet, motionem metaphorica aliam esse obiectuum, aliam formalem. Obiectua est attractio ipsa voluntatis à bono apprehenso; que attractio non sit per aliquid reale impressum voluntati ante actionem eius, sed est ostensio bonitatis, per quam voluntas allicit motionem ad elicendum actum amoris; unde illa nihil esse potest reale præter ipsum bonum cognitionis, & ostensionis voluntatis, que sic invitatur ad amorem. Motio metaphorica formalis, est ipse actus amoris, quo voluntas fertur in bonum cognitionis, & ex quo habet originem omnis effectio medium propter finem. Dicitur vero actus hic motionem metaphorica, & finis ut finis dicitur mouens metaphoricum, quia finis non mouet voluntatem nisi ut quoddam bonum sua bonitate illam alliciens ad amandum: mouere autem hoc modo est mouere metaphoricè, ad differentiam cause efficientis, que propriè mouere dicitur, impropiè autem mo-

A uet & metaphoricè, quod mouet alliciendo, sicut fune dicitur propriè trahi canis, impropiè autem & metaphoricè cibo proposito. Actus igitur amoris, quatenus effectiu à voluntate penderet, dicitur motione propria; quatenus vero penderet à fine, dicitur metaphorica, etiam si vere realis sit. Hoc igitur posito,

Prima pars conclusionis negat, motionem metaphorica obiectum esse causalitatem finis, con- Obiectum non est causalitatem finis, con- Salam & Conimbricenses. Ratio est, quia si salitas fi- huicmodi motione est causalitas finis, daretur causalita in actu, sine vlo effectu in actu; & finis in actu secundo causaliter quando nihil fieret eius gratia, quod absurdum est. Probatur sequela, quia quando voluntas non elicit actum amoris, vel illum suspendit pro aliquo tempore circa bonum propositum ab intellectu, tunc finis habetur actu causalitatem, atque adeò esset actu causa, & tamen nullum haberet effectum: ergo finis posset esse acta causa, & tamen non habere ullum effectum. Deinde causalitas finis est aliquid distinctum à principio causatiuo in actu secundo; motione autem metaphorica est principium causatiuum finis, est enim bonum cognitum, & propositum voluntati.

Secunda pars negat causalitatem finis esse motionem metaphorica formalem, si illa significet amorem finis. Ratio est, quia amor finis solitariè sumptus nec est causalitas finis respectu primi effectus, nec respectu effectuum qui sequuntur primum illum effectum: ergo nullo modo est causalitas finis. Probatur non esse causalitatem respectu primi effectus; nam primus effectus finis est ipse amor finis: sed amor finis non est causalitas finis respectu ipsius amoris: ergo amor non est causalitas respectu primi effectus. Quod autem neque sit causalitas respectu effectuum sequentium, probatur, quia postea causalitate cause, necessariè ponuntur illius effectus sequentes; nam sàpè amat aliquis scientiam, ad quam non assument media

Confirmatur, quia eadem in omnibus agentibus est causalitas finis; amor non potest esse causalitas primò in Deo, cuius amor aeternus est, neque ullum habet effectum aeternum; deinde in agentibus pure naturalibus, in quibus nullus esse potest amor elicitus.

Obiectur primò. Finis mouet & attrahit voluntatem ad sui amorem: hec attractio est distincta iectio. Prima obiectum ad omni actione voluntatis, neque fieri potest nisi à fine & a causante: ergo finis est actu causa, & habet causalitatem ante omnem actionem voluntatis.

Resp. attractionem voluntatis, si sumatur obiectum, distinguib; ab omni actione voluntatis, neque fieri à fine ut actu causante, sed esse principium causalium: si autem sumatur formaliter, esse actionem ipsam voluntatis, seu amorem finis, qui etiam non est causalitas finis, vt dixi.

Obiectur secundò. Non potest eadem causalitas attribui diuersis causis, finis autem & efficienti distinctorum causarum. Inde cum finis prima sit omnium causalium, eius etiam causalitas præcedere necessariò debet causalitates omnium aliarum causalium.

Resp. posse rem unam & eandem esse causalitatem causalium diuersarum sibi diuerso respectu. Deinde concedo finem esse primum mouens, quia prius natura quā actio ab agente sit, est à fine, quia agens non agit nisi excitetur à fine.

Obiectur tertio. Non potest causalitas unius Tertia obiectio. causa finalis procedere ab alia causa finali, sicut causalitas cause unius efficientis non potest procedere

Quæst. V. Sect. IV. de Causa finali. 177

cedere ab alia causa efficiente: sed potest eadem appetitio procedere à causis finalibus diuersis, v.g. potest aliquis appetere scientiam, vel ad lucrum, vel ad Dei gloriam: ergo hæc appetitio non est causalitas finis.

Respondeo negando minorem, quia certum est quod appetitio scientie ad lucrum est actus diversus specie ab appetitu scientie ad gloriam Dei, cum actus sumat speciem à fine, ut constat ex morali.

SECTIO IV.

Effectus causa finalis.

Quadruplex qua-
rio.

Attendenda etiam hoc loco est definitio finis; cum enim ille sit *id cuius gratia fit aliquid*, illud omne dicitur effectus finis, quod fit finis gratia, seu ex amore finis. Ideoque quadruplex hoc loco est difficultas. Prima quoad ipsos actus elicitos voluntatis circa finem, vtrum scilicet simplex complacentia, amor efficax, desiderium & gaudium sint effectus finis: secunda quoad actus elicitos circa media, id est vtrum consultatio, electio & imperium sint effectus finis: tercia quoad actus imperatorum circa media, vtrum scilicet ipsa media & vsus medium sint effectus finis: quarta vtrum ipse finis prout executioni mandatus, sit effectus sui ipsius ut intenti.

Aetus eliciti Dico primò, amorem finis, aliosque omnes actus circa finem, elicitos circa finem, esse proprios effectus finis.

Antequam probetur conclusio,

Divisio actuum vo-
luntatis. Obserua altius voluntatis diuidi primò in actus elicitos, & imperatores. Eliciti sunt ij, qui producuntur ab ipsa voluntate immediatè, ut amor finis: imperati sunt ij, quos voluntas sua virtute causat in aliis potentius, v.g. in intellectu, in appetitu, imo & sèpsum etiam in seipsa, quia virus actus voluntatis alium imperat. Secundò actus eliciti alii sunt circa finem, alii circa media. Eliciti circa finem sunt simplex amor finis, quo volumus finem non attendendo media: desiderium efficax, seu intentio finis, qua volumus finem ut obtinendum per media: gaudium, seu fructus & delectatio, quæ tria synonyma sunt, & sunt ipsa quies voluntatis in bono obtento & possesto; duo primi sunt in ordine intentionis, & præcedunt assequitionem finis; tres alii sunt in ordine executionis, immo illam sequuntur. Actus eliciti circa media, sunt consultatio, seu inquisitio mediorum, electio vnius præ alio, imperium, & vsus, seu applicatio aliarum potentiarum ad agendum ea quæ necessaria sunt ad talis finis assequitionem. Duo primi actus pertinent ad ordinem intentionis, duo alii ad ordinem executionis. Hic igitur ordo est horum actuum, post finis cognitionem amor, intentio, consultatio, electio, imperium, executio, gaudium & fructus.

Ratio ergo conclusionis est, quia quod procedit à fine prout alliciente voluntatem propter bonitatem suam ut diligibilem, est verus effectus finis: sed amor, desiderium, & gaudium procedunt à fine prout alliciente voluntatem, ut patet: ergo illi sunt effectus finis.

Ratio secundò, electionem mediorum, ipsam et media, & omnes actus, tum elicitos, tum imperatores circa media esse veros effectus finis.

Ratio est, quia illa omnia sunt ex amore finis.

Dico tertio, etiam ipsum finem, prout executioni mandatum, effectum esse sui ipsius prout intenti.

A Ratio est, quia finis prout existens in executione, fit ex amore finis intenti; finis enim ut causer, non requirit actualem existentiam, sicut requirunt eam reliqua causæ, quæ propterca causare non possunt seipsas.

Obicitur primò, Illud solum est effectus finis, prima ob qued fit gratia finis, id est ex amore finis: sed amor iectio. finis non fit ex amore finis; nam sic daretur podo ccessus in infinitum: amor enim finis supponeret alium amorem finis, & hic alium. Imo sola media esse videntur effectus finis, non autem actus illi voluntatis.

Resp. distinguendo antecedens; illud solum est effectus finis, quod fit ex amore finis, si fieri ex amore finis significet fieri à voluntate ut obiectu, & excitata per bonitatem finis, concedo maiorem; si autem fieri ex amore finis, seu finis gratia, sit fieri ex priori amore & intentione finis, nego illud solum esse effectum finis, quod ita fit ex amore finis. Amor, & intentio finis priore modo sunt ex amore finis, non autem posteriore modo; id est, non sunt ex formali amore finis, sed ex attractione illius obiectu.

Obicitur secundò, Causalitas finis cessat obsecunda tento fine: sed gaudium, & fructus sunt circa fi obiectio nem iam obtinent: ergo causalitas finis non exercetur circa illam.

Respondeo verum esse, quod obtento fine, cessat omnis actio circa finem consequendum, sed non cessat omnis actio circa finem iam possessum; tunc enim in locum desiderij succedit gaudium, quod est longè perfectius desiderio.

Obicitur tertio, Illud non est effectus finis, quod non amat propter finem: electio mediorum non amat propter finem, sed solum medium electum per illam; non enim amat voluntatem medicina ille qui vult medicinam propter sanitatem: ergo electio mediorum non est effectus finis.

Resp. negando maiorem; nam ut aliquid sit effectus finis, sufficit quod fiat ex amore finis, non requiritur autem ut ametur reflexè propter finem; finis enim est id cuius gratia fit aliquid, non cuius gratia amat aliquid.

SECTIO V.

Quenam agentia agant propter finem.

En tripli differentia sunt ea quæ agunt; quædam prædicta sunt intellectu, Deus, Angelus & homo; quædam solam habent cognitionem sensitivam, ut bruta; quædam carent omni prout cognitione, quæ vocantur agentia pure naturalia. De Angelo & homine non potest esse contraria, quia illi cognoscunt finem ut propter se amabilem, & ad illum eligunt media. Difficultas itaque primù est de Deo, secundò de brutis, tertio de agentibus pure naturalibus.

Dico primò, actiones Dei ad extra esse verè ac propriè propter finem; actiones autem ad intra propter finem.

Obserua, Dei actiones alias esse ad intra, alias ad extra. Actiones ad intra sunt actus immanentes Dei, cognitionis, amoris, gaudium, non tantum quatenus amat seipsum, & fructus seipso; sed quatenus etiam amat creaturem; actus enim ille amoris est intra Deum. Actiones ad extra illæ appellantur, quibus Deus producit aliquid extra se, ut creatio mundi, conseruatio, cooperatio. Dixi ergo Deum nihil operari extra se propter creaturem ut causas finales,

Actus circa
media.

Finis carna-
ticipum.

178 Philosophiæ Peripat. Lib.II. Disp.II.

finales, sed propter solam suam bonitatem; *Omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus.* Et optimè S. Dionysius diuinum amorem ait esse velut æternum quandem circulum, qui propter bonum conuersione in orbem inerrante, atque in seipsum ambular, & progreditur, & manet, & reuertitur. Et ratio est, quia Deus sicut omnium causa est efficaces, ita & finalis; & minus bonitatem suam amaret si ad illam non omnia referrer, quæ possunt referri. His positis,

*Actiones
Dei ad ex-
tra.*

Prima pars afferens actiones omnes Dei ad extra fieri propter finem, probatur, quia illud verè pendet à fine, quod sit ab agente dirigente illud ad finem: sed actiones Dei ad extra sunt huiusmodi: ergo sunt propter finem. Minor patet, quia Deus dirigens mundum ad gloriam suam, dirigit hanc creationem ad hunc finem, & Filium suum faciens hominem, saluos facere vult homines; neque propterea Deus pendet à fine, quoniam actus internus Dei semper est independens; sed sotus actus externus dependet.

*Actiones
ad intra.*

Secunda pars negans actiones Dei ad intra esse propter finem, probatur; quia quod nullo modo fit, non sit propter finem, nihil enim causam habet finalē, si causam non habeat efficientem: actiones ad intra nullo modo sunt, cùm sint ipse Deus: ergo non sunt propter finem. Deus itaque amat creature propter bonitatem suam, sed non ita ut amor ille pendaat à bonitate ut causa finali, quia non sit propter illum, tametsi habeat verè finem, idest aliquid verè amatum.

*Prima ob-
iectio.*

Obicitur prīmō. Effectus finis non pendent à fine, nisi quia finis causat amorem sui: sed effectus producēti non causat in Deo amorem sui: ergo illi non sunt effectus finis: ergo Deus non agit propter finem.

*Secunda ob-
iectio.*

Resp. negando maiorem, quia ut aliquid sit effectus finis, non est necesse ut finis causet amorem sui, sed satis est ut illi effectus hant ex amore finis, etiamsi amor ille cùm sit independens, non causetur à fine. Dei effectus hant ex amore diuinae bonitatis, etiamsi amor ille non causetur ab illo fine, cùm sit independens.

Obicitur secundō. Finis non mouet nisi metaphorice: sed motio metaphorica cadit in actus etiam internos Dī: ergo illi hant etiam propter finem. Probatur minor. Deus amat creature propter suam bonitatem tanquam propter finem: sed hoc est voluntatem Dei moueri metaphorice à sua bonitate: ergo Dei voluntas mouetur metaphorice.

*Animalia
bruta.*

Resp. negando quod in Deo reperiatur motio metaphorica; moueri enim metaphorice non est dūntaxat amare unum propter aliud, sed est amare ita ut amor ille causetur ab illo fine: Deus amat suam bonitatem, sed cùm amor ille non causetur à Dei bonitate, non debet dici Deus moueri metaphorice, neque amor ille motio est metaphorica; nam sicut Deus amat se & alia per seipsum sine causalitate vila effectiva; ita propter seipsum amat fine vila causalitate finali.

Instinctus.

Dico secundō, animalia bruta saltem materialiter agere propter finem, cognoscendo saltem imperfecte conuenientiam mediiorum cum fine. Obserua prīmō, nullam quidem vim rationis & discurrendi brutis inesse, vt probabitur tractatu quinto, contra Porphyrium, lib. 3. de abstinenzia, vbi statuit naturam omnibus hominibus, quibus sensum dedit & memoriam, rationem quoque, imd & orationem, tam internam, quam externam tribuisse; additque Apollonium Thyanum, Melam-

A pum, Thyresiam & Thaletem brutorum sermones dijudicasse atque intellexisse, quos mirum non est si non intelligamus ipsi, qui plurimum etiam nationum lingua non calleamus. Sed hec velsa sunt, vt ostendam citato loco, vbi probabitur prudentiam illam omnem nihil esse aliud quam instinctum naturalem. Vide interim de mirabili hac animalium prudentia Basiliū, & Ambrosium in Hexam. Plutarachum opusculo, Virtutum bruis infra ratio? Pliniū lib. 8. Aristotelem lib. de historia animalium, Aelianū lib. 6. Gesnerum in Bibliotheca, Aldrovandum in Ornithologia.

B Obserua secundō, posse duobus modis aliquid agere propter finem; primō formaliter, secundō maliter materialiter. Agere propter finem formaliter, est propter cognoscere ipsum finem, quatenus est propter se amabilis, & dignus ut propter ipsum alia fiant. Agere materialiter, est cognoscere bonitatem finis, & illam amare, licet nou cognoscatur illum esse propter se amabilem. Animalia cùm non discurrant, certum est non cognoscere finem ut est propter se amabilis; & idē non agere formaliter propter finem. Difficultas tantum est, utrum agant saltem materialiter, cognoscendo imperfecte aliquo modo conuenientiam mediiorum cum fine: v. g. hirundo quando colligit paleas ad nidum construendum, utrum cogitet tantum de bonitate palearum, an verò cogite ex illis confitri posse nidum, & ita colligat eas tanquam viles ad hunc finem; quod asserebam in conclusione.

C Ratio est, quia illud agit materialiter propter finem, quod appetit bonum à se cognitum: sed bruta sine dubio appetunt bonum quod cognoscunt; canis enim v. g. qui currit ad frustum panis propositum, cogitat illum panem, & cùm fugit oftenso baculo, cogitat baculum: ergo agit propter finem. Similiter hirundo chelydoniam querens ad pullos cæcos sanandos; ceruus dictammum ut euelat sagittas; hyppopotamus cùm ad acutiores arundines in ripa nili affricto foemore venam sibi aperit, ut superfluum sanguinem eiiciat, & quando satis sanguinis sentit effluxisse, corpus volutat in limo, & sic lsistit sanguinem; vulpes ut pullos vorat gallinaceos mortuam se fingit, & linguan extra os portrig; ut canceros expiscetur, caudam in aquam immergit, & vbi sentit eotum mortuum, statim eam retrahit; ut à pulicibus se liberet, totam se in aquam immittit. Refert Olaus Magnus lib. 16. cap. 27. vrsos in Lituania & Russia choreas ducere, & ab iis qui spectante munificula petere oblatu pileo, aut vase. Sed de his alibi plura.

E D E Obicitur. Quando canis comedit, non cogitat hoc sibi ad sanitatem esse vtile, sed comestitionem apprehendit ut sibi bonam: ergo non agit propter finem. Praterē illam vilitatem canis non apprehendit sensu: ergo apprehendit discursu.

Resp. concedendo, quod canis in eo casu non agit propter finem alium; nam delectatio cibi finis ei est. Vilitas illa non percipitur à brutis sensu, nec discursu, sed solo instinctu, sive ille sit phantasia sola ipsius bruti, sive sint species à Deo indicata, de quo dicam suo loco.

Dico tertīo. Agentia inanimata non solum agi ad finem, sed etiam præcisa direccione Dei agere propter finem.

Ratio est prīmō, quia illud sit propter finem, non autem casu, & fortitud, quod vel semper, vel viplurimū sit eodem modo: sed agentia naturalia semper eodem modo agunt, vel saltem viplurimū; lapis v. g. non impeditus semper tendit Deorsum: ergo non agunt casu, sed propter finem.

Imd

Agentia
inanimata
agunt propter
finem.

Imò monstra peccata sunt naturæ, hoc est aberrationes à fine: ergo agentia illa certum habent finem, ad quem tendunt, saltem prout aguntur à Deo. Dicuntur autem à Deo agi prout acceperunt propensiones naturales ad tale bonum, v. g. lapis ad locum deorsum.

Deinde verò, quod agentia illa non solum agantur, sed agant etiam propter finem; id est quod eorum actio sit propter finem, etiam prout est ab illis probatur eodem argumento, quia hæ actions etiam prout sunt ab illis agentibus non sunt temerè & casu, cum sicut semper eodem modo: ergo sunt propter finem. Deinde non idèo lapis cadit deorsum, quia Deus illi cooperatur, sed idèo illi Deus cooperatur ad cadendum, quia ex sua natura determinatus est ad locum deorsum, quem exigit tamen bonum suum: ergo actio illa non ideo est propter finem, quia Deus illam producit; sed idèo illa producitur à Deo, quia est ad ta-lem finem.

A Prima ob-
iectio.
Obiicitur primò. Agere propter finem, est mo-
ueri ex cognitione & amore finis: res inanimate
non possunt moueri ex cognitione & amore finis:
ergo non possunt agere propter finem; sed Deus
illas agit in finem, vnde dicit Philosophus, quod
opus naturæ opus est intelligentia. Confirmatur, quia
lapis cùm cadit, agit eodem modo ac sagitta cùm à
fagittario missa est ad aliquem locum: sed illa non
agit propter finem: ergo nec lapis.

Resp. negando cognitionem & amorem finis
necessarii requiri ut finis caulerit, sufficit enim pro-
pensio naturalis ad talem finem; nam sicut de ra-
tione agentis non est cognoscere, ita nec de ratio-
ne finis est cognosci. Aristoteles verè dixit *opus na-
turæ, opus esse intelligentia*, quia Deus, qui agit
per intellectum, concurrit ad omnia opera naturæ;
non significat autem, quod actus illi non sint
propter finem, quatenus sunt ab ipsis agentibus
creatis, sed tantum quatenus sunt à Deo. Ad con-
firmationem nego paritatem de sagitta, quia illa
propensionem non habet naturalem ad scopum;
sicut lapis ad centrum; idèo sagitta agitur ad finem,
lapis agit etiam propter finem.

B Secunda ob-
iectio.
Obiicitur secundò, vix intelligi posse, qua ra-
tione finis possit causare actiones agentium inani-
matorum, si præscindantur à directione Dei.

Resp. actiones illas causari à fine quatenus sunt
propter finem, ad quem ex sua natura ordinantur
tanquam ad bonum suum; idèo causitas horum
agentium est ipsam actio illorum prout est propter
talem finem. Principium primum causandi finis
respectu illorum est ipsa bonitas finis, que mouet
talia agentia ad sic operandum; mouet (in qua-
mum) per propensionem, & inclinationem na-
turem, secundum quam feruntur ad bonum sibi
conueniens; finis enim mouet agentia singula se-
cundum propriam ipsorum naturam; agentia qui-
dem libera per cognitionem perfectam & amorem
sui: cetera quæ impetu feruntur, non habent cog-
nitionem perfectam finis, sed animalia quidem
per cognitionem sensitivam in illum feruntur,
inanimata verò solo appetitu innato finem ap-
petunt, & in illum tendunt sine ylla cognitio-
ne finis.

QVÆSTIO VI.

De causis per accidens.

Aristot. lib. 2. à textu 39

C Inter causas efficientes, aliae sunt causa per se
(vt notabam olim) aliae sunt causa per acci-
dens. Causa per se illa est, qua producit effectum,
& illum intendit producere; causa per accidens illa
est, qua vel non producit effectum, sed tantum con-
iuncta est cum causa qua illum producit; vel certè
non illum intendit producere. Primo modo causa
est per accidens, eum dicitur, mūsicus adificat; se-
cundo modo, cùm dicitur, fodiens terram invenit
thesaurum. In hac posteriori acceptione agitur hic
de causis per accidens: primo de fortuna & cauzis
secundò de fato; tertio de monstris.

SECTIO I.

De fortuna, & casu.

D Tono mundo, locisque omnibus (inquit Plinius
lib. 2. cap. 7.) omnibusque horis omnium vocibus
fortuna sola invocatur, una nominatur, una occi-
tur, una agitur rea, una cogitur; huic omnia ex-
pensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratio-
ne mortalium, sola viramque paginam facit. De hac
fusè agit Augustinus lib. 4. ciuitatis, vbi varia referunt
cetera fortunam veterum placita: mihi cum Aristotele
satis sit breuiter tria ponere. Primiò, quid sint
casus & fortuna, siue sumuntur pro effectu ipso ca-
suali, siue sumuntur pro causa talis effectus: se-
cundò, quomodo differant: tertid, ad quod causæ
genus pertineant.

Dico primiò, rectè fortunam definiri sumptam
pro effectu ipso fortuito, Est effectus ille, qui preter
intentionem vel opinionem iungitur effectui alicuius Effectus
causa, in iis qua agunt ex electione. Casus autem fortuitus, &
sumptus pro effectu casuali, Est idem illa effectus
casualis.

Explicitur conclusio. Effectus (inquit Philo-
philus citato loco) triplicis gentris reperiuntur, alijs
enim semper & similiter eveniunt, vt solis ortus
& occasus; alijs frequenter eveniunt, sed aliquando
tamen deficiunt, vt quod senes canescant; alijs
nec semper, nec frequenter, sed raro eveniunt,
hi vocantur fortuiti & casuales, ad quos exiguntur
tua tria.

Primiò vt raro eveniant; idest quod positâ tali
causa raro sequantur. Tria exi-
guntur.

Secundò vt enierant præter intentionem causa
agentis, vel certè sine illius præscientia, vt quod
prætereunte homine lapis cadat, & illum obruat, Effectus
effectus dicitur casuallus, quia nec à Petro intendi-
tur, nec à lapide. Quod si fuisset ab aliquo inten-
tus, certè non esset effectus ille casuallus respectu illius, idoque certum est, quod respectu Dei nullus
esse potest effectus fortuitus; v. g. mirabile
prosperus est, quod narratur accidisse in Apulia an-
no 1627. pridię kalendas Augusti. Cum enim apud
urbem Sanseverinum magno terramoto hausta es-
sent plura hominum millia, ruens è summâ turri
campana ingens tam opportunè in puerum deci-
dit, vt eum omnino amplexa ex omni parte, incolu-
men seruauerit à tanta calamitate; tunc fortuitus
respectu Dei non fuit eventus ille, sed tantum
respectu campanæ fuit casuallus.

Tertiò

Tertio effectus fortuitus aliquando est coniunctus cum effectu per se intendo; v.g. effodiens sibi aliquis sepulchrum, inuenit thesaum.

Quomodo differant.

Differunt itaque fortuitus effectus & casualis, quod in solis agentibus liberis, agentibus ex electione, ponantur effectus fortuiti; casuales autem sint etiam in agentibus necessariis.

Fortuna, &c.
casus.

Dico secundò, rectè definiti fortunam sumptan pro causa, *Est causa per accidentem in iis, quare, & propter siem secundum electionem sunt.* Casus autem sumptus pro causa, *Est causa per accidentem in iis, quae sunt propter siem, in quoque agente.* Constat ex præcedenti hac definitio. Fortuna videlicet, & casus non sunt peculiarius aliqua causa per se ad talem effectum instituta; sed esse potest qualibet causa efficiens creata, quatenus præter intentionem ipsius coniungitur alius effectus rarus cum effectu per se illius cause. Dicitur fortuna causa qualibet efficiens, quatenus fortuitus effectum, quem non intendebat, iunctum cum eo effectu, quem intendebat, ex quibus

Primum co-
rollarium.

Colliges primò, quā vanum sit putare fortunam causam aliquam communem esse, à qua emanarent effectus omnes fortuiti; atque adeò Deam quandam insidentem rotas vitreas, cum homo quilibet, imò & quolibet agens fortuna sit quoties causat effectum aliquem, quem non intendebat iunctum cum effectu intento. Ideoque constat, quo in sensu christianum sit fortuna nomen usurpare; ita videlicet ut eo nomine nihil intelligatur aliud, quā causa effectiva qualibet particularis causans effectum, quem non intendebat.

Secundum.

Colliges secundò, quod respectu Dei, & causarum vniuersalium nullus esse potest fortuitus effectus, quia nihil est, quod Deus non præuideat, imò non decernat, aut permittit; v.g. narratur lib. 1. *Graca Anthologia*, naufragium, in quo pater & filius simul deversi exitum habuere omnino inæqualem; demortuo enim patre filius portum tenuit, non alio usus nauigio, quā defuncti patris cadavera, qui vitam ei mortuus feruauit, quam vivens dederat. Fuit effectus ille causalis respectu exorta tempestatis, sed respectu Dei fuit effectus per se intentus. *Hinc ex alio* (inquit Boët. lib. 5. metro 1.) *cuncta cuncti, nulla terra mole resistunt, non nox arris rubibus obstat, uno mentis cernit in ictu, que sunt, que fuerint, veniantque, quem quia cernit omnia solus, verum possit dicere Solem.*

Tertium.

Colliges tertio, fortunam & casum esse semper causas effectivas, non autem materiales, licet aliquando contingat, vt causa effectiva coniungatur cum causa materiali, vt dicetur de monstris.

SECTIO II.

De fato.

Fatale malum corruptissimi huius saeculi fatum est, cuius opinio mentes fatuorum depravat, & mores infatuat: nam sicut fortunæ ac casui quidam olim omnia tribuebant, ita nunc ex aduerso quidam existimant ineuitabili necessitate omnia constringi. Scripserunt contra istam amentiam præter omnes Christianos Theologos Philosophi etiam omnes alicuius nominis, Plotinus, Iulius Syrenius in libris de fato, & eximè Sancti Patres, Chrysostomus, & Theodoreetus in orationibus de prouidentia. Damascenus lib. 2. fidei, cap. 25. Eusebius lib. 6. preparationis, cap. 5. Nyssenus & alii. Imò etiam negat August. in lib. 5. cinitatis, cap. 1. & 10. tam fati necessitatem placuisse Stoicis, ea

A enim necessitate illos, non humanas actiones, sed naturales solum inclusisse. Mihi breuiter duo videantur dicenda: primò quid non sit fatum: secundò quid illud propriè sit.

Dico primò, nullo modo admitti debere fatum inducens ineuitabilem necessitatem rerum & actionum omnium; atque ita illud non debere definiri, Connexionem causarum, quam sequatur ineuitabilis necessitas effectuum. Quod priusquam probetur, explicanda prius est mens corum qui loquuntur peruersè de fato.

Obserua igitur primò, communem hanc esse futorum omnium vocem cum Apuleio, Nec consilio prudemi, nec remedio sagaci, divina prouidentia fati definitio subverti, vel reformari potest. Et cum

B Seneca lib. 2. quæst. naturalium, cap. 35. *Quemadmodum rapidorum aqua torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superueniens precipitat; sic ordinem fati aeterna series regit, cuius hoc prima lex stare decreto cugitur.* Vnde sequitur, vt cum eodem dicatur cap. 36. *Fatum esse rerum omnium necessitatem ineuitabilem, quam nulla via rumpat, id est, vt de Stoicis ait Tullius lib. 1. de divisione, Connexionem & ordinem causarum vniuersit, à quibus aiebant omnia ex necessitate prouenire.* In hoc enim totius erroris caput est, quod fato putent induci necessitatem ineuitabilem, atque inde inferant stuporem quandam & incuriam eorum, quæ eventura sunt, quo nihil dici potest peruersius.

C Obserua secundò, conuenire quidem fatidicos istos omnes in statuenda fati necessitate; sed dissidente tamen eos tripliciter in assignanda causa huius necessitatis. Primò enim sideribus, & motu cælorum eam aliqui adscribendam putant; hinc enim ineuitabili necessitate volunt prouenire varios concursus & aspectus causarum sublunarum, ex quibus ineuitabili necessitate prouenient effectus omnes in hoc inferiori mundo; & id est fatum definitum cum Apuleio, Firmico, & Ptolemæo, Causarum colligiam ex astrorum motu & vi efficaciam trahentem. Secundò alij necessitatem hanc prouenire aiunt ex Dei decreto, quo ab æternō tempore praescita, & præordinata sunt omnia; nam eo posito fieri necesse est quæcumque praesciuit & ordinavit Deus; sic enim Seneca citato loco necessitatem hanc, quam per rumpere nulla vis querat, ait prouenire ex eo quod secundum scientiam à Iouis dispositione, ac consilio definito Deorum dependeat. Tertiò alij causam necessitatis huius, & connexionis prouenire aiunt ex intrinseca natura causarum, quæ huiusmodi essent ut necessitatem inferent omnino ineuitabilem, etiam ipsi Deo. His positis,

E Ratio conclusionis primò ducitur ex hominis libertate, quam omnem fatalis ea necessitas exbatio. scindit. Pulchrè Tertullianus lib. 1. contra Marcionem, cap. 5. *Tota libertas arbitrio in virisque partem concessa est homini, ut sui dominus consilier occurret & bono seruando, & malo spem à vita.*

Deinde probatur illis omnibus argumentis, qui Secunda bus Dei prouidentia probari solet; illa enim ita rebus omnibus se accommodat, vt liberas libere finiat agere, necessarias necessariò: eam autem omnem fatalis necessitas planè destruit.

Tertia pro hanc ineuitabilem rerum omnium, vel illa necessitas oriretur ex influxu cælorum in actiones liberas, vel ex diuina præscientia & ordinatione, vel ex ipsa causarum natura. Non primum, quia cœlum directè in humanas voluntates non agit. *Non potest regnum cœlorum sperare* (inquit Tertullianus ch. 18)

Quæst. II. Sect. III de Causis per accidens. 181

enius digitus, aut radius abutitur celo. Non secundum, quia Dei præscientia non magis tollit libertatem futuri, quam visio rei præsentis, aut memoria præteriti. *Recte Faustus Regiensis lib. 2. de grat. cap. 2. Si ad factorem bono respicis, bonus esse posuit;* si ad præcognitorem, tu me pro gestorum uorum ordine, ut de te malum prænoscere compulisti. Diuina vero prædefinitio circa liberas hominum actiones nulla est absoluta simpliciter, vt suo loco probavi. Non tertium quia causa libera non possunt ex sua natura esse determinata ad unum.

Vera do-
ctrina de
facto.

De præ-
scientia.

Dico secundum, fatum quod nullam rebus imponat necessitatem, sed solam infallibilitatem, verè ac christiane admitti posse, ac definiti cum Trismegisto, *Est complexio causarum dependens à prouidentia prima causa.* Vel cum Boetio, *Est inhærens mobilibus immobilitas dispositio, secundum quam Dei prouidentia suis quæque necit ordinibus.*

Obserua certum omnino esse, quod Deus ab eterno effectus omnes præcognovit omnium causatum, adēt ut omnia, quæ successivè sunt per totum tempus, præsentissima Deo fuerint in eternitate. Deinde certum est, quod sic Deus videt omnia futura, vt in certos fines illa ordinauerit per media quedam accommodata singulis, sed ita tamen, vt libertati nihil profructus adimat; nam ea quæ pendent à causa necessariis ita vult esse, vt sint necessariæ; ea quæ pendent à liberis, sic decernit esse, vt possint non esse, licet videat illa futura esse. Vnde sequitur, causas esse inter se certo quadam ordine dispositas, & seruite prouidentiae omnia in fines suos dirigenti & ordinanti. Ordo itaque ille rerum, & causarum, per quas Deus omnia in suos fines dirigit, prot in mente Dei est, dicitur prouidentia; prot autem est in rebus ordinatis & dispositis, dicitur fatum; quo nomine intelligitur causarum naturalium dispositio, quatenus prouidentia diuinæ subsunt, & iuxta illius præordinationem, & permissionem ac præscientiam infallibiliter operantur, & hoc significant duas definitiones, quas atculi. Dicitur enim à Boetio, immobilis depositio hærens mobilibus, id est, infallibilis dispositio inferiorum causarum, secundum quam Dei prouidentia suis quæque necit ordinibus, id est, secundum quam omnia Deus perducit in suos fines accommodatè ad naturas suas, libera per media infallibilis, sed non necessaria; necessaria per media necessaria.

Ex quibus probata manet conclusio; nam aliud est aliquid eueniare necessariæ, aliud eueniare infallibiliter. Necessariæ illud eueniit, quod non potest non eueniare; infallibiliter eueniit, quod potest non eueniare, sed reuerè tamen eueniit. Hæc est necessitas tantum sequens, quæ non admittit libertatem: ergo potest admitti fatum, quod solam inuehat infallibilitatem, non necessitatem.

Cum ergo dixi, dari fatum, primò significauit causas secundas dininæ prouidentia subordinatas esse, quatenus ordinatae à Deo sunt ad hos effectus producendos: secundò significauit nihil causas istas operari quod non sit à Deo prævisum, & præconceptum, seu præfatum, & vel præordinatum, vel permisum, quæ duo sunt certissima: ergo certum est, dari tale fatum; sed illud nomen raro, & caute usurpari debet.

A

SECTIO III.

De monstris.

Monstra effectus sunt fortuiti, id est tria de illis breuiter attingenda sunt: Quid sit monstrum, quibus modis fiat, quibus ex causa procedat.

Dico primò, monstrum recte definiti, *Effectus naturalem à recta, & solita secundum speciem dispositione degenerans: vel, Effectus naturae agentis ob aliquem finem, quo frustratur aliquo principio corrupto.*

Dicitur primò, *effectus naturalis*; nam in arte, eius explicatio & in moribus monstra erant sunt, sed similitudine ne solidum & analogia ad res naturales.

Dicitur secundò, *degenerans à recta dispositione*, quia effectus naturalis monstrum non est, nisi sit obliquitas aliqua, & deuiaatio ab eo, quod futurum erat secundum rationem illius effectus; id est appellatur monstra *peccata naturæ*, quasi erreret in illis faciens natura, neque finem suum asseratur.

C Dicitur tertio, *degenerans à recta & solita dispositione secundum speciem*, quia qualibet species certam sibi vindicat membrorum dispositionem, & certa partium linea menta, à quibus quoties notabiliter fetus defecit, monstrum est, sive contingat error in parte tantum aliqua corporis, sicut refert Aristoteles lib. 6. *historia anim. cap. 2.* natum esse aliquando puerum capite arietis, & alias capite bouis: & apud Melam homines leguntur equinis pedibus. Sive contingat error in rotulo corpore, vt cùm fetus in alterius animalis naturam declinat, sicut dicitur apud Plinium lib. 7. c. mulierem eniam esse elephantem, aliamque inter initia belli Marsici serpentem peperisse.

Igitur monstrum est semper effectus ille, in quo est aliqua defectio ab ea naturæ lege, quam in singulis rerum naturalium speciebus earum finis prescrimit, seu aliquis recessus à communi regula naturæ.

Colliges ex his primò, quo in sensu à nonnullis verè dicatur, quod fœminæ monstra sunt. Aristoteles lib. 4. *de generatione animalium, cap. 3.* fœminam appellat primum monstrum, & naturæ prolapsionem: & Galenus lib. 11. *de usu partium, cap. 6. & 7.* dicit fœminam esse monstrum, illamque appellat maris imperfectionem, & animal occasionatum.

E Resp. tamen, fœminas non propriè quidem monstra posse dici, ac rigorosè, quia monstrum propriè dictum raro fieri debet, & nullo modo intendi; fœmina sepe fit, & saltē secundariò intenditur in natura: sed posse tamen eas aliquo modo satis proprio monstra vocari, quia illud aliquo modo monstrum est, quod non fit nisi per aberrationem naturæ; fœmina verè sic dignatur, quia tunc aberratio est à fine, quando agens non asseritur quod intendebat: sed natura semper intendit primariò generationem maris, qui est fœminæ perfectionis; per accidens autem dignatur fœmina ex debilitate feminis, & ex defectu materiæ. Procreatur ergo fœmina semper per aberrationem naturæ, atque adeò monstrum quodammodo est.

Colliges secundò, Gigantes & Pygmæos vocari possent monstra, si nascerentur ex hominibus qui nunc sunt; si autem ex Gigantibus nascantur Gigantes, & Pygmæi ex Pygmæis, non sunt monstra, propter rationem contrariantem; dicuntur enim in ex-

Q tremā

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

182 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

trema Indiae regione degere, ac etiam iuxta Nilum, vbi dorsis arietum, capricornique insidentes pugnant cum gruibus; & eos multos adhuc ibi esse testantur plerique Authores. Vide Deltium lib. 2. disquisit. q. 14. Gabinius Romanus Historicus vidisse se narrat in Mauritania Anteii ossa longa 60. cubitis; & scribit Augustinus lib. 16. ciuitatis, cap. 9. se vidisse in urbe Utica molarem Gigantis dentem aded grandem, vt in nostrorum dentium modulos minutatim conscisus centum e nostri face- re potuerit.

Oncen-
tauri & Sa-
tyri.

Colligunt tertio, non esse absurdum dicere quod olim fuit Centauri, Onocentauri, & Hippocentauri; nam eos se vidisse Rome imperante Claudio narrat Plinius lib. 7. c. 3. testatur etiam Hieronymus in vita Pauli, occurrisse Sancto Antonio Satyru in eremo, & vnum alium sub Constantino delatum esse Alexandriam. Plutarchus in vita Sylla tradit captum fuisse dormientem Satyrum, & oblatum Sylla. Guiscardinus in descriptione Belgij de Arlemio ciuitate agens, narrat captam esse anno 1403. à pectoribus in lacu quodam Hollandie marinam mulierem, nudam, matamque, deinde paulatim assuefactam fuisse vestibus, & eius panis ac lactis, multos eam annos vixisse, & edoclam crucem formare, sacra venerari, nere, ac domestica opera exequi. Anno 1548. Syrenem mortuam cum duobus Satyris adductam esse Genuam à Philippo Archiduce Austriae spectaculi causa narrat Gesnerus lib. 4. de aquaribus. Denique Sphyngas, Tritones, Nereidas sepe visos & captos esse referunt Plinius lib. 9. cap. 5. Alexander Neapolitanus lib. 3. cap. 8. Pierius lib. 6.

Non sunt
homines & sunt, quæ absurdissimum esset dicere, quod plures habeant naturas; hoc enim proflus implicare compertum est. Illa igitur quamvis secundum externam naturam repræsentent hominem & brutum, vnicā tamen informantur animā bruti: vel enim primò sunt omnino pisces, vt Nereides, & Tritones, in quibus præter externam figuram nihil humanum est, non eo quod vinant in aquis; narrat enim Volaterranus, hominem in Apulia Nicolaum nomine, paularim aded marinis flutibus assuefuisse, vt anxiè omnino viventer extra aquas, & tres ipsas, aut qua- tuor horas in aquis nullum respirando aërem maneret. Vel sunt quadrupedes, vt Fauni & Satyri; nam illum appellat bestiam S. Hieronymus, qui monstrauit viam S. Antonio. Probabiliter autem censem Baroniū apertū diuinis illi fuisse os, sicut apertum fuit asinē Balaam. Quod verò dicat, Satyros Christum agnoscere, non est intelligendum de cultu rationali, sed de eo cultu, quem feræ ipse Deo exhibent, omnibus eius nutribus obsequentes. Fateor tamen pleraque huiusmodi monstra esse homines, quoties sufficienda dant signa rationis, & ab homine geniti sunt, quales illi fuere, qui à parentibus exposti feris, educati fuerant ab visis, lupis, aut ceruis, qui deinde hirsutis, & ferini visi sunt prono in terram corpore, manibus, pedibusque instar quadrupedum progedi cœpere. Huiusmodi fuisse narrat Mariana lib. 1. Habidem quendam Regem Hispaniarum, qui à Gargoro anno suo feris expotitus, ab illis nutritus est; certa enī illum aliuit, vnde lacte nutritus ceru, celeritate pedum fuit incredibili. Narrat Loyerius, inuentum esse in Germania hominem lupum, & Vigenerus, interceptum esse à venatoribus hominem ceruina celeritate.

Causas mon-
strorum.

Dico secundò, causas monstrorum plures referri posse. Prima est defectus materiæ, secunda eiusdem materiæ abundantia, tertia vitium matricis aut

A virtutis seminalis, vel intemperies qualitat uta quarta matris imaginatio, quinta coniunctio seminum diuersa speciei. Agunt de huiusmodi causis Plutarchus lib. 5. de placitis, Galenus de historia Philosophia, cap. 113. Laurentius lib. 8. anatomia, quæst. 14. Pererius lib. 9. cap. 10.

Prima causa est defectus materiæ; idem enim Defectus pygmaeū nasci certum est ex dictis. Eodem refertur quod Vincentius narrat lib. 31. historia natura- lis, cap. 16. plerosque reperiunt Tartatos vnicum habentes oculum in pectore, crux vnum, & vnum pedem; qui tamen optimi sagittarij munus obeant, bini & bini, tantaque celeritate manu simul, & pede currant, vt equos ipsos anteuerant; & cum manu defatigantur, vnicō illo pede saltu- tim currant.

Secunda causa est abundantia materiæ, quæ fa- Abundan- cit vt plura sèpè membra factus habeat, quām materiæ communiter debeat habere. Nostro saeculo mulier visa est puerum è dorso extuberantem gestans, qui eosdem in omnibus membris haberet motus cum muliere.

Tertia causa est vitium matricis, in qua forma- Vitium vi- tur factus; tunc enim si angustior fuerit, impedi- tatis semi- tur membrorum efformatio; si laxior, dissipatur materia: quod idem contingit si tunica secundina, quā inuoluit factus, frangatur; tunc enim duo distincti factus in vnum coeunt. Scribit Valeriola lib. 4. Autenione se vidisse factum dupli corpore, vno prægrandi capite, totidemque brachiis.

Quarta causa est vitium virtutis seminalis, quæ Intemperies vocatur virtus formatrix; vnde factus aliquando qualitatum. habet membra imperfectiora aliecius speciei. Nar- rat Gemma in sua cosmocratica Augustæ. Vnde- licitorum anno 1531. natum esse caput humanum cum duabus alis nocte; & anno 1512. Rauen- næ natum esse atud monstrum loco brachiorum habens alas duas, & in fronte pennam oblon- gam, sub ventre tibiam vnam, crux squamis ple- num, & pedem aquile.

Quinta causa est intemperies qualitatum; hinc Matris im- enim si nimis sit calor, cum pilis factus nascitur, gnatu. qualis fuit ille Macrini filius dictus Diademas, quia coronam à pilis ferens ex vetero matris prodiit.

Sexta causa est matris imaginatio, de qua plura Coniunctio dicentur in lib. de anima; mirabilem enim vim ha- seminum. bet, & nulli adhuc homini explicabilem.

Septima est coniunctio seminum diuersa speciei, ob quam tot quotidie monstra ex Africa prodeunt. Et referri huc potest mirabilis illa monstra spe- cies, quam hoc anno 1658. allatam esse ferunt in Galliam ex Madagascaria insula: inest illi trun- cus hominis, collum longissimum stritionis, cui caput humanum insidet, rostrum habens auis, cum pelle è meleagri rostro dependente haud absimili.

Dico tertio, varia esse monstrorum genera. Genera E primò enim vel fiunt cum insigni defectu, aut monstro- excessu magnitudinis, sive membrorum aliquorum, sive torus corporis. Describitur in Anthro- logia homo punctum habens nasi, quo possit viso dicere, natus vbi est. Meminit Nicceporus ho- munciosis cuiusdam, qui ad perdicis duntaxat magnitudinem excreuit, vixique ad annos viginti- quinque. Secundò fiunt in sexu, vt hermaphroditi, & Androgyni. Tertiò cum habent inusitatam aliquam qualitatem, vt cum Europæa mulier Æthio- pum parit. Quartò fiunt monstra in membrorum nu- mero, si nascatur v.g. homo biceps. Narrat Cælius lib. 13. c. 3. natum esse suo tempore infans bici- pitem,

pitem, inter cuius capita manus subrigebat, quæ aures longitudine non excederet. Et Albertus refert alium, qui vnde此 habebat capita, & linguas totidem. Quinto sunt in situ membrorum, ut illi, quos refert Plinius vnicum habentes oculum. Sexto sunt in figura, quales sunt Saryri, Fauni, & Syrenes, de quibus dixi.

DISPUTATIO III.

De continuo, & de infinito.

Arist. 3. & 6. Physic.

Dicitur dixi principia & causas corporis naturalis, nunc ad proprietates eius explicandas progredior, quarum prima est quantitas continua & permanens, cique affinis infinitas. Lubet autem ante omnia in hoc vestibulo profiteri, meras hic esse teñeras, neque intellectum inuenire aliquid lucis, quo abditissimam scrutetur quantitatis naturam; nihil rationem habere virium, quo & finitam eius infinitatem, & diuisibilitatem indiuisibilem, & contactum sine adequatione, & vniōem sine perfecta immediate diuidet. Nafragium videlicet in puncto facit humana ratio, dum huic oceano se committit, & tangi asserit aliquid de continuo, dum tamen negat, id quod tangitur, posse tangi; in atomo exocitans infinitatem, aduersaria sibi ipsi, ridere semper parata, quod quætere semper est anxia. Nihil igitur possum hic Lectori meo, nisi teñeras polliceri, quæ tamen delicias suas habent, saltem dum ignorari scitur id quod nesciri soli periti sciunt. Tria ergo de hac obscurissima materia ponni possunt. Primo quantitatis ipsius natura; secundo compitio eius ex partibus; tertio infinitas, quæ vna esse videtur ex passionibus quantitatis, tum permanentis, tum successivæ, tum continua, dum discretæ.

QVÆSTIO I.

De natura quantitatis continua.

Ab hac ordini placet, in qua nondum cimierij planè sumus, antequam ad partes continua explicandas deueniam, in qua plena caligo est. Quia vero quiditas summi alicuius generis continet genus, differentiam, & species in quas illud dividitur, tria haec paucis perstringo.

SECTIO I.

Vtrum quantitas sit accidentis distinctum à substantia, & qualitatibus.

In definitione quantitatis primum omnium ponitur, illam esse accidentis; certum enim est illam non esse rem subsistentem. Sed quæstio est, vtrum illa sit accidentis quoddam particula distinctum realiter à materia & à reliquis accidentibus, an vero sola ratione ab illis differat; siquidem Okam in Logica, c. de quantitate, &c. in 4. dist. 4. q. 4. Gabriel in 2. dist. 10. Maior dist. 12. Adamus in 4. dist. 5. Albertus de Saxonia 1. Physic. q. 7. quibus videntur adhære quidam recentiores, existimant quantitatem

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A non esse accidentis aliquod peculiare, à substantia & aliis rebus distinctum, sed illam non esse aliud, quād eandem ipsam entitatem rerum corporearum, prout extensam; atque adeò in unaquaque re, v.g. in lapide, non esse vnam simplicem quantitatem, sed aliam esse quantitatem materia, aliam albedinis, aliam caloris, &c. materia enim extensa (inquit) quantitas est; forma extensa est quantitas; albedo extensa est quantitas: quod etiam probabile censem. Conink quæst. 77. de Sacram. art. 2. Hurtatus dist. 13. Metaph. sect. 2.

Dico primum. Supposita veritate catholica Sacramenti Eucharistiae, certum est quantitatem esse peculiare accidentis distinctum realiter à substantia, & ab omnibus qualitatibus. Ita expressè docet Augustinus lib. 5. de Trinitate, cap. 10. S. Thomas 3. part. quæst. 77. art. 1. Scotus in 4. dist. 12. quæst. 13. alios dicere infinitum esset.

Ratio est, quia supposito mysterio Eucharistiae, certum est quantitatem separari à materia, perit enim per consecrationem tota substantia panis & vini; quantitas autem remanet: ergo supposito Eucharistiae mysterio certum est, quantitatem distinguere à substantia.

Commune Nominalium responsum est, quantitatem identificatam accidentibus, v.g. calor, albedini, sapore, manere post consecrationem, sed perire quantitatem identificatam cum substantia. Contra quam responsonem

Sic argumentor primum. Si per consecrationem destruitur quantitas identificata substantia, sequitur species conseruatas non posse frigesceri aut calefieri sine novo miraculo, quod absurdum est. Probatur, quia nullum agens naturale sine miraculo creare potest: sed productio caloris in speciebus consecratis esset creatio, nam esset productio accidentis extra omne subiectum: ergo non posset sine miraculo calefieri, vel frigesceri hostia consecrata.

Secundum. Si per consecrationem periret quantitas substantia, maneret autem quantitas accidentium, accidentia specierum consecratum non haberent vniōem ullam inter se, siveque uno modo non moueretur aliud, quod est absurdum. Probo sequelam, quia vel vniōem accidentia illa inter se

Dimittat, quia non possunt se mutuo informare, nulla enim esset ratio cur vnum potius informaret quā alterum, non mediante aliquo tertio, quia illud estet quantitas distincta, quā negat hic aduersarius.

Dico secundum. Etiam seclusa cognitione mysterij Eucharistiae certum est ex ratione purè naturali, penetratiōem esse impossibilem: sed si quantitas non sit speciale aliquod accidentis distinctum à reliquis accidentibus & substantia, dabitur naturaliter penetratio plurium quantitatum, quantitas albedinis in eodem corpore simul erit cum quantitate caloris, & odoris, & saporis.

Respondent primū Nominales, repugnare quidem penetrationem quantitatum eiusdem rationis sic. substantialis; id est, vniōem materiæ cum altera materia; non autem formæ, & accidentium cum materia, & inter se.

Sed contra, quia si quantitates accidentium non haberent inter se repugnantiam localem, sed tantum quantitates duarum materialium, possent naturaliter penetrari dura hostia consecrata inter se, & cum aliis corporibus. Deinde non est maior ratio, cur quantitates duarum materialium sint in-

Q. 2. compatit.

Affertio
prior, sup-
posito my-
sterio Eu-
charistiae.

RHODES